

SÉPTE
SCRISORI DESCHISE

CATRĂ

MAJESTATEA SA

CAROL I

REGELÉ ROMÂNIEI

DE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

V. MANIU

MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE, POST AVOCAT PUBLIC LA INALTA CURTE
DE JURITIE DIN BUCURESCI, POST PRIM-PRESEDINTE LA CURTEA APBLATIIVA DIN IASI, SENATOR
SI DEPUTAT IN CAMERA LEGIDTOARE.

BUCURESCI

24. TIPOGRAFIA MODERNĂ, GREGORIE LUIS, STR. ACADEMIEI, 24.

1888.

C. 21,54J

SÉPTE
SCRISORI DESCHISE

CĂTRĂ

MAJESTATEA SA

CAROL I

REGELE ROMÂNIEI

DE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

V. MANIU

MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE, FOST AVOCAT PUBLIC LA ÎNALTA CURTE
DE JUSTITIE DIN BUCURESCI, FOST PRIM-PRESEDINTE LA CURTEA APELATIVĂ DIN IASI, SENATO
SI DEPUTAT ÎN CAMERA LEGIUITOARE.

BUCURESCI

24. TIPOGRAFIA MODERNĂ, GREGORIE LUIS, STR. ACADEMIEI, 24.

1868.

c. 21,549

BCU Cluj-Napoca

Tot geme, tot plânge vai! de la om la om;
Tot, tot, de la coliba percută pân' la tron!
N'a ars destulă smirnă p'altarul Provedinței
Și n'a pătruns la ceruri profumul suferinței?
N'a suferit atâta, s'ermanul muritor?

D. Bolintineanu, (Traianida).

„Il faut tenir pour sacrés les droits de
„l'homme; dussent les souverains y faire
„les plus grands sacrifices; on ne peut se
„partager ici entre le droit et l'utilité. La po-
„litique doit plier le genou devant la morale.

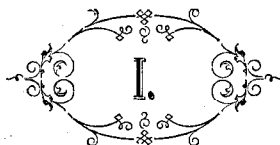
Kant.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
(Essai philosophique sur la paix perpetuelle,
1795; traduction Barni, 1853).

(Drepturile omului sunt sacre. Cerând tre-
bunța, suverani sunt ținuți ale face cele mai
mari sacrificii. Intre drept și utilitate, alege-
rea este imposibilă; politica trebuie să se în-
cline în fața moralei.

CUPRINSUL

	<u>P. gina</u>
<i>I. SCRISOARE: Situațiunea; preeceptele de Guvernământ; Legile Domniei; Mizeriile populațiunei; Streinismul</i>	5—14
<i>II. SCRISOARE: Causese pauperismului; cucerirea economică; principiul Național ca Ideă de Stnt . . .</i>	15—28
<i>III. SCRISOARE: Defectuositățile Instituțiunelor împrumutate; Sistemul de legiferare; Viciile legilor nôisre civ. penale. Instrucțiunea. Scôla</i>	19—45
<i>IV. SCRISOARE: Aplicațiunea legilor: Administrația, Justiția, Domeniile, Armata etc.</i>	46—58
<i>V. SCRISOARE: Studiul istoric retrospectiv: Trecutul și Actualitatea. Genesa Roului</i>	59—75
<i>VI. SCRISOARE: Principiui Dinastic, Tradițiunile bune și rele.</i>	76—92
<i>VII. SCRISOARE: Cum aū cugetat generațiunile trecute? Idealul Românismului; Conservatismul și Reacțiunea; Boiărui vechi și nou; Cum se formeză opiniunea publică? Conclusiune</i>	93—115

Majestate!

Prea Luminate Dîmne!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cu nemărginită supunere cetățenească, pătruns de sentimentul datoriei către țară și tron; plin de respect omagial pentru suveranitatea națională, personificată în *Alesul* poporului și *Unsul Domnului*; Umilul, obscurul dar simțitorul Cetățean vine a solicita grațioasă favoare, clemența domnească de a fi primit să se apropie de tronul *suveranului Român*, spre a-i împărtăși sîmțimintele deșteptate, durerile și temerile ispititoare, cari tôte amărăesc cumplit viața poporului, frămîntîndu-i sufletul sfîrșit de pirotela decepțiunei și a crudelor încercări.

Este uă grea sarcină, uă mare răspundere, chiar pentru cel mai bine meritat cetățean, de a se adresa *Tronului* pe această cale epistolară, a vorbi *Domnului* țerei, în fața lumii agitate, sub ochii unei societăți divise în fracțiuni,

disputându'și dreptul la putere asupra unui element desmoștenit, ignorat, pus afară din legi; de și *El* și numai *El* este temelul, începutul și sfârșitul unui *Stat*, ca unul ce întrunesc elementele adevăratei *puteri* în *Stat*.

Sunt momente în *Viata* popórelor ca și în ale orí-cărui simplu muritor, în care, uă inspirațiune fericită, neînsemnată în sine, dar venită la timp, reușește adesea să abată curenții unui desastru amenințator, salvând uă situațiune condamnată.

Viata popórelor vechi și noui, este o carte deschisă pentru cei ce țin a cunoște tainele lumii și a se povățui de înțelepciunea născută din suferințele și luptele omenirii.

Acele *Invățăminte* ne-ar putea îndemna să privim cu mai multă îngrijire situațiunea delicată în care ne găsim; ne-ar putea îndruma pe calea adevărului, punându-ne în pozițiune să descoperim *Rēul* latent, cu rădăcini adânci, pornit a lua proporțiuni uriașe, a cuprinde tot corpul națiunii și a sfirși póte prin a ne prăvăli, fără modă de scăpare, în precipiciul deschis din vina noastră, mulțumită felului ușurel de traiu ce l'am duș până aci!

Inferbințela luptelor pătimașe, în scop personal, nu póte fi de natură a ne da pas să judecăm limpede, să prevedem urmările frământărilor fără sfirșit; să apreciem dimensiunea și intensitatea *Rēului* covărșitor... Pasiunea orbitóre captivând sufletele cele mai generóse, întunecând mințile cele mai echilbrate, nu ne permite să reflectăm la vocea conștiinței; să respectăm credințele lumii; să ne preocupăm de valórea individului, de datoria cetățenescă, de drepturile mulțimei asuprite.

Lucru intru cât-va natural pentru caracterele orgolióse, turmentate de patima vanității, deprinse a pune mai presus de tóte, Egoismul lor, a confunda binele public cu interesul restrâns la persóna lor, țelul urmărit fiindu-le: traiul răsfațat, fastul cu orí-ce preț prin mijlocirea puterei; cu alte cnvinte: înălțarea la trépta cea mai de sus a societăței.

Visătorii politicieni de această specie, cam numeroși în toate partidele militante din lumea constituțională, neapărat nu pot compta de cât cu elemente catilinare; cu caractere elastice, subjugate de aceleași patimi, împărtaşind aceleași vederi strimte, dar cutezând totul și nerespectând nimic!

Virtuți, Civism, Convingeri, Abnegațiune, Valóre, Aptitudinî, Consciință, sunt privite în anume cercuri, ca paradosse, sau ca o pură *beție de cuvinte*, bune cel mult a servi drept *etichetă* politică, spre a se asigura reușita; destinate apoi să trecă în *Colecțiunea Minciunelor Convenționale*.

Veți admite, Prea luminate Dóme! că luxul unui Cinism corosiv, nu póte fi priincios nici măcar popórelor mai puternice; iar în cât pentru țerile mici, El este otrava violentă, care, luată chiar în doze homeopatiche, ucide cu încetul, dar ucide sigur.

Cum, în ce mod și de când s'a introdus această plantă exotică, în sânul societăței románesci, pe un pământ ospitalier, merit a încălzi și a da *Viață*, iar nici de cum a distruge, de óre-ce el este udat cu sângele evlavioșilor noștri străbuni, în scutul *Vieței*??!

Până la un răspuns, seú și în loc de răspunsú, ni se va cere să verificăm prin anume fapte concrete, exactitatea afirmațiunelor nóstre.

Nimic mai ușor și în același timp, nimic mai anevoios de cât uă asemenea operațiune, utilă dar periculósă prin urmările ei, întru cât ferul operatorului ar putea să atingă și unele părți sănátóse din regiunile animei, unde tronéđă nervul *vieței*, unde resede germenul susceptibilităței și al amorului propriú.

Cu toate acestea, sperăm că vom reuși să punem în evidență prin metoda analizei fiziologice, *ființa* parasitei, introdusă în corpul națiunei.

Rémâne a se vede mai în urmă, până la ce punt lumea *curtenilor* noștri politici, se asemănă cu lumea *privilegiatilor* din timpii marelui *Frideric II*, în a lor *iubire* de *adevêr*,

care consistă, după ironica definițiune a filosofului Rege : în a *descompune totul* până la necunoscut, spre a *nega chiar* și existența legilor eterne, cu óre-care aparentă de temeiú, luând în ajutor logica sofismei ; și în definitiv a nu *crede nimic*, din deprindere sceptică.

* * *

Sfințind datinele strébune din timpii patriarhalí, timpí cam îndepărtați dar păstrați cu pietate în memoria țéranului de la *Dunăre* și în moravurile *democrației românesce*,.... avénd în vedere starea de amortéla și uluire în care se sbuciumă stratele de susú ale societăței nóstre, cuprinsă de frigurile puterei... vedénd gradul de dástrámare la care a scăđut sentimentul de solidaritate, care altă-datá lega pe cel de *sus* cu cel de *jos* ;... Cunoscând în cele din urmă : că Credința și Dreptatea, nu mai aú căutare la filii ómenilor din acest veac al babiloniei moderne, ne-am călcat pe inimă și am luat curagiul să ridicám ochii nóstri spre *culmea Piramidei sociale*, în speranță că acolo, în sferile *Zenitului*, unde nu pote strábate nici *Ura* nici *Patima*, nici *fătărnicia* nici *ne-pásarea* ; *vocea desperațiunei va fi ascultatá* ; *țipátul Dureréi* va fi mai bine apreciat ; *lumina îndurárei* se va revérsa asupra-ne și ni se va aráta nouă *fața Domnului în chipul* de porumb.

Din acea *regiune Seniná*, cea mai *purá*, asemánatá óre cum cu Olimpul Divinitáței cerescí ; din acel *Uranos* páméntesc al muritorilor, scutit de comoțiuni violente, de curenții pasiunelor deslântuite, așteptám noi suflarea dátátóre de viață, spre alinarea durerilor vestejítóre.

Indreptând privirile și rugele nóstre spre acea *Culme*, v'om đice : Descinde, Pré luminate Dómne, mai des de la Înălțimea strélucitóre, la *tulpina Columnei* ; pune Degetul vindcător pe rana poporului ; pétrunde-te de accentele gemetelor surde dar sfișitóre, amintește'ți mereú cuvintele pline de

insuflețire ale nemuritorului *Aristotele*, la adresa împărătescului său elev *Alexandru Macedon*; cuvinte de care s'a inspirat și filosoful Rege *Frideric II*, Idolul poporului german, și ilustrul *Montesquieu*, când consiliau pe Domnitorii omenirei, să caute a se pune în strînsă legătură cu popóarele, înlesnindu-le apropierea *de Tron!*

Cine nu scie că ceia ce măresce garanțiile și strălucirea tronurilor, este consolidarea *temeliei*, prin înfrățirea diverselor elemente, formând *Unitatea din fracțiuni*, și contopind varietățile disarmonice într'un totul *armonic*,—după șișa posomoritului *Heraclit*,—în scop de a răspândi bine-facerile domniei peste tóte clasele societăței, ast-fel că : *bogatul și săracul, bătrânul și tînărul, infirmul și robustul, cel virtuos ca și cel certat cu morala*, să'si aibe egală parte la solicițudinea *Corónei*, la drepturile omului, drepturi înconjurate de tóte garanțiile legilor și ale suveranității!!

Acest unic, suprem *scop*, avutul'a în vedere *Platon* și *Aristotel* când diceau : că *Arta de a domni*, adevărata sciință de *guvernăment*, consistă în a face *fericirea popórelor!*

La această sublimă misiune a *Corónei*, cugetat'a *Montesquieu* când afirmă în memorabila s'a Carte : „*spiritul legilor*“ că „*Autoritatea regală este cel mai puternic Resort, care trebuie ținut fără sgomot, în perpetuă mișcare, de óre-ce, în multe casuri activitatea Corónei are menirea să îmbrățișeze tóte ramurile vieței sociale; datoria Regilor fiind a se face populari a cuceri iubirea supușilor, a fi iertători, și a se feri ca de foc să răcéscă simțul de încredere, umilind poporul său ignorându'i păsurile!*“

Consiliile marelui Rege *Friederic II*, date pupilului său *Carol de Württemberg*, la suirea'i pe tronul părintesc, ating sublimul în acest subiect.

„Nu uita, — *Ii dicea marele filosof Rege* — că *sórtea tea rădicat pe tronul țerei ca să fericesci poporul, bine cunoscénd că nu popóarele sunt făcute pentru Regi ci Regi pentru popóre... Ar fi o tristă aberațiune de a se admite că mulțimea*

„și-a pus destinile sêle în mâinile unui singur om, în dorință numai „de a se supune orbește alesului sêu. Nu!.. Scopul ei a fost „să concentre suprema autoritate în persôna suveranului spre „a i se garanta mai bine libertățile individuale, dezvoltarea culturală și materială, prin legi înțelepte și egalitate, cari conduc „la prosperitate, și fac tăria țerei“.

Nimic surprindător în acest generos sentiment la magnificul întemeitor al *Regatului Borusian*... *Ilustrul autocrat* era ca și *divinul Cesar Nerva Traian*, de neperitoare memorie—insuflețit de principiile democrației. Ambiș acești *Astria luminători*, erau pătrunși de o nemărginită iubire pentru poporele lor, având drept *Devisa* : *fericirea țerei, iar nu tranșilitatea Domnitorilor. Felicitatem et non facilitatem Imperii!*

Neapărat rari, fôrte rari sunt asemenea *virtuți și principii monarhice*, mai ales la *Dinasti* (domnitori) crescuți în doctrinele autocratismului feudal; adevărul însă este, că ele aũ înriurire bine-făcătoare asupra moravurilor sociale.

Nu fără cuvînt temeinic se afirmă din partea unor geniuri ca *Montesquieu* că : *moravurile Domnitorilor, mai ales în monarhiile constituționale, contribuesc la întărirea statului, la avêntul popórelor, la întemeierea libertăților și a concordiei, în egală măsură cu cele mai bune legi posibile.*

Exemple pipăite, culese din viața practică, nu ne spun ôre, că acolo unde inclinările *Domnitorilor* sêu a *guvernelor constituționale*, sunt *pornite spre autocratismul regimului personal, principiile democratice scod, devin ilusorii, reduse la aberațiunile demagogiei militante?*

Să înțelege de sine că : într'un asemenea sistem de viață constituțională, cu *cetățeni transformați în ființe automate, instrumente servile, fără amor propriu, fără consciința demnităței*; străini de tot ce se petrece în giurul și în numele lor, trăind cu miseriile vieței; nu pôte fi vorbă de *aspirațiuni generose, de morală și consciință publică, de merit personal, cu atât mai puțin de valóre cetățenescă!*

* * *

Trecând de la principiile generale la partea practică a regimului ce noi înșine ni l'am dat, ne v'om face datoria să punem în evidență felul traiului nostru în această ultimă pătrime de veac, ca un popor mărginit la propriile sale puteri, trecut prin grele încercări, oscilând mult timp între *viață și mórte*, fără uă altă busolă, decât reminiscința măriri de altă-dată, și a suferințelor îndurate din partea incălcătorilor trufași, neomenoși până la cruzime, și a *compețitorilor de némuri străine!*

De la 1866, punctul de *plecare al domniei ereditare* în statul român Unitar din valea Dunărei, Domniă întemeiată pe sufragiul *plebiscitar*; și până la 1888, punctul de *Reflexiune*, am petrecut aproape uă *viață de om* în flórea *bărbăției*.

În viața statelor vechi, cu aședeminte tradiționale, numărul de *două-deci și două ani*, dispare ca un *vis* rău sau prevestitor de bine; pentru noi *Românii* acest Ciclú de ani cumpănesce fórte greú în balanța traiului nostru.

Noi am trăit în acest period, mai bine de un *secol*. *Evenimentele* cari ne-au surprinsú; *Evoluțiunile* prin care am trecut, *Comoșiunile* cari au pus la grele încercări *bărbăția*, *valórea* și înțelepciunea întregului popor *románesc*, punând în cestiune însăși esistența Statului; au mai *mult de cât o importanță trecătoare*.

Instituțiunile fundamentale, create în momente de grea cumpănă, cu mari sacrificii, prin lupte încordate cu diferiți *factori* din leuntru și din afară, reformând din temelie condițiunile *vieței nóstre politice, sociale, economice și internaționale*, se impun consciinței luminate, ca tot atâtea *creațiuni de prima ordină*.

Cronicele țerei deschóndu'si paginile spre a înregistra faptele indeplinite în decursul acestor ani, le vor da neapěrat locul de onóre, fără a perde din vedere pe insemnații conducători cari, incăldiți de focul patriotismului nemaculat,

făcând abnegațiune de sine, au lucrat *cu inimă românească*, la marea **Opera de recucerire!**

* * *

Filosofia istoriei critice va da posterității, toate elementele spre a cumpăni în deplină cunoștință: *cauzele și efectele evoluțiunelor*, punând-o în pozițiune a își rosti verdictul, nu cu pasiunea născută din luptele rivalităților, ci cu rațiunea calmă, cu anima palpitândă, cu emoțiunile ce i le va storce magnificența rezultatelor obținute, având în deaproape vedere punctul de *plecare* calculat de la 1866, care neapărat stă în strânsă legătură cu mărețul fapt al *unirei țărilor surori* de la 1859 - 60; cu începutul de *emanciparea populațiunii rurale*, prin *improprietărirea* de la 1864, și prin *secularisarea averilor naționale*, *pângărite* de călugării greci usurpatori. Acte premergătoare *Regatului și Regalității*.

Dar dacă falnicul, sublimul rezultat al recuceririi, ne umple sufletul de mândrie și satisfacțiune legitimă, fără a lăsa câtuși de puțin loc pentru *Invidia și Ura* pătimașă, n'am avea curagiul să afirmăm că totul este făcut în perfecțiune; că intru toate suntem la *adăpost* de ori-ce *comotțiuni noi*, seü că *starea morală, culturală și economică* nu lasă nimic de dorit; că *Statul român* ar fi bine garantat în condițiunile sale actuale, fie din năuntru fie din afară; că suntem bine scutiți contra *invasiunelor de străini*, revărsați ca un *potop peste totă țera!*

Mai sunt încă multe puncte negre pe Cerul românesc, pentru ca să ne permitem a susține că: *fericirea tronéză la căminul poporului*; că *elementul naționalității noastre ar fi în spor și întărit peste tot*; seü că Rivnirile și vechile animosități au dispărut la vecinii noștri; cu alte cuvinte că *Lupul de ieri și-ar fi schimbat și părul și firea!*

Cu atât mai puțin ne credem asigurați prin legături de prietenie, cu unele din acele puteri mari cari au *resluit păământul nostru*.

Nu avem nici tăria de inimă să susținem că *Idealul național și interesul pur românesc* ne este conducător în toate faptele noastre, că meritul și probitatea, știința și aptitudinea sunt puse pe prima linie în programa de guvernământ; că prin urmare *Națiunea și tronul plutesc pe un ocean lin* ast-fel în cât noi *bêtrâni*, cari în calitate de simpli muncitori, am pus cu mulțumire sufletescă câte o petricică la mărețul edificiu, să putem dice în momentul suprem: „*Deslégă Dómnie „pe servul tău, căci lumina ochilor sêi, a vădút minunile pu- „tereî tale!*“

Șuntem prea convinși că ne îndeplinim cea mai sacră din datoriile cetățenesci către *Țară și Tron*, venind a supune aceste respectuoase preocupățiuni la înalta apreciere și suverana judecată a *Majestăței Vóstre*; bine încredințați că modestia noastră nu va fi înfruntată pentru acest pas omogial, mai ales când se va recunósce că interesul *Corónei este strîns legat de securitatea statului nostru, ca Stat suveran Românesc*; că *intărîrea elementului național peste tot, constituă cea mai puternică garanție pentru Patria și tronul Românilor*; că numai educațiunea politică combinată cu buna stare *morală, culturală și materială* a poporului, va întemeia în *mintea și ânima lui, iubirea pentru acel Tron creat prin vitejia sa, a cărui simbolică espresiune este: Unitatea Națională!!*

Să nu ne facem iluziuni deșerte asupra celui mai apropiat viitor; să recunóschem că pericolul pentru existența *popórelor mici*, de la resăritul *Europei*, departe de a fi dispărut, devine zilnic mai amenințător!

Ar fi o crimă de les națiune să stăm nepăsători față cu presemnele neliniștitoare; să stăm divisați în învinși și învingători, orbiți de trufia unor succese problematice, doriți a impune societăței legile învingătorului, ignorând din sin-amăgire și cu ușurință, că cel mai mic act de turburare, provocată: fie prin agitațiuni seditioase, în scopul unei transformățiuni, fie prin inveninarea luptelor și deslănțuirea pasiunelor, va face să se pėrdă toate cuceririle noastre.

Divisiunile politice, preferințele și preocupățiunile de partid, nu pot fi în stare a cimenta unitatea și Concordia națională.

Oprindu-ne de o cam dată la indicațiunile premise, vom căuta să accentuăm în următoarele scrisori, părțile bune, paralele cu elementele morbide în sistemul nostru de viață, care ne-a înlesnit — ce 'i drept — traiul ȕilnic, dar au stăvilat avântul mersului spre ținta dorită, slăbind credințele națiunei în bunătatea și eficacitatea instituțiunelor lucrătore, paralisând în același timp orî ce acțiune spornică pe tărîmul *național, cultural și economic!*

Sire!

Dămine prea Indurate!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ilustrul *Mireabeau* : alesul între aleşii parlamentului frances de la 1790, transportat de patriotismul său, dicea într'un moment de nobilă inspiraţiune : „*Dacă aşi fi adus ţerei mele reputaţiunea lui Malesherbes, ce sórtă fericită a'şi fi putut să asigur Republicei.*“

Confundat de un entusiasm atât de sublim, eşit din popul celei mai mari ilustraţiuni a vécului său, manifestat prin cuvinte atât de răpitóre, mă întreb : ce ar putea să ofere ţerei s'ale un cetăţean român, în condiţiunile inferiorităţei mele, lipsit de prestigiul elocuentei răpitóre ?

Conscient de inferioritatea mea, nu mă sfiesc a recunósce că în adevăr sarcinele ce 'mă-am impus, trec peste puterile mele; dar însă cugetul fiindu'mi curat, scopul meu urmărind binele comun, îmi póte fi permis să sper de la nemărginita

indulgență a *Majestății Văstre* și a concetățenilor mei, că mi se va ierta lipsa de talent și cunoscinți temeinice, cari singure numai m'ar pune în pozițiune să'mi expun vederile cu tótă claritatea recerută, în modul cel mai concis, asupra situațiunei, făcënd a se întreveđe neajunsurile organismului nostru Social, ca tot atâtea cauze născătóre de suferinți, decepțiunii dureróse și temeri legitime pentru existența nóstră: ca *Societate*, *Individualitate* și *Unitate Națională*.

Bine înțeleș: că pentru defectuositatea organică a instituțiunelor nu se póte scusa în mod absolut, neîndemânarea claselor alese, considerate ca *Celule motrice*; cu atât mai puțin însă am avea dreptul suveran să trecem peste Violințele traduse în sistem de educațiune, seú peste Aberrațiunile vătēmătóre intereselor națiionale, de supremă Ordină!

Veri cât de penibilă ar fi descrierea faptelor consumate —după vechea dicătóre: *Arduum videtur res gestas scribere* — fie chiar în scop de a se învedera Viciositatea instituțiunelor seú a sistemului urmat în conducerea agendelor publice, Ea își are și partea bună, întru cât ne dă speranță că pe calea revelațiunei vom reuși să abatem lumea nóstră de la credințele rētécite, deșteptându'i simțul de conservațiune, spre a se reculege și a'și regási tária de voință ca să reziste curenților rāpitori, și să'și îndrepte mersul în direcțiunea ce'i va desemna acel luminat instinct de conservațiune.

Drept justificare vom releva un fapt patent, imposibil de negat, care ne spune că de mult timp mergem din rău în mai rău, dānd în tóte și peste tot în drept, ca și cum ne-am fi nómolit în zodia Racului!

* * *

Abea ne credeam scăpați de cancerul suzeranității turcesci, care ne-a fost gratificat cu parasitele fanarului, și

écă-ne cupleșiți de alte plage, cu mult mai fatale de cât ale egiptului din vechiul testament.

Dacă ne-am întreba : cu ce s'a ales Națiunea din avuțiile țerei ; Cu ce spor a muncit și pentru cine a muncit până acum Societatea română, cu sudori de sânge pe frunte, sub arșița sórelui, și pe gerul cumplit al iernei, pentru cine va fi ea condamnată să muncescă mereu pe viitor ? cu greu ni s'ar da un răspuns asigurător — fie și în semn de consolațiune !

Cert este, că produsul Muncei naționale, departe de a fi sporit capitalul Națiunei, îl vedem redus din ceia ce fusese, la proporțiuni aprópe imperceptibile.

O statistică minuțiosă și veridică, ar învedera că la *dece români* înstăriți avem o sută de milionari străini ; Că toate pozițiunile economice, din tot coprinsul țerei sunt trecute în mâinile străinilor ; că pentru puținii *români* cu dare de mână, avem decimii de mii *scăpătați*, și sutimi de mii în miserie !

Acéstă înspăimântătoare proporțiune ni se presintă dilnic în raport crescând, pe totă linia vieței nóstre economice : la plugarul mic, la meseriașul și comerciantul nostru de prin comune rurale, tîrguri, târgulețe, și orașe capitale.

Ajunși la punctul de declin, puțin ne mai rămâne ca să atingem estremul *pauperismului* ; atunci numai se va înțelege că sistemul *gospodăriei*, mărginit în a frământa mereu pentru mulțimea străinilor, fără îndatoriri către țară, scutiți de sarcinile cetățenesci, dar puși : Ei și avuțiile lor, stórse din sudórea poporului, sub scutul puterei publice, în temeiul legilor internaționale rău înțelese, este un *sistem* condamnat de *sciință* ca și de *consciința* publică.

Ce mirare deci când vedem că sórtea ne'ndurată își răsbună cu cruđime, de uă generositate nemaculată dar cu atât mai ffnestă în ale ei urmări.

Este veche *maxima politiceii de cucerire*, aplicată în zilele nóstre cu uă consecuență neșovăitoare, de a *desființa popórele mici prin mijlocul subjugărei economice*.

Politiciii, economisti, Presa, Societatea aleasă, cu un cuvânt

Statul major al Națiunii, va face bine să mediteze serios asupra Sinistrului ce ne amenință, mai ales prin celeritatea progresului în dezvoltarea forțelor și manoperilor de subjugare.

* * *

Sunt aproape două decenii de când trăim neîncetat cu arma la braț, de când totă preocupățiunea noastră se concentrează asupra celei mai mărețe din Instituțiunile Statelor moderne—înțelegem *Armata*—scontând până și viitorul generațiunilor următoare, pentru rădicarea puterii de apărare națională, la nivelul sistemului care face gloria modernei civilizațiuni (?).

În mândria noastră, suportăm fără murmur, cu resemnațiune stoică, greutățile unui împósit rădicat la ultima potență; facem sacrificii ruinătoare, cari au desecuilibrat cu prisos tot sistemul nostru financiar și economic, decimând populațiunea și răpind muncii de brațe, pentru a fi ele înlocuite cu elemente străine foarte periculoase principiului de Naționalitate!

Fără a reflecta la gravitatea urmărilor, sub diferite raporturi, noi continuăm pe această cale pernicioasă, având neapărat în vedere un scop înalt și posibilitatea unor eventualități de supremă importanță pentru esistența și viitorul statului român, dar ferindu-ne și sfîindu-ne a ne povățui de experiențele statelor puse în condițiuni identice întru toate cu ale noastre.

Nu avem nici autoritatea nici competența spre a ne rosti cu convingere bine întemeiată, asupra sistemului inaugurat, dar nu pöte fi fără folos să amintim în trecăt, că uă instituțiune ver cât de falnică ar fi ea; uă instituțiune care consumă și sécă mereu puterile țerei, împedecând dezvoltarea *individului* și a *Societății*; în fine, uă instituțiune care în timp de pace nu servă de cât a ocroti nesățuiul străinilor, lăsându-le câmpul deschis în larg, ca să și realizeze *Visul secular*, prin aservirea economică, este afectată de un *viciu radical*, prin urmare pernicios pentru vitalitatea instituțiunei ca și pentru *societate*.

Uă perspectivă cu atât mai durerósă cu cât morbul incurabil al decepțiunei, nu va întârđia să cuprindă tot corpul social.

Deja presemnele acestui morb greu de vindecat se înmulțesc pe fie-care ți.

Luptele pătimase între clasele societăței, nu pot fi luate drept simple efecte, ca produs al disensiunelor politice, căci ele nu se presint sub uă culóre absolut politică, ci daū pe față mai multū un desgust de Viață, uă nemulțumire morală împinsă până la descuragiare.

Agitațiunea de spirite, neîncrederea în vitalitatea noastră; gelosia și invidia: alternând cu Pesimismul, Melancolia și Resemnațiunea, sunt simptomele unei situațiunii desperate.

Dacă avuția țerei s'ar fi mărit, după cum se pretinde în sferele oficiale, neapărat efectul augmentațiunei s'ar resimți peste totū, și în asemenea cas acele triste fenomene denotând lipsa mijlócelor de esistență, n'aveau cum să ne turbure somnul, căci nu ni s'ar fi înfățișat ca *Icône* viui ale Miseriei.

Recunoscând că scăderile materiale merg mână în mână cu scăderile morale, datoria ne chiamă să căutăm a descoperi cauzele și a indica remediile pentru înlăturarea Răului culminant, până ce mai e timp.

S'a țiș și se țițe că Europa din țiilele noastre trăiește în condițiunii fórte anormale; într'uă stare *de provisoriat*.

Mai mult de cât tóte cele-l'alte popóre, simțim noi greutățile acestei fatale situațiunii, de óre-ce, ca nici un alt popor, ducem o viață problematică, invértindu-ne mereū în orbita sistemului de provizoriat *European*, ca un Satelit în jurul *Planetei*.

Fi-vom óre condamnați să perpetuăm acest traiū morbid?

Sciut este că infirmitățile popórelor se prelungesc adesea ca și esistența lor, dar sciința de Stat, care se țițe a fi inima Societăței, a fi însăși rațiunea, are la dispozițiune mijlocele de vindecare.

Datoria bărbaților de stat nu consistă óre în a se indeletnici să învețe a cunósce bine natura organismului social ca să

pătă descoperi, cu ajutorul cunosințelor adunate, sorgintea și caracterul morbului, spre a face posibilă re'ntremarea?!

Dacă natura prevădătoare a îndestrat pe om cu darul speranței fără sfârșit, neapărat că nu va fi înțeles să'l supună la un etern supliciu, dar că în același timp 'i-a dat și puterea să reziste și să'si realizeze speranțele.

Exemple din viața poporului nostru ne întăresc în această credință!

Stabilitatea ca și *Oscilațiunea* statului, care nu este de cât însăși societatea organizată, reședând în *organismul social*, rămâne bine înțeles ca sôrtea poporului, constituit în societate, depinde de la soliditatea temeliei pe care este aședat acel organism!

Așa fiind, se înțelege de sine, că înțelepciunea organizatorului nu pôte perde din vedere principiile fundamentale de constituire, cu atât mai ne iertat ar fi să trecă cu ușurință peste cele mai elementare condițiuni.

În consecință, este de datoria bărbaților de Stat să cunoscă, că :

Interesul individului, ca scop, trebuie să predomine în societate, ea servindu'î ca mijloc pentru dezvoltare;

Să cunoscă : că este elementar în știința sociologică, a se feri de cel două estremități, dintre care una :

„*Centralizarea absolută*, diminuează energia individuală, iar alta : *Individualismul absolut*, conduce adesea la *Anarhiă*.”

Acea știință, veche ca și societatea, ne spune că combinațiunea unei *naționalități* reunite într'un singur *Stat*, este nu numai cea mai perfectă, dar are pentru sine avantajul unității de *interese*, de *limbă*, *moravuri*, *credinți* și *aspirațiuni*.

Spiritul național fiind resortul cel mai puternic, urmază a fi ținut pururea *descept*, *cultivat* și ferit de orice *alterațiuni*.

* * *

Am atins pe necugetate, un subiect de supremă importanță și de un interes particular pentru noi români, ast-fel

că nu ne pôte fi permis a'l înlătura din preocupațiunile vieței nóstre publice.

Cu autoritatêa unor ilustrațiuni în republica sciințelor, cum sunt între alții : *Ed. Quinet, Duclos, Laurent, Deloch, Meinhold, Spencer, Hovelacque, Cantu, Renan, Novikov* etc. se pôte afirma cum că *Idea de naționalitate*, născută din principiile democrației, a resbătut în consciința popórelor luminate din secolul nostru.

Teoria dreptului feudal, doctrina politiceî teritoriale și de ecuilibríu, d'între care nici una nu recunoscêa existența societăților civile — în sensul modern — au înlocuit principiul Naționalității prin combinațiuni artificiale, a căror durată însă a dispărut de o dată cu dreptul *forteî*.

Nu ne pôte fi iertat să abusăm de augusta paciență a *Majestății Vóstre* pré grațióse, prin desvoltări întinse a principiului de Naționalitate, ca chestiune de *Stat* ; ne am face chiar culpabilî de un act ireverențios, încercând să resumăm mai pe larg diferitele opiniuni emise în acest subiect, cea-ce de alt cum nici că și pôte avea locul într'o scrisóre deschisă, dar ar lăsa să se presupună că *Primul și cel mai Înalt Demnitar* al țerei, — Cum se numea pe sine Imperatoarele *Iosif II*, — supranumit *Catone în purpură* — este strêin de tot ce s'a petrecut și scris — începênd fie și din suta XVI, epoca reformațiunei séu a evoluțiunelor memorabile, — cu privire la acel magnific principiu.

Ca să ne facem însă datoria întru cât-va, ne vom mărgini la indicațiuni cardinale.

Un june român de merit (N. Guran), dicea într'ua conferință ținută asupra principiului de Naționalitate că : *în Opera de genesă, Națiunile sunt cea din urmă fășiă (fază) în Evoluțiunea popórelor !*

Acéstă presupunere nu este nouă ; ea își are aderinți până și în rîndurile celor mai reputate autorități, dar uă asemenea credință n'ar putea, după noi, — ca multe altele

privitoare la instituțiunile *Greco-Romane*—să reziste cu deplin succes, unei critice serioase.

Concluziunea junelui conferențiar, care admite : că principiul de Naționalitate este un progres asupra celor alte specii de grupări, corespunzând pe deplin cu forța de viață a popoarelor, este un adevăr cu atât mai lămurit, cu cât acest principiu, după atâtea lupte sângeroase, susținute în interesul *Dinastiei* seü al echilibrului european, principalmente în al Monarhiei Universale, cum îl vis'au pontificii *Romei*, este trecut astăzi în programele celor mai puternice *națiuni din Europa*.

Nimic de obiectat în privința unor concluziuni întemeiate mai ales pe fapte împlinite în viața noastră, de și în minimă parte ; cu totul alt-ceva este însă, ceia-ce am dori să lămurim în interes mai apropiat.

Acel ceva consistă în dorința viuă de a ne convinge și noi despre utilitatea unui *Stat național*, în înțeles *Etnic*, recunoscând că avem și dreptul neprescriptibil și datoria sacră ca ori-ce alt popor, fie mare, fie mic, să aspirăm, să lucrăm cu înțelepciune neapărat, dar fără șovăire, la intrinsecă elementului național într'un *Stat Unitar, Genetic* !

Nu va conveni pöte curtenilor egoiști prin eselență, uă asemenea doctrină națională, ca *principiul de Stat*, dar *Majestatea Vöstră* prea lămurit, însuflețit pentru mărirea și întărirea *Statului român*, nu veți essita, — ca unul ce *Vați* însușit aspirațiunile legitime ale Națiunei, infruntând töte adversitățile ce Vi s'au fost pus în cale—să înclinați spre realizarea acelor sacre aspirațiuni seculare, înlăturând vederile strimte ale cosmopolitismului chimeric, și trecând peste sentimentele calculătoare, cari se reduc la simple regule de *interes pur egoist*.

Principiul de naționalitate s'a afirmat în puternica *Germania* ca și în microscopica dar *eroica Grecia* ; în *Francia* ca și în *Anglia* ; în *Italia* ca și în *Spania* ; la *Croați, Poloni, Serbi și Boemi* ; s'a afirmat la *Românii transcarpatini* ca și în *Moldo-România* !

Acest principiu însuflețitor a provocat odinioară, reacțiunea *Franciei* contra dominațiunei *Anglo-Saxone*.

Reacțiunea *Germaniei* contra *Franciei*

Reacțiunea *Belgiei* contra *Olandei*; a *Greciei* contra *Turciei*.

Reacțiunea *Maghiarilor* contra *Austriei*; a *Românilor* de sub *Coróna S-tului Ștefan*, contra despotismului ultragiant al *domniei Maghiare*.

Adversarii principiului de Naționalitate au recunoscut în supremele momente, puterea și valoarea lui.

Celebrul *Fichte*, apostolul doctrinei cosmopolite, care susținea într'un timp că principiul de Naționalitate este o *Ideă egoistă*, s'a convins în cele din urmă, că numai acea *Ideă* mărginită, poate rădica sentimentul poporului până la *deliriu patriotismului*; inspirat ca prin farmec de acel sentiment, marele filosof german spera totul de la acel principiu, pentru *liberarea patriei sale* de sub *dominațiunea franceză*.

Popóarele subjugate n'au cerut de la opresorii lor nici *libertăți*, nici *constituțiuni*, dar au luptat contra *jugului străin*, pentru *independență națională*.

Un renumit scriitor Italian dice într'oa scrisóre intitulată „*L'Italie au dix-neuvieme siecle*“ apărută cam pe la 1821—că *sentimentul de independență națională este mai profund gravat în inima popórelor, de cât cel pentru Constituțiuni și libertăți*.

În același sens rostitus'au *Duclos* și regretatul filo-Roman *Ed. Quinet*.

Nici odată poporul *român* nu va urma exemplul sinistru, barbar al popórelor moderne, cari, uitând desastrese prin care au trecut, fac un resbel sacrilegiu naționalităților străine, cucerite, prin așa numitul *Kultur-Kampf*, alungând cu *violență* populațiunile de alte limbi, de la vetrele străbune, în scopul unui *Stat unitar, național, fictiv și artificial*, fără *coherință*, fără *comunitate de interese*, dar cu atât mai expus la cel dintâu *Cutremur* !

Oa *Naționalitate politică* — dice *Laurent* — în Statul poli-

glot nu se p \acute{o} te întemeia de c \acute{a} t pe u \acute{a} -domina \acute{t} iune problematic \acute{a} , iar nici decum pe leg \acute{a} turi *naturale*.

Nu la un asemenea *Stat*, reprezent \acute{a} nd resbelul *în perpetuitate*, p \acute{o} te ambi \acute{t} iona poporul *rom \acute{a} n*.

Ceia-ce i \acute{s} i cere el, este drept \acute{s} i legitim *în fa \acute{c} ta lui Dumnezeu* ca \acute{s} i *în fa \acute{c} ta lumii întregi* ! !

El aspira la *Unitate na \acute{t} ional \acute{a} etnic \acute{a}* , care represint \acute{a} *principiul de pace între pop \acute{o} re*.

U \acute{a} na \acute{t} iune considerat \acute{a} la cei vechi, ca u \acute{a} \acute{d} eitate—„*dupedisa str \acute{a} bunului Cicerone*“ — *Natio Deae Nomen est, Dea „quoque putanda*“ — are drepturi Sacro-Sanct \acute{e} la *individualitate proprie* geniului s \acute{e} u particular, pe care ’i la imprimat *îns \acute{a} și Natura creatrice* !

Marele *Corneil*, definind prin dou \acute{e} strofe memorabile, genesa na \acute{t} ionalit \acute{a} tei, \acute{d} ice c \acute{a} : *Pronia Cerului a dat fie-c \acute{u} rui popor un geni \acute{u} particular* :

„*Du Ciel la providence infinieary Cluj*
D \acute{e} part \acute{a} chaque peuple un different genie

Inspirat de acela \acute{s} i sublim Ideal, profundul istoric, filosof \acute{s} i jurisconsult *Laurent*. afirm \acute{a} c \acute{a} : „*Na \acute{t} iunile ca \acute{s} i Individualit \acute{a} țile au u \acute{a} esisten \acute{t} \acute{a} \acute{s} i u \acute{a} destina \acute{t} iune particular \acute{a} ; u \acute{a} misiune special \acute{a} “.*

Limba este ca \acute{s} i caracterul particular, semnul distinctiv al individualit \acute{a} tei na \acute{t} ionale, precum *unitatea de limb \acute{a}* este expresiunea *Unit \acute{a} tei intelectuale*

În acela \acute{s} sens, cu aceia \acute{s} i putere de logic \acute{a} , întemeiat pe sciin \acute{c} a sociologic \acute{a} , pus \acute{a} *în sistem \acute{a} de Spencer \acute{s} i M. M \acute{u} hler*, distinsul inv \acute{e} țat rus *Nowikow*, se roste \acute{s} te *în al s \acute{e} u meritos tratat: La Politique*, pentru principiul de *Na \acute{t} ionalitate*.

El crede c \acute{a} dou \acute{e} cestiuni mari vor avea s \acute{a} preocupe mult timp, lumea politicilor din \acute{d} ilele n \acute{o} stre.

În prima lini \acute{a} este pus principiul de *Na \acute{t} ionalitate ca cestiune social \acute{a} intern \acute{a}* ; cea de a doua se refer \acute{a} la leg \acute{a} turile interna \acute{t} ionale, ca *cestiune estern \acute{a}* .

După densusul, soluțiunea primei cestiuni, — în limitele posibile—va facilita și rezolvirea cestiunelor economice și internaționale, spre ușurarea popoarelor de sarcinile ce le impune *pacea armată*, sub a cărei *greutate* geme întreaga *Europă*.

Sub raportul economic și al solidarității între popoare, *unitatea statelor naționale*, se impune de sine.

Ca concluziune, d-l *Nowikow* își exprimă ferma credință că: *Principiul de naționalitate* va deveni ca toate *Ideile mărețe*, o axiomă indiscutabilă pentru toate clasele luminate ale *Omenirii*.

Unitatea de *State naționale*, conforme cu legile naturei, ca scop final al evoluțiilor sociale, va înlocui cu timpul, *Unitățile factice: de teritoriu și echilibru*, compuse din *elemente eterogene, centrifuge*, înfățișând tot atâtea monstruoșități sociale, nu pot avea viață.

Același generos principiu de naționalitate fusese *Visul de aur* a lui *Henric IV, Frederic II, Iosif II* al țarinei *Ecatarina II*, (în sensul ortodocsismului și al Panslavismului), precum fusese și al republicanilor germani de la 1848.

El a dat naștere evenimentelor din acel an; în numele lui s'a făcut *Resbelul Pruso-Austro-Danez*; *Resbelul Austro-Prusian*, memorabil prin înfrângerea de la *Sadova* și *Königgratz*. Cel *Austro-Italian* de la 1866; cel *Franco-German* din anul 1870, în fine *Resbelul Turco-Ruso-Român* de la 1877!

Axioma Unităților naționale, condamnată până în timpii din urmă de marele doctrinar emperist *Thiers*, ca o *chimeră*, a primit *încetățenirea* diplomatică, cu ocaziunea tratatului de la *St. Stefano*, care, prin articolul VI, dispune în termeni preciși că: *Principiul de Naționalitate* să se aibe în vedere la definitiva delimitare a frontierelor *Bulgare*.

Istoricul *Held și Corvin*, vorbind despre Austria poliglotă, afirmă că: numai într'o *Unitate Națională* pôte fi asigurată durata *Statelor europene*; În cât pentru *Imperiul Habsburgilor*, nu se cere, după părerea citatului Istoric, o prea mare putere de *Divinațiune*, spre a se prevedea desmembrarea diferitelor naționalități, și prin urmare, surparea edificiului artificial.

Imperatoarele *Carol Quintu*, supărându-se într'una din zile, că nu reușă să pună de acord două ceasornice, rosti acele memorabile cuvinte, pline de învățământ, dicându-și : *Nebun ce am fost de a pretinde să reduc la uniformitate, mulțimea de popore, disparate între ele prin limba și climă !*

Esortațiunea ce-și făcea marele *Imperat*, coprinde o filosofă întregă și resumă in sine toate principiile sociologice, despre natura organismului social, confirmând in modul cel mai indiscutabil și vederile distinsului erudit *A. Mocioni*, espuse in studiul său asupra : „*Conștiinței Naționale*,” studii foarte meritos că *știința și claritate*, ca *argumentațiune logică și pătrundere adâncă*....

A lupta — dice d-l *Mocioni*, — patricianul român din *Banatul Basarabilor* — in contra principiului de naționalitate, ca evoluțiune socială, este a lupta „*contra legilor naturei*. „*Civilizațiunea sêu cultura pôte înobili dispozițiunile și facultățile individului, dar nu va reuși să altereze caracterul național al poporelor.*

„*Ca și libertatea cugetăreii, libertatea credinței religioase, va triumfa, curând sêu mai târziu, Legea naționalității, care conține germenul, principiul suprem al moralei eterne, exercitând o bine-facătoare înrîurire asupra dezvoltăreii politice și economice a Statelor ; posibilă și naturală numai într'un Stat național unitar !*

„*Dacă principiile democrației au farmecul să deștepte simțul național, urmază să admitem că : Conștiința națională este focarul virtuților, este schinteia sacră care însuflețește și pe cele mai abătute, mai decădute popore.*“

Cine nu vede strinsa legătură între sentimentele înalte de care este însuflețit eruditul cugetător d. *A. Mocioni*, să intre cugetările profunde ale somităților științei moderne, cari fac gloria *veacului nostru !*

* * *

Ne-am oprit prea mult — recunoscem — la un subiect care

face parte din patrimoniul comun tuturor popórelor cu aspirațiunii la *Unitate națională*, dar n'a putut fi în cugetul nostru să ne demitem la : „*reclame pro Domo*,“ când ne adresăm *augustului Suveran*, împărtășindu'í tainele sufletului nostru !

De alt-cum nici că ne póte fi permisă îndoiala sdrobitóre, cum că în sferele înalte, în cercurile conducătóre, la aleșií societății, patriotismul luminat, principiul de naționalitate ca *Idea de Stat*, sunt privite ca *pure figuri retorice, forme banale, Idei* resuflate, bune de pus la *Carantină*, seú că tóte acele cugetări mărețe se învêrtesc în mintea și spiritul societăței elite, ca într'un *Chaos* nedefinit.

Indemnați de acea credință intimă, care în fórte rarí ocaziuni și din jurstări cu anevoe de prevăđut, a dat loc unorí la triste decepțiunii dar în regula generală nu s'a desmintit. Noi ne-am supus datorielor cetățenescí, prin a pune în evidență principiile politice încoronate chiar și în ădilele nóstre de succese strălucitóre, singure în stare a ne conduce la întărirea Statului și a *Tronului*, ca unele ce corespund pe deplin cerințelor *naționale*.

Să nu ni se dică, că punénd în legătura *Tronul* cu *Statul român*, facem demagogiă ipocrită de *Dinasticism*. Nu suntem partisanii *Demagogiei proselitó, personale și egoiste*, dar nu ne sfim a ne înscrie contra reclamelor speculative, și nu înțelegem care póte fi folosul a se face proces de intențiunii subsersive *Demagogiei* oneste, desinteresate, luminătóre și desceptătóre, inspirate de patriotismul unui *Pericle*; cu atât mai puțin *Democrației* care a făcut *unirea țérilor, Monarhia ereditară, Regalitatea și Regatul* !

Ar fi de dorit să ne rădicăm mai presus de pasiunile luptelor militante, și aducând omagiú sciinței, să recunóscem odată pentru tot-d'auna, că elementele *Democrației* sunt : *Ordinea, egalitatea, justiția, morala, economia și conservarea bunurilor naționale* de orí-ce *gen și speciă*.

A se dicé că tot ce a visat, ce a conceput și a imprimat consciinței naționale, democrația din întreaga Europă, s'a

realizat numai prin Conservatori, este o *antinomiă* în știință, o tristă *aberațiune* ca rezultat al nepriceperei în aprecierea cauzelor și efectelor.

Cu tot respectul ce-l avem pentru clasele de elită, bine meritate de patriă, ca și pentru toate credințele politice, nu ne vom abate din calea adevărului, susținând din evlavie sevă fățarnicie, ceia ce nu este conform cu veritatea istorică.

La locul sevă ni se va da ocaziune să accentuăm meritul, valoarea, patriotismul aleșilor noștri *Patricieni*, fără a scădea importanța doctrinelor *democratice* de la care s'a've inspirat mulți, foarte mulți din acei atleți de neperitoare memoria.

Dar, durere :

Cincinnati și *Antonini*, *Washington* și *Cavuri* lumii moderne, sunt „*Rari nantes in gurgite Vasto* !!“

Ca să scurtăm, vom dice : prevederea este ficia înțelepciunii ; că învățămintele istorice, de suprema utilitate pentru toți — fără distincțiune — ne spun în totă dialectica transcendentă, cum că tot ce pôte fi mai periculos pentru popore, este *Incuria* și *Resemnațiunea* ; precum este pentru *Tromuri*, *demagogia* ipocrită cu a sa morală transparentă, soră gemenă cu doctrinismul duplicității !

Țineam să incepem de la temeliă, pentru a fi mai bine înțeleși în desvoltarea *principiului național* cu aplicațiune la aședemintele noastre : ca *Instituțiuni educative*, menite a în-tări *Statul românilor* !

Majestate!

Pea îndurate D'omne!!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mult a sângerat; prin crude încercări trecut'a poporul român în decursul secolilor, până să ajungă a'și vede la un adăpost óre-cum: *Limba, legea și pământul sacru*—„*Terra, patria*“,—moșteniri pióse de cari sunt strîns legate credințele și legendele s'ale, legile némului său, vechi ca și flința s'a în acéstă parte din lumea *latino-romană*.

Secoli întregi trăind *El*, martirul tradițiunelor și credințelor străbune, într'ua isolațiune Vătămătoare unităței și solidarității naționale, uitat până și de ai săi, era firesc lucru ca: *Ideile și Geniul* de Stirpe, particulare Vieței românesci' să nu mai fie în legătură cu starea socială modernisată, de care ne place a ne fâli, dar nu cam ne vine să înțelegem că tot ce se face în afară de sentimentele și moravurile poporului, prin întroducere de legi și instituțiuni copiate de

la alte națiuni, nu servă de cât spre slăbirea temeliei pe care se reademă *Unitatea și puterea națională*.

Instrăinați de trecutul istoric al ramurei latine de la Carpați și din Valea Dunărei, noi am uitat că în adanca vechime, *Ea* dădea *legi* și instituțiunii nouelor Societăți de prin prejur, dar n'a primit nimic în schimb, cu atât mai puțin Aședăminte străine, importate de peste mări și țări.

În acest *sistem hibrid* este a se căuta germeul *Răului* care nea distrus moravurile și a ținut în loc Avântul național.

Acestui sistem bastard datorim scăderile simțitoare; El este sorgintea proletarismului: *rural, industrial, comercial* al *burocratismului migrător* și al *bucherilor declasați*.

El a deschis în larg porțile țerei invasiunilor străine, traducând principiul ospitalității — rău înțelese — într'ua falicioasă *Virtute* fără margini, și transformând cu acest mod, *România* într'un vast câmp de sploatațiune pentru aventurierii străini.

Microbul mortifer, uă dată introdus în corpul națiunei, temă ne este că — de cum-va remedii eroice nu vor fi aplicate în pripă — noi vom avea tristul spectacol, unic în felul său, să vedem peste puțin timp poporul nostru redus la ultima espresiune a *felahului*, răsbit de miserie, devenit un *Spectru* murind, dându'și ultima răsufare.

Față cu o perspectivă atât de lugubră, cată să ne întrebăm: În ce păcătuit'a temelia casei, acest popor orfan, tot atât de vitéz în lupte seculare pentru *lege* și *țară*, — pro *Oris et Focis* — pre cât este de *muncitor*, fără sémèn la *plugul* său.

Cum să face, că cuvântul de *Stat* și *Patriă*, este numai pentru densusl uă formulă *Abstractă*, de și în realitate, el se simte mai stâns legat de sacrul *Cămin* al țerei, de *Vătra* străbună; *Arhaism* prețios prin care a înlocuit pe străvechiul *termin sacrat* „*Focis*“, precum înlocuit'a pe arhaicul *Aris* (religie), prin cuvântul *Lege*, *Altar*.

* * *

Pentru care rațiune de Stat, modernii ca și vechii noștri legiuitori, făcând legi organice, s'au abătut de la cele mai elementare datorii de a căuta să pătrundă tainele legendelor, credințelor și prejudețelor rămase de la *Anticile instituțiunii*, conservate cu religiositate în viața poporului, spre a'și forma din acel tesaur de monumente, un fond sănătos pentru *legi și așeđeminte*, proprii a'î rădica stărea *culturală și Intelectuală* la nivelul exigențelor moderne, și a face posibilă legătura între *Ideile poporului și noua stare socială* ? !

Nu tot ats-fel urmat'au primii *părinți* a'î *bisericeii creștine*, împrumutând uă parte însemnată din *Panteonul mitologieii Romane* ?

Cine s'ar încumeta să conteste seú și să ignore că numai aceste instituțiunii politice, sociale, cari se nasc și se dezvolt în sînul societăței, prind rădăcini adencii în mintea, în inima și în Natura poporului; numai acele legi trec prin viu graiú, ca tradițiunii sacrate, din generațiune în generațiune ?

Legendele, tradițiunile poporului nostru, aú o valóre cu atât mai mare pentru noi, cu cât ele represint clasicitatea vechelor așeđeminte, în *Usurile, Moravurile*, în modul *traifului* și mai ales în a s'a *limbă* nobilitară, care conține fondul, particularitățile individualismului seú național.

Dacă exact va fi: că trecutul unui vechiú popor—ca cel *românesc*—nu pere cât timp trăiește *limba și imaginațiunea* s'a, plină de acel trecut.

Dacă se admite *Axioma*: că poporul este produsul, resumatul *sintetic* al acelor timpuri îndepărtate, atunci cu greu ne vine a crede cum că *Instituțiunii și legi străine*, fără cea mai mică legătură cu acel trecut, pot să'î cucerescă fînța, asimilându'l și desfăcându'l de tóte particularitățile Geniului seú ?

Cum că acel trecut clasic își măntine nealterat imperiul în viața poporului nostru, ne spun chiar *arhaismele limbei*, prin a căror ajutor se pot descoperi și deșifra foarte multe monumente din *usurile, credințele și datinele* lumii antice, astăzi trăitoare numai la *urmașii legionarilor* așezați în *Dacia traiană*.

Uă sarcină atât de nobilă, se impunea ómenilor noștri de Stat și de legi!

Din pécate, Noi ne-am mulțumit să trăim cu *imprumuturi*; Importațiunile pe terémul *legislativ și politic*, ne-aũ condus fatalmente la importațiuni pe terémul moravurilor și al economiei sociale.

Resultatul obținut este: *Anarchia în credinți și sentimente; babilonia în moravuri, confusiune în legi*, Sărăciã în Organismul social, și ca Culme: trista fericire de a fi tributari infeudați străinilor în lãuntru țerei și în afarã!

Avem ce'i drept, ca compensațiune, neșpusa mângãere de a ne crede într'un regim constituțional, cu așezãmintे democratice, liberale și egalitare.

Cum ni se presint 'nsã tote aceste monumentale instituțiuni, în Viața practică?

Spiritul critic voind să supună la o analizã mai seriósã, dupã sistemul *Verulanului Bacone*, atât elementele disolvante din corpul legiurilor noastre, cât și cauzele ineficacității lor, ar avea multe de dis în desavantagiul amorului nostru propriũ și al presumpțiunelor nejustificate.

Uã încercare timidã din parte-ne, de a releva—în trecãt—numai unele neajunsuri din legile organice, seũ și nepotrivirile între principiul conducãtor și sistemul de aplicațiunea lui practică, ne-ar îndemna pozitiv să meditãm serios asupra mijlócelor de îndreptare.

* * *

Sciut este că Valórea orĩ cãrei legi organice se mészã.

după capacitatea ei *moralisătoare și educativă*; după puterea de intensitate, în stare să ocrotască toate interesele, să răspundă la necesitățile generale, de orice *legi și instituțiuni* sunt *produsul și factorii, Cause și efectele civilizațiunii!* — „*finis utilis Civilitatis generis*“.

De îndată ce nu se poate atinge acel scop al civilizațiunii, este semnul cel mai vădit că *legi și instituțiuni* nu sunt apropiate de *caracterul, natura și moravurile poporului*.

Puși în această dilemă (strimțore) și procedând de la efecte la Cause, am reuși poate să ne convingem, că Ideia conducătoare la introducerea reformelor n'a fost inspirată de acele preocupățiuni.

Incontestabil — ca fapt — este, că rezultatele sunt de parte de a fi satisfăcătoare, de și legea fundamentală (*Constituțiunea*) intrunesc mai toate condițiunile de capacitate *educativă și evolutivă*.

Care să fie óre cauza nereușitei?

Noi suntem tentați să credem că principala cauză este a se căuta în lipsa unei *Comunități de Interese*, care dă naștere *spiritului public*!!

Acest element ca factor puternic lipsind, era de prevăzut că bine-facerile Constituțiunii, se vor mărgini numai la unele clase din lumea avuției și celei înaintate în cultură. puse la adăpostul rigorilor sórtei, dar cu *vederi, interese și aspirațiuni* separate în esența lor, de ale *lumei rustice*.

De alt-cum nu se prea entusiasmază lumea suferindă, pentru un *Constituționalism* care nu o *încăldește*, nu'i oferă garanții pipăite contra *sclavagiului* în Arme, contra *opresiunii* și a *desordinei în administrațiune*, contra *Vecsațiunelor* în *justiție*, și a *Servituței* pe tărâmul *economic*.

* * *

Trecând la legile organice, dăm peste uă *Justiție costisitoare, luxosă, lentă și formalistă* până la *escs*.

Dăm peste un *Codice Civil*, fără raport cu moravurile, deprinderile, caracterul și condițiunile de Viață ale poporului; neapropiat, străin în cea mai mare parte de tot trecutul său, tradus într'ua românească imposibilă; fără putere de a înlesni căsniciile, și cu atât mai puțin a țermuri desfacerile spre a se preveni distrugerea familiei; neputincios de a ocroti în mod eficaciū pe minorii orfanī, imbecilī, respitori etc. contra fraudei și a prevaricațiunei; a întemeia autoritatea paternă; cu un cuvânt a contribui la *moralisarea, educațiunea politică și cetăț-nescă a societăț-ī*, în spirit românesc.

Dăm peste *instituțiunea corpului de porterei* — tristă importațiune — rău mânăuită, împovărătoare afară din cale, și Vecsătoare prin eminentă, care, în unire cu legea *timbrului*, aū făcut să dispară până și numele de *gratuitutea justiției*.

Dăm peste *Codul penal* și uă *procedură* incuisitorială, cu sistemul barbar al *arestului preventiv* și al *instrucțiunei secrete*, uă demnă rămășiță din timpī sălbăteciei feudale, formând — *Codicele și procedura* — un contrast hidos cu principiile democratice, cuprinse în Constituțiunea țerei.

Este greu de înțeles cum bărbații de stat, legislatorii și jurisconsulții țerei, resfățați de lumea oficială și încălziți la sinul guvernelor, nu s'au pătruns și nu se pătrund de acel Suveran principiu social, care ne spune: că numai bunătatea legilor penale, umanitare, pôte garanta libertățile cetățenesci; că natura blândă a penalități'or pôte contribui, în cel mai mare grad, la îndreptarea și rădicarea moravurilor.

Ce să dicem despre nefericitul nostru sistem *penitenciar*, mai pre jos de orī ce critică, un adevărat *Anahronism* față cu doctrinele și cuceririle lumii moderne.

După noi, el este un *mormânt viu* pentru *moralitatea* ca și pentru *viața incuisitului și a condamnatului*; este uă instituțiune costisitoare, prin sistemul ei vicios, și ruinătoare pentru *Stat și societate*, din tôte punctele de vedere.

Trecem repede peste imperfecțiunile judecătoriilor de ocóle

și plăși; adevărate plage asupra populațiunei rurale și a claselor muncitoare de prin orașe, ținutele și sate.

Ele ne fac impresiunea, ca și cum legiuitorul va fi fost condus de acel *cinic dispreț* pentru treptele stratelor ne-nstărite, refusându-le dreptul la Viața și egală îndreptățire înaintea legilor, pe cunoscutul motiv al cavalerilor feudali : că un asemenea drept ar încuragia *Crima și miseria*.

Fi-vom stând mai bine cu cele l'alte servicii publice ?

Un răspuns afirmativ ar fi în tot cazul riscat !

* * *

Administrațiunea politică care, sub orî-ce formă de regim, recere cunoscințe variate, reale, profundé, este la noi încredințată cu preferință, unor junî neexperimentați, seú adeptilor politici, în mare parte fără merit personal, egoiști, vanitoși, fără prestigiul valoréi, fără aptitudini și cunoscinți administrative, fără convingeri și credinți politice, dar cu atât mai presumțioși, cu cât caracterul lor elastic și spoiala de învățatură care le întunecă și puțină minte firéscă, îi face periculoși pentru uă pozițiune atât de înaltă, incapabilî să reziste curenților seú a se orienta în momente dificile.

În așa condițiuni, și cu acéstă speciă de factori, nu ne mai pôte surprinde starea de decadență la care am ajuns cu Moravuri și Cultură politică ; cu Noțiunea de *onore, Virtute și Civism*.

Practica dilnică a sistemului inaugurat de la începutul Erei constituționale și rădicat succesiv la rațiune de Stat, mărgh nindu-se în a substitui peste tot voința bunului plac, pornită din interes de partid seú de Castă ; a suprima *personalitatea, imunitățile, Autonomia județelor și comunelor* ; a usurpa drepturile cetățenesci ; a influința alegerile prin intimidări, promisiuni, destituirî, promoțiuni și câte alte uneltiri revoltătoare, nu va reuși de loc să îmbunătătescă uă situațiune compromisă ; să înlătore *Anarhia* din spirite ; să

facă educațiunea politică a poporului, rădicându'i moralul și contribuind în marginile misiunei, la îmbunătățirea stărei materiale.

Nu va reuși să restabilească ecuilibrul între : drepturi și datorii, sarcini și beneficii, fără care Organismul social nu pôte trăi.

Evident că un sistem atât de prejudiciabil ordinei și moralei publice, n'are nimic asigurător nici pentru *Ideia de Stat*, nici pentru *suveranitatea națională*, nici pentru *partitele politice*, cu atât mai puțin pentru puterea centrală ; nu are, cu un cuvânt, nimic din ceea ce Știința de Guvernământ și chiar bunul simț comun, înțelege prin terminul abstract de *administrațiune* !

* * *

Departamentul agriculturii, comerțului, industriei și al Domenelor, a pus multă activitate în organizarea serviciului complex și în Creațiunii Salutare, de importanță și Utilitate simțită, oscilând cu ore-care succes între diferitele theorii, *these* și *Antithese* economice, dar a păcătuit greu contra *Ideii de Stat* și a principiului național, prin sistemul de a înstrăina uă mare parte din bunurile statului, numai la neofitii înstăriți, de limbă streine, cu cari plugarul român—cel mai în drept a 'și apropia pământul strămoșesc—nu era în putință să lupte pe calea de concurență ; a păcătuit greu contra principiului de economie națională, lăsând populațiunea rurală fără protecțiune, la absolută bună-voință a locatarilor statului.

Este absolut eronată *Id-a* : că Statul n'ar fi în drept să își asigure fondurile și puterea Contribuabilităței, îngrădind poporimea muncitoare contra impilărilor, contra miseriei și a pauperismului.

Eronat ni se pare sistemul locațiunei, care nu are în vedere de cât numai folósele bănesci de moment, ale tesau-

rului public, și nu se preocupă cu preferință, în egală măsură, de pozițiunea locatarului și a țeranului plugar, dar lăcomindu-se la prețuri exagerate—adesea disproporționale—sacrifică adevăratele interese economice, interese de Stat, bine-înțelese, care de alt cum se pot ușor împăca, pe de o parte, prin întocmire de condițiuni ocrotitoare, servind de basă la concurență; iar pe de alta, prin avântul ce s'ar da capacității de producțiune, din momentul în care se va restabili Concordia între clasele producătoare, și echilibrul între *Capital* și *muncă*.

* * *

Maî puțin îndemânică s'a dovedit activitatea noastră în cesțiunea Vitală a *comerciului național* și a *Industriei* indigene, cu toate că un bun început de emancipare și re'nșufletire s'a realizat prin introducerea unor principii mai sănătose, în sistemul convențiunelor internaționale, și prin diferite legiuri de resortul economic.

Dacă însă reculegerea, imperceptibilă până acum, întâmpină dificultăți greu de învins, vina originară este numai a trecutului.

Urzirile străinilor, formând prin organizațiunea lor, un Stat aparte în *Statul românilor*, au știut să profite de indolența noastră, de erorile liberalismului nostru, esagerat pe terémul concesiunilor, așa că devenind stăpâni pe toate ramurile vieții noastre economice, ne impun astăzi voința lor, legea bunului plac al cuceritorului.

Noi, fermecați de atitudinea impunătoare a străinismului, și subjugați de interese egoiste, *stăm* timiți, nedeciși a ne pune cu bărbăție și curagiū pe muncă, spre a ne emancipa de străini, prin puteri unite; a da o direcțiune salutară merșului nostru, resolvând din bun timp problemele sociale, care bat cu impetuositate la porțile cetății.

Nu v'om păcătui făcându-ne iluziuni deșerte asupra dificultăților ce le va întâmpina neapărat, opera de reforme, urgent reclamate de nevoile sociale.

De sigur mari vor fi, după atâta somnulență — greutatea ce ni se vor opune la recucerirea pozițiilor usurpate de străini, la realizarea Idealului nostru; dar ele trebuie să învingă cu orice preț, cu orice sacrificiu în interes suprem de *Stat* național, unitar, a cărui existență este strâns legată de buna stare materială și culturală a poporului nostru național; strâns legată de înfrățirea claselor, prin înlăturarea elementelor care nutresc antagonismul surpătorii.

O repartiziune mai dreaptă, mai echitabilă a bogățiilor țării aparținând domeniului public, dar restrînse astăzi la un număr minim de favoriți a'î sorței, și neînsemnat în raport cu marea majoritate în agoniă, suferindă, nedreptățită, decădută, și redusă la stare de *Iloși*, ar fi un act suprem de Iusticie omenescă, și o bine-facere pentru întreaga Societate.

Departee de noi, a voi să eșim din cadrul unui program care s'ar mărgini la emanciparea claselor laborioase, la rădicarea populației noastre rurale, pe terenul material și cultural, din starea cea mai de jos a miseriei.

De la îmbunătățirea stărei în sensul principiilor economiei sociale, care îmbrățișează toate ramurile activității de interes general, precum este *Comerțul* și *Industria*, prin eminența cea rurală, și până la distrugerea proprietății individuale, se până la colectivizarea ei, în înțelesul excentrităților comunarde, distanța este enormă.

* * *

Nu tot ast-fel s'ar putea înțelege și admite într'un Stat democratic și egalitar, influența întemeiată pe privilegiul de *nascere* se de *Stare*.

Nu este nascerea și nici starea care în țările constituționale, cu așezăminte democratice, conferea — ipso jure — drepturi l'a superioritate, și titluri la o legitimă influență.

Dacă suntem dispuși a recunoște, că până la un punct oare-care, existența unei *Elite* în societate, existența unei

clase de mari proprietari fonciari, ajuta propășirea națională, seû că influența ei pôte fi utilă societăței române, bine-înțeleș că una și alta, trebuie să întrunescă condițiunile de o cultură înaltă, de Educațiune națională distinsă; să întrunescă elementele unui patriotism luminat, desinteresat; să fie inspirate de un *Cult* care face din aleșii neamului, *părinți duiosî* ai poporului, precum erau glorioșii noștri *patri-cieni* din timpii de mărire, a căror memorie ne este scumpă, a căror fapte mărețe, de un patriotism sublim, au ilustrat paginile istoriei naționale!

Aristocrația de *Născere*, de *Avere* seû *biurocrată*, nu pôte avea sens la noi, mai ales când vedem că în țilele noastre Aristocrația *Germană, Engleză, Galo-frâncă, Austro maghiară*, cu rădăcini adânci și cu tradițiuni seculare, începe a se *democratiza* în interesu de proprieă conservațiune.

Dacă li se mănține Nimbul, aureola, prestigiului de altă dată, în considerațiunea poporului, cuvântul cel puternic este că acea *Aristocrație* a *trăit pururea în Națiune* și pentru *Națiune*, de care se mândrea.

În tete ocaziunile de mari reforme, folositoare poporului, acea Aristocrație, își revendica dreptul a se pune în fruntea evoluțiunelor sociale, impunându-și cu estremă generosităte, sacrificii mai presus de orî ce închipuire, în interesul culturei și al prosperității poporului.

Principiul conservatismului din Europa centrală și apusană trăind cu idealul național, nu pôte avea nici cea mai mică trăsură de identitate cu condițiunile stărei noastre sociale.

Nu născerea, nu Avere, ci superioritatea educațiunei și a patriotismului nemaculat, este care în toți timpii a cucerit pe sēma sferelor Elite, în modul cel mai firesc, admirațiunea, încrederea lumei, și ca Colorariu : Influență asupra Stratelor de jos.

Cea ce am avea noi de conservat, este *Unitatea și Naționalitatea Statului român*, patrimoniul comun al poporului românesc de peste tot!

Maî presus de orî ce putere, de orî ce clase, de orî-ce rațiune de Stat, este în ochii țerei, în inima Românilor aceea mare, *Suverană* personalitate, care se numesce *România* și ne încăldește pe toți la maternul ei sinû!

Nu pôte fi vorba la noi de atingerea baselor sociale în înțeles de resturnare, dar suferințele îngrijitoare, insuportabile, la care se vede expusă partea cea maî însemnată din națiune, adevăratul *conservator* al patrimoniului național, impun societăței, pentru binele general, datoria de a înlătura, pe calea legislativă, cauzele suferințelor.

Odată rezolvate problemele economiei sociale, în condițiunii priinciose, influența rezultatelor obținute, se va resimți peste tot, asupra moralei publice, înlesnind dezvoltarea societăței pe toate căile și în toate direcțiunile.

Să nu se uite că poporul instărit este maî primitor de cultură, de cât *lloțul*, în luptă cu fômea.

Cultura în sine fiind uă garanție pentru ordinea-socială și trăinicia țerei, ca / una ce înlătură domnia *Olochrației* tot atât de *nepriinciosă*, pre cât *este de odiosă* domnia *Oligarhiei*, trebuie lucrat din resputeri ca *Ea* să pătrundă, să se înrădăcinește la popor, bine convinși: că numai prin Cultură, vom învinge și ne vom recuceri. „*In hoc signo Vinces.*“

* * *

Invetămêntul public, ca înaltă instituțiune de Cultură și Educațiune, bogat în Elemente ca și *Iustitia*, pôte deveni cel maî puternic factor, la întărirea și consolidarea modernului nostru *Stat*, atins de durerile renaseerei, dar va trebui ca punctul de plecare să'i fie *Idealul național*!

Instrucțiunea pusă la adăpost de corenții politicei militante; *Scôla* încredințată unor conducători, având Cultul vocațiunei, am putez dice al Apostolatului, precum îi avea țera altă dată în persôna marilor dascăli: *Lazărû*, *Bojinca*, *Murgu*, *Istrate*, *Eliade*, *P. Pognaru*, *Popp*, *Laurian*, *Maio*

rescu, Barnuțu, Aron Florian, Poteca și Moroiu, Fontaninu, Pappiu Circa, Dragomir, etc., precum se găsesc și astăzi foarte numeroși în corpul didactic, primind o direcțiune națională, va deveni un adevărat templu pentru *Cultul Românismului*.

Sufletul poporului român,—dize învățatul profesor *I. Niculescu*—în a sa *Scolă Modernă*,—este că uă *Mare profundă care ascunde în sinul ei mărgăritari neprețuite!*.

După părerea noastră *Scola* este în prima liniă chemată să scotă acele comori prețioase, la lumina zilei!

Dacă defectuositățile organismului social și politic, ca orice viciu organic, au contribuit la peirea statelor vechi, adesea înainte de timp, ce s'ar putea alege de uă *Scolă* cu un organism vicios?

Mari, multe și diferite sunt condițiunile unei scoli bune căci mărétă este și misiunea ei.

În prima liniă, principiile pedagogice, bine cumpănite, amesurate cu spiritul poporului, acel labirint tainic, cu caracterul național, cu înclinările și predispozițiunile scolarului, strict aplicate, essercită cea mai mare înriurire asupra întregului organism scolar, înlesnind uniformitatea sistemului de propunemēt.

În al doilea rînd sunt a se avea în aprópe vedere condițiunile de *Edilitate*.

Uă vechiă dicetóre ne spne, că mintea nu póte trăi și nu se póte desvolta de cât într'un corp sănătos: „*Mens sana in corpore sano*,” ceia ce vrea să dică cu alte cuvinte: că Localurile trebuie să corespundă tutulor exigențelor igienice.

În mare parte, mai ales la țară, ele au tristul aspect al temnițelor insalubre, resbite de umiditate și puse în condițiuni imposibile de a preserva sănătatea scolarilor.

Animatiunea pentru învățatură de care se vede a fi cuprinsă ténera generațiune din tóte unghiurile țerei, ne îndreptătesce la cele mai bune speranțe pentru un viitor mai senin.

Lumina instrucțiunii pătrundând până în coliba muncitorului desmostenit, în acea *colibă* cu tristul aspect de moment viu, unde se adăpostesc din vécuri, alătura cu tristele Vieței, paladiul naționalității române, virtuțile și tradițiunile anticității clasice nealterate, ca tot atâtea relicuii precioase, amintindu-ne nobilitatea originii, neapărat va transforma societatea, ca prin farmec; va însufleți corpul lansat al martirului nostru, lărgind orizontul inteligenței s'ale firesci, și dezvoltându'i aptitudinile latente, *fisice și morale*.

Sclavul de ieri, va deveni mâne un cetățean luminat, conștiințe de drepturile și datoriile s'ale, mândru de al său nume, luat odinioră în derisiune, drept semn al servituței.

Resultatele pe care ni le va da scôla bine condusă, bine organizată, întemeiată pe principiul național, incongiurată de toate garanțiile perfectibilităței corespundătoare scopului ce îl urmărim, va da de rușine profețiile spiritelor sinistre, cu vederi strimte, cari nu primesc nici măcar pe tărâmul cultural, concurența filor eșii din pântecile poporului, privind cu un fel de orôre deșteptarea *Leului* adormit, uitând din deprindere că: „*Misiunea* culturei este a innobilita omenirea a nivela contrastele sociale, a redeștepta spiritul național purificând Atmosfera încărcată de miasme otrăvitoare!

Momentul este suprem a eși din situaținea Chaotică a învățământului, dice meritosul profesor *I. Niculescu*.

Suprem în adevăr este momentul a se da organismului nostru de învățământ o direcțiune eminentă națională, silindu-ne a pătrunde simțul și caracterul poporului, spre a ne conforma cu legile naturei s'ale, în scop de a combate cu succes efectele corosivului introdus de streini, în vigurosul corp românesc.

Probe de tenacitatea conservațiunii, ni s'au dat cu prios, și încă în admirațiunea lumii întregi, desvălind la toate ocașiunile distinsele calități moștenite, în puterea *Atavismului*, de la glorioșii străbuni.

Dar Omenirea fiind o plantațiune fragedă, și poporul ro-

mănesc făcând parte din omenire, nu se poate sustrage nici el, în definitiv, de sub influența legilor firești ale speciei sale, prin urmare este ținut să se conforme acelor legi sempiternale, supunându-se curentului evolutiv și căutând a renoua, a recuceri prin un nou altoi de Cultură, toate pierderile încercate, în întregimea lor, reîntremate și regenerate.

Pământul cel mai fertil nu poate produce fără cultură: „*Ager quamvis fertilis sine cultura fructuosus esse non potest*“ — zice ușa veche maximă a înțelepciunii.

Analogia între capacitatea de producție a pământului — *terra matr*“ și a Omenirii, pururea renăscândă, se impune minții celei mai rustice și urmăze aceleași condiții evolutive.

Planta fragedă a Omenirii, întocmai ca și fructul cel mai nobil din regimul vegetal, lipsită fiind de cultură specifică, scade mereu, degenerază și termină în cele din urmă prin a produce numai *pădureț se batic*.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

* * *

Când reflectăm la adversitățile prin care a trecut poporul românesc și din care a eșit învingător, condus fiind secolii întregi numai de al său instinct, trăind și lucrând numai sub influența bunului său simț, lipsit până și de cele mai rudimentale noțiuni de instrucție, ne simțim subjugăți de admirație și, vrând nevrând, cată să atribuim *Atăvismului* miraculoasă putere, aproape supra-naturală. Să-i atribuim surprindătoarea tenacitate și vigoare — pe care o cântă strebunul *Orașu* prin a sa divină *Liră*, zicând: „*fortes creantur fortibus et bonis, Est in juvenis est equis patrum Virtus*“, — a cărei magică influență o recunoște istoricul *Rottck* când afirmă: că *Superioritatea* moștenită de la strebuni este resortul cel mai puternic care îndemnează la fapte distinse: „*Man kann auch vom Standpunkte des gemeinen wohles die Ansicht haben dass in den ererbten vorzügen ein Sporn zur fortwährender Auszeichnung liege.*“

Dar-totul în natura omenescă își are uă margină—*sunt denique cesti fines*,” și este dat sferelor conducătoare a cunoște acea limită fatală, a prevedea din bun timp că âcel Capital de vigóre nu va putea să suplinescă lipsa de instrucțiune pentru o lungă durată; să se convingă că pe viitor bunul simț, influința instinctului nu vor fi în stare să țină pept Științei, ca factori puternici, în mersul desvoltării.

Să nu se uite că legea Omenirei nu este—după dîsa eruditului *Fustel de Coullang s*, de cât un egoism bine combinat care va face cu timpul ca triumful definitiv al pozitivismului să înlătore tóte variantele „*de Virtuți si să reducă „Devotamentul la simplă expresiune a unei crude banalități.*“

Acéstă séménță a cinismului importată la noi de străini și aruncată cu îndemânare pe un pămént nebrăzdat dar roditor, pare a fi încólțit, și este de temut, că în condițiunile culturale de astă-đi vom fi expuși la urmări fôrte triste, lipsindu-ne puterea de rezistență, pe care ni-o póte da numai Instrucțiunea, Cultura substanțială în adevérat românească.

Unde este acea stea polară care să ne conducă, pre cum conducea pe *Magii* din noul testament, la ieslele Salvatorului, arétându-ne calea cea mai alésă spre resolvirea problemelor de Invățémént?!

În pedagogia nóstra de astă đî, nu dăm peste acea ste-luță radiósă; timpul se scurge, nevoile șociale se înmulțesc, *legea selectiunii* își urméađă cursul neîmpedecat de vre uă rezistență, fie măcar numai încercată din parte-ne, ast-fel Noi ne vom sfirși cu đile sub greutatea *stratelor de străini*.

În adevér sfișietor este lugrubul spectacol ce se desfășurá sub ochii noști.

Judecënd cu mintea nepreocupată starea lucrurilor la care am ajuns dîn lipsă de orientare, ni se stränge inima de durere, simțim uă profundă mîhnire și nu ne putem desface de un presimțimént fôrte umilitor!

Stimtorați din tóte părțile, rătăcind prin cumplitul chaos

de Idei și credinți, prin babilonia de Opiniuni și Simțimiute cari se răsboiesc necurmat, fără a se apropia unele de altele, ni se impune suprema datorie a ne rădica mai pre sus de animositățile rîvnirilor; a sacrifica binelui general, interesele de clase, vederile de partite, și mână în mână, cu puteri întrunite, apelând la concursul tuturor factorilor din țerră, să încercăm chiar imposibilul, spre a eși cât mai neîntârziat dintr'ună situațiune fatală.

Scăparea Națiunei din potopul înghițător, resede în unirea noastră, în vitalitatea poporului românesc!

Reușita depinde, în mare parte, de la cultivarea și re-deșteptarea Virtuților românesce și a *Idealului Național*, prin *Scôla* eminentamente Națională!!

Timpul fraselor pompóse, al declamațiunelor retorice și al protestațiunelor sficiose când nu sunt ecuivoce, a trecut lăsând în urmă-le numai decepțiuni; de astă-dată mai mult de cât orî când, ni se cer fapte și bărbațiă, abnegațiune și patriotism rădicat la potența pericolului ce ne amenință în supremul grad!

Intrebarea este:

Destepă-ne-vom din somnul letargiei?

Pătrunde-ne-vom de realitatea și mărirea pericolului?

Să sperăm!

Țara și Tromul sunt solidar interesate la viața, la rădicarea și într.marea elementului Românesc!

Majestate!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ilustrul nostru bărbat de Stat, distinsul și Eruditul istoric : d. *M. Cogălnicenu* dice în prefața Cronicelor *Moldo-române* : „Că ar fi dorit să fie un moment pe tripodul *Pythiei* „ ca să prorocască țerei și Națiunei sortile cele mai Aurite“ !

Erudițiunea și înaltul simț românesc al consumatului bărbat de Stat, bine-meritat de iubita s'a țără, nu va lua în nume de rău, comparațiunea ce ne permitem a face între Școala și templul *Pythiei*, afirmând că de pe catedra (tripodul) Școlii bine condiționate, înaltele d-sele Vederi de Acuila, pot divina sorti aurite Națiunei, cu aceeași putere profetică ca și de pe timpul *Pythiei* ; sfătuindu-ne și silindu-ne chiar prin autoritatea erudițiunei sale, să călcăm pe urmele școlii Eline din anticitate, care concentrată la sine, desvoltându-se individual și întărind spiritul poporului numai în leagănul patriotismului, precum fluturile se desvoltă 'n larva s'a propriă, a reușit să dea lumii, acea clasica cultură elenă, care cucerește mereu admirațiunea lumii.

Cum va fi Instrucțiunea așa va fi și viitorul!

— Dice un vechiū proverb nedesmintit până acum! —

Noi culegem — din pècate — ceia ce am sëmënat, și nu suntem în drept nici să *lamentăm* (bocim) nici să ne *inviniim reciproc*; cu atât mai nedemn ar fi să ne *perdem cumpătul în rësăfătări delicate* sèu și în *admirațiuni mutuale*, tëmăind cu Ostentațiune, în drepta și în stanga până și pe *Dei* mititei dar cu atât mai *obscuri* — „*Dii minorum Gentium*“ — și aședându'i în Olimpul terestru, pentru merite închipuite, absolut negative. „*Negue ridere, neque flere, nec detestari sed inteligere*“.

Dar ôre fiv'om tarî de ingerî să înțelegem în cele din urmă că stăruind pe calea întorsă, mergem spre peire sigură?

Uă rezoluțiune virilă de a îndrepta *Rèul* cumplit, ce înșine ni l'am făcut, fle chiar și din prea mare încredere în puterile nôstre; ar fi d'n parte-ne cea mai demnă *espiare!*

Odată convinși că: numai prin *Scôlă* să pôte forma uă generațiune innobilată; că numai uă mai bună organizațiune a *Scôlei*, în *spirit exclusiv național*, apropiata caracterului și firescului nostru, să pot regenera pornirile sëlbatëcite de vitregimea timpilor, prin care s'a strecurat poporul românesc, cu uă persistentă fără esemplu în istoria altor neamuri; că numai prin *Scôlă* ne putem asigura esistența ca individualitate națională; în fine, că numai *Scôla* ne pôte scăpa de servitutëa economică; că Ea, și numai Ea, bine inzestrată, adoptând sistemul învëtëmëntului intuitiv cu al sèu metod fórte comunicativ, probat din destul prin rezultatele obținute de *I Lancaster și And. Bell*, ne va da *Caractere ferme, și organisme sănëtöse* — *lipsuri* adênc simtite în sèmul societăței nôstre — nu ne rëmâne de cât să ne punem cu bărbăție pe lucru.

Neapërat că condițiunea primordială și condițională în sistemul de învëtëmënt sporitor și cu temeiū, sunt principiile.

Asupra acestui punct avem precioșe indicațiuni și în scrierile distinsului profesor *Niculescu*, intitulate: una, *Scôla na-*

țională și principiile Ei, alta „Scóla Modernă și principiul Național“, scrieri care prin valoarea lor, fac onóre și corpului didactic, și Scólei române din patria marelui dascăl Lazăr!

Dicând principii, înțelegem legile *Invetămētului*.

Rădicarea, îngrădirea poporului român prin Cultură, ca Scop, este un principiu Național al Scólei românesce... Veri ce altă ordină de *Idei* seú de metodică, abătută dela acest suveran principiu, ar fi uă rătăcire pernicioasă.

După acest principiu conducător la *Scopul urmărit*, servind de bază întregului *Invetămēt*, Pedagia ca Artă îndemânică, are drept misiune, să facă a se desvolta Corpul și spiritul elevului în mod harmonic, dotându'l cu uă *morală sănătósă*, prin mijlocul *culturei religiose*

Inzestr'at cu un asemenea Capital, sentimentele nobile, devotamentul pentru țeră prind rădăcini adânci în sufletul elevului, i'l fac susceptibil de tot ce atinge viața și demnitatea națională.

Crescut conform misiunii istorice a Națiunei; cu aptitudini și cualități bine dezvoltate, puse în Armonie; inițiat în cunoscințele istorice, geografice, *economice și sociale*; cu un spirit militar deșteptat; elevul român *devenit cetățean*, va sci să'și croiască uă sórtă mai bună prin labóre și sobrietate; să primescă lupta de concurență fără frică; să'și apere *Căminul, limba și legea* cu curagiul înăscut și conscient.

Misiunea de a formă *Cetățeni* laborioși, agerî, deștepți, viguroși și morali, intră în esclusiva atribuțiune a Scólei, care, după ingenioasa definițiune ce i se dă, este asemenată cu *Statul în formațiune — Micropolis* — precum *Adultii* eșiți din Scóla, sunt identificați cu *Statul* format și constituit: *Macropolis*.

Scóla urmând a fi considerată ca uă *Teorie* a *Vietei* sociale; cunoscințele primite valorând numai întru cât ele pot fi utilizate în viața practică, de óre ce Omul învâța pentru înlesnirile Traiului: „*Non Scolae sed Vitae discimus*“, se înțelege de sine, că importanța instrucțiunei tehnice, mai a-

les pentru scólele primare : *Urbane* și *rurale*, ni se impune cu preferință.

Resultatele obținute în *Germania*, *Svedia*, *Anglia* și *Austria*, sunt destul de încuragiátore, spre a ne îndemna să introducem în programul de invetămēt, un sistem atât de *promițator*.

Suntem ce'i d'antēi a recunósce că s'a făcut mult în acest ultim deceniu, pe tērēmul cultural; neapērat patimile omenirei, inesperiența, preocupatiunile politice, rivalitătțile de partite, și-au avut partea lor la defectuositătțile reformelor introduse, împiedecând cristalisarea *Idealului românesc*, în mai tóte *Institutiunile țerei*.

Abătuti de la suveranele principii de *Stat*, Noi am lucrat mult timp în *Sec*, ca și cum ne-am fi învėrtit mereu în pregiurul unui *Scop* nedefinit și necunoscut; probă evidentă că Amestecul politiceii militante, în organizațiunea Statului este cu atât mai funestă în consecuențile ei, cu cât *el* îi suprimă în germen, *puterea morală*, imprimându'i caracterul *particularismului hybrid*.

* * *

Aplicațiunea instituțiunelor țerei, încredințată în mare parte unor agenți cu un fond de cunoscinți mediocre, adesea mai pre jos de bunul simț firesc, întâmpină aceiași curenți, se conduce de acelaș spirit particular, de aceiaș fatală pasiune a politiceii militante.

Spre ilustrațiunea scăderilor nóstre și indigetarea Criteriului, ne permitem a pune óre-cum în evidentă, stângăcia mersului, și negativul rezultatelor în administrațiunea generală, siguri fiind că nu se va rădica un singur om de bine și nepreocupat, care să nu condamne sistemul desastros, usitat în aplicarea Instituțiunelor nóstre publice, atinse și ele de un viciu original.

Cine ar avea curagiul consciinței, să conteste că dēstre

marea Moravurilor, scăderile materiale, Ruina economică, agitațiunea și înăsprirea spiritelor, vexațiunile fiscale, lăncesirea *Școlii*, sub a căror greutate gem cele mai multe comune rurale și urbane, nu se datoresc arbitrariului, inepției, speculațiunei și abuzurilor Administrative!

Sub-prefecții, primari, notari și revisorii fiscali, judecătorii de plăși, cu îndoitul caracter de agenți administrativi și electorali, își permit totul până la esces.

Cutezarea și inurbanitatea, nesațiul lor, n'au margini, ast-fel că, în mare parte, acest personagiu trist a devenit un flagel, mai ales pentru poporațiunea *rurală*.

Noi nu' i învinovățim, din contră punem toate aberațiunile în sarcina păcătósului sistem, de a viri politica militantă în toate ramurile Administrațiunei publice, sustrăgând autoritățile comunale și politice de la datoriile chemărei, și îndemnând la nelegiuiri prin impunere de servicii demoralisatore, în interes electoral.

Exemplele rele se răspândesc cu iuțeala fulgerului...

Venalitatea de ori ce natură, introduce corupțiunea, și dacă defectele popórelor au putere să provóce erorile guvernatorilor, fie bine înțeles că nu în sênul poporului germină corupțiunea, nu este el, care 'i deschide porțile Cetăței!

Ar fi de alt-cum uă pretențiune lipsită de bun simț, a se cere de la un *Primar, Notar, perceptor* și ori-ce *alt agent inferior*, ceia ce nu póte da un *Prefect, sub-prefect, judecător, Controlor* etc. grațiă viciului originar.

Dacă *Prefectul* se transformă, fără scrupul, sigur de impunitate, în agent electoral; dacă în loc de administrațiune. *El* este suferit să facă numai demagogiă electorală, să tragă pe toți factorii puterei publice, în orbita politiceii sale militante; după care logica s'ar putea pretinde unui *Primar* mărginit, să fie mai independinte, mai cu tăria de caracter, mai *Caton* de cât fruntașul reprezentant al puterei Centrale?

Cum e sfântul, și tēmăia: zice românul povățuit de mintea sa ageră!

Nu pōte fi indoială cā efectele organismului defectuos și a sistemului vicios de *Aplicațiune*, se resimte peste tot, pe terenul financiar și economic, ca și pe terenul *Invățămēntulu* și al *cultulu* religios.

Considerațiunii de supremă Ordină ne opresc a intra în amēnuntele rezultatelor umilitōre.

Sciut sã fie însă, cã Instituțiunile de *credit Urban și Agri-col*, etc., atinse de același Viciu organic, sunt utilizate în interes de partid, servind puterei centrale, ca mijlōce electorale, cu abatere de la menirea lor, spre dauna țerei, în detrimentul economiei Sociale și Naționale, mai mult încă în al *moralei publice*!

Lugubrul spectru al mișcării din Aprilie, datorită acelor cauze multiple, cari aū încuragiat spoliațiunea, aservirea poporului ultragiat, desmoștenit, pus atarã din legi, cãlcat în piciorē de impilatorii strēini, ne spune cã rãbdarea și suferința își aū margini, peste care cu greū se pōte trece.

Acea protestațiune resunãtōre contra asupririlor Violente, denota uã stare Anarhicã în *sistemul de Administrațiune*.

În asemenea condițiuni de frēmētãri și desorganizațiune, cum mai pōte fi vorba de întemeierea *biserice* și a *școlei de la țerrã*?

Nici pentru *altarul Național*, *arhaicul adăpost* al legei strēbune; nici pentru *școla poporulu*, *temelia și pepinaria învățēmēntulu* secundar, nu pōte fi loc în ocupațiunile politicei militante.

Darnici pãnã la risipã, am înzestrat *Școla de Elitã* cu imunitãți de autonomiã, formãnd *Stat în Stat*, fãrã a'i imprime caracterul eminent românesc, și a'i da uã direcțiune spre atingerea scopulu național.

Cu totul contrariã fost'a atitudinea factorilor conducători, fațã cu *școla și biserica țeranulu*.

Parcimoniali pãnã la *Avariție*, am lãsat aprōpe în pãrã-

sire aceste monumente naționale, punându-le în sarcina Comunelor, ajunse și ele, la ultima presiune a Miseriei; Incredințând demnitatea, s'ort'a Invățătorilor, plini de devotament pentru *Ideia romanismului*, — prestigiul Apostolatului, arbitrarității revoltătoare, investite cu puterea autorității comunale!

Fără un fond Național, fără principii bine determinate, oscilând între pedagogia *germană* — bună pentru a dresa pe om — cea *francesă*, care nutrește Spiritul mândru, dar schimbător, și cea *engleză* — absorbită de principiul materiismului și al pozitivismului, *Școla n'a* putut produce ceea ce țărara se credea în drept a'i cere.

Urmarea firească a *sistemului de imitațiune*, care face a se perde din vedere *individualismul național*, și se mărginesce în a copia metodele străine, făcute pentru un aume *scop* cu totul contrariu celui urmărit de poporul împrumutător ¹⁾.

Mulțumită dificultăților născute din luptele politicei militante, cari ne-au absorbit și ne-au împins pe căi rătăcite, Noi avem în tînăra generațiune o mulțime de fra-siologi, semidocti înfumurați, lipsiți de *Idealul Național*, *incapabili* a exprime o cugetare sănătoasă, dar deprinși a reproduce frase sunătoare, fără simbure și fără putere a le pătrunde înțelesul.

Se înțelege de sine că pe calea ce ni-am ales, nu se va obține acel spirit de solidaritate, nici puterea de consistență care să ne preserve *eventual* în ciocnirile noastre cu furtunile din *afară*.

Inteligența poporului românesc nu se va putea desvolta prin uă cultură *hybridă*, în cât spiritul național fortificat și bine nutrit să p'otă absorbe, să p'otă primi la sine, t'ote elementele de *Viață în Stat*, intrunind la s'enu l s'eu t'ote

1) *Cantu* Istoria Universală, tomul 19 pag. 386: „*Que dirons-nous de ces pays imitateurs ou l'on pretend copier des methodes faites pour d'autres, tout differents, et qui ont un but tout contraire à celui auquel ils doivent viser?*”

sufletele româneŝei ca într'un focar Național, sacru și dă-tător de Viață, precum îl visaū marii noștri *dascăli*; precum și'i cere fie-care român însuflețit.

Ne-am rostit adesea în contra organismului nostru *scolar* în vigóre; am detestat din tótă curățenia sufletului orî-ce sistem pécătos de guvernăment, care trăește prin deșbina-re a poporului și pornit dintr'un spirit de particularism, în-lătură elementele oneste, ținënd la distanță Valórea și Me-ritul, spre a face partea leului, partizanilor și Nepotismului, fără a voi să înțelegă că prin asuprire și Umilire, să dă nutriment animosităților re'nviate din cenușa martirilor sa-crificați demonului răsbunărei!

Ostracismul tradus în dogmă de *Statu* și decretat asupra unei părți din popor, va suprima orî-ce sentiment de soli-daritate și conservațiune, provocând un Cutremur care va distruge temeliile organismului nostru social.

Dându-ne bine sēma de starea spiritelor încordate, de scă-derile nóstre economice, morale și culturale, va trebui să re-cunóscem că suntem în absoluta neputință a susține lupta, și cu agitațiunile subversive, și cu concurența streină din afară și în lăuntru țerei.

Ce alta ar însemna succumbarea nóstră într'o luptă cu ele-mente, superióre forțelor trunchiate de care dispunem, dacă nu, triumpul *procesului de Selectiune*, care se aplică popórelor mici din ȕilele nóstre, cu violență de către a tot puternicii streini?

Când din fatalitate, țipetul desperațiunei își primesce *pu-rificare* prin foc, și *botezul* în riuri de sânge românesc, ca în *Apele Iordanului*, mai póte fi vorba de uă stare socială să-nătósă?

Judecând cu mintea limpede, nu ne póte scăpa un adev-er care a strebătut prin toți creerii, prin tóte consciințele ómenilor de stat, din lumea veche și nouă; un adevér care se impune „*a fortiori*“ popórelor începétóre seū întârđiate, ca uă condițiune de Viață, spunându-ne că știința de gu-

vernământ are drept principiu suprem: *Educațiunea, Cultura și instărirea* poporului, peste tot și prin toate mijlocele.

Dar însă *Cultura și educațiunea* unui popor, singure în stare a'i deștepta conștiința de sine, a'i lumina mintea, a'l garanta în contra seducțiunelor și asupririlor, nu se face numai prin instituțiunea învățământului *scolar*, cu atât mai puțin prin *dispret, nepăsare și crușime*.

Tóte căile—*ține-se, conduc la Roma*; cam în sensul acestei alegorie am putea susține: că toate ramurile instituțiunelor publice ar trebui să tindă în mod concentric spre *acel scop suprem*, ca tot atâtea mijloce de *Cultură și Educațiune*

Asupra acestui cardinal punct, avem autorizata confirmațiune și din partea unei somități a corpului didactic American.

D-l *I. W. Draper* susține: că toate instituțiunile *dintr'un Stat*, în mod vădit seú latent, trebuie să țină la ameliorarea și organizațiunea spiritului național!!

Așa urmatu-s'a la noi?... Nu!

Bunele dispozițiuni, licuriri de încercări timide n'aú lipsit și nici că vor lipsi, dar numai atât nu era și nu póte fi de ajuns!

Uă legătură strinsă, în interes de control și concurs reciproc, între toate instituțiunile publice, strebătând *Idea unității*, ca un fir roșu prin tot organismul statului, ar fi uă puternică garanție pentru mersul regulat și uniform, în direcțiunea *Idealului*, la care trebuie să tindă orice Națiune cu Viitor.

Din cele premise ne-am putut óre-cum forma uă *Ideă*, despre mersul *administrațiunei, Justiției, finanțelor* și al *Învățământului*; despre starea *Comerțului, a Industriei naționale și a Plugăriei*.

Eliminând orice exagerațiune, noi ne-am mărginit în a indica viciurile și scăderile: *Activul și pasivul moștenirelor adunate în curs de mai multe decenii*; ne am oprit la fapte notorii, verificate, nu prin tocsinul rumorilor, ci prin rezultatele *negative*, simțite pe tărémul *cultural, politic și economic*.

Rămâne să ne încredințăm : până la ce punct vom fi stând mai bine cu ale *Armatei*.

Ea, gloria și mândria țerei; depositara speranțelor noastre într'un *Viitor*, de secolii visat; *Ea*, steaoa noastră polară, radiosă și însuflețitoare; uă Instituțiune prin escelență educativă și Culturală, menită—grația elementelor vigurose de care dispune Statul ei major (corpul ofițeresc) atât de instruit și bine pus sub toate raporturile — a rădica moralul, a desvolta spiritul militar, cultivând corpul și sufletul Oșteanului! — Cum a urmat în mersul ei *Evolutiv*?

Reușit'a să deștepte simțul de demnitate, virtuțile strebune în sufletul oștirea?

Cu inima sfișiată, ne vedem puși în trista pozițiune să mărturisim că *farmecul* Ilusiunelor, ce ne încălțiaă altădată, sunt pâlite de uă brumă gerosă, cădută din atmosfera Inghetului, sub a cărei influință suferă amară plăpanda oștirea de cetățeni!

Subliniăm și măntinem acest calificativ, căci din fii cetățenilor democrați și Autonomi, se compune Oștirea Statului român, și nu ne pôte fi permis a ignora un adevăr sacrat prin Constituțiune!

Actele de prevaricațiunii umilitore, de Arbitrarități odiose, de Corecțiunii degenerate în torture până la mutilațiune (schingiuire), să fie ore criteriul unei Iustituțiunii educative?

Crușimea delirantă, insultătoare pentru cei ce o aplică, întră ore în definițiunea *disciplinei militare*?

A infrunta în mod fățiș, fără scrupul, impunit, legi și regulamente, însemneză cumva în practica vieței *ostăsesci, Ordine? Virtute militară?*

Escesele revoltătoare, Violențele ultragiante, esecutate în multe părți, cu ocasiunea nefastei expedițiunii din Aprilie, asupra poporului nearmat: acel magnific *Martir secular, Viteazul* dela *Plevna*, pe care îl cântăm, îl apoteosăm prin adunări și *Presă*, în *incinta Corpurilor legiuitoare*, fi vor constituind așa numita *Onóre militară?*

Tot ast fel se vor fi petrecând lucrurile și în Armatele *Franciei, Germaniei, Belgiei, Austriei, Italiei?* Țera n'a înțeles a face sacrificii enorme, pentru ca uă Instituțiune nobilă să fie transformată într'un *Sclavagiă în armă!*

Cumplită rătăcire a se crede că principiul *Urbanității* n'ar putea fi compatibil cu *severitatea disciplinei*, cu *prestigiul Armatei!*

Din toate rezultă sinteticul adevăr: că stăm foarte rău și cu practica *principiilor* și cu definițiunea *cuvintelor*: de *Constituționalism, Liberalism, Democrație, Conservatism, Dinasticism, Demagogiă, Olochratism, Plutocratism, Virtute, Onoare, Românism, Urbanitate, Probitate, Concordia, Solidaritate, Justiția*, etc., care toate se învârtesc în creierii noștrii slăbiți, ca într'un Cazan de vrăjitoria, pentru simplul și cel mai firesc cuvânt, că suntem în derept și cu adevărata *Cultură*, și cu *Educațiunea politică?!!*

Cu toate acestea, Sôrtea noastră tot mai stă în mâinile noastre!

Voind a ne întrebunța bine, cu spor, puținul timp ce ne-a mai rămas, și cutezând să privim în fața hidosă a *Medusei*; având tăria de inimă să ne scuturăm de păturile streine, despre care ne vorbește d-l *Th. Rosetti*, în Memoriile s'ale, punându-le la *Carantină*, v'om eși din strămtorea în care ne-a îndesuit propria noastră inespriență; *Incuria* neertată și *Órba* încredere în a tot puternicia *Instinctului de Conservațiune*.

Ar fi de dorit să neteșim drumul de parcurs; să căutăm a pune óre-care ordine în *Ideile noastre*, înăbușite sub povara fraselor pompoze, debitate pe nemerite, cu un Aer doctoral, ca și cum ni s'ar vorbi în limba *Deilor din Olimp*, seú în jargonul misticismului, din vocabularul *babilonicului Volapück*.

Cam anevoios lucru a rupe cu deprinderile înrădăcinate, și părăsind calea rătăcită, să ne întórcem la punctul de unde am plecat; dar un popor strimtorat din toate părțile, amăgit în speranțele s'ale, este dator în interesul vieței, să

treacă peste orî-ce greutate, să aleagă între *Lupta eroică*
chiar cu Destinul său, și între *Căința eternă*; amintindu'și
cuvintele lui Schiller:

Die Wahl ist schwer die Reue ewig.

Memento!

Majestate!

Având deplină convingere că devotamentul către *terrá* și *Tron*, nu consistă nici în exagerațiunea, nici în disimularea imperfecțiunelor de care va fi suferind *organismul* nostru *social*, ne-am mărginit a înregistra pur și simplu, faptele culese din Viața noastră zilnică, muncită de *cangrena* introdusă prin *Altoii* străin, în *Corpul* Instituțiunelor noastre.

Desbrăcați de orî-ce prevențiuni; fără patimă seú partinire — „*sine Ira et studio*“, — ne propunem a stăruí mereú, pe calea adevărului — ingrat póte dar neprihănit, — în credința că scrierea cea mai preferită este aceea care sugereá reflesii folositoare.

Adevérul orî cât de crud ar fi, conține un simbur de *Utilitate*!

Entusiasmul panigerismului supărător, întimpină în regulă comună, un moderator în tăria de credință, basată pe realitatea faptelor.

Admițendu-se, fie și sub formă de ipotesă, că *Spiritul* de *partite*, iubirea de putere, conduc adesea, pe nesimțite, la

cele mai necalculabile combinațiuni, funeste în urmările lor pentru *Stat* și *Națiune*; nasce întrebarea: Oare acea posibilitate cu totul ipotetică, n'ar fi în sine destul de puternică să justifice temperamentul vioi, al preocupărilor noastre, cari n'aū, în formă și fond, nici *sterilitatea limbutei*, nici *Veninul Urei*, și nici *logica strimta a judecāței*; obiectivul lor fiind absolut numai: *Salutul țerei, Intărirea Statului românesc*: prin *Români*, pentru *Români*?!

Subjugați de impresiunea faptelor desfășurate sub ochii noștri, surprinși și greu atinși de *Sumariul* rezultatelor ce le culegem în toate ramurile Activității noastre publice, foarte vătămătoare Organismului Social, ne întrebăm mereu: Să fie ore de creșut, că principiile Vieței de Stat, traduse în legile lucrătoare, sunt atinse de un *viciu radical*?

Fi-va exact, că în ordinea morală și materială, societatea română este amenințată de un morb incurabil, prin hidosul *pauperism*, care se întinde ca un *lintoliu* mortal, peste stratele muncitorilor *plugari* și *industriali*, grația *insuficienței* de *remedii legislative* și *administrative*?

Adevărat să fie, că *Sentimentul religios* a dispărut peste tot de la căminurile noastre?

Că *Idealul Național* nu mai constituă fondul *Credințelor politice*?

Că *Specula* și *Calculul* aū înlocuit *patriotismul* desinteresat și *Civismul* de odinioară?

Că cuvintele de: *libertate*, *onore*, *devotament*, etc., sunt luate în deșert, servind *ambitiunei trufase* cel mult ca trepte lunecose, pe scara *demnităților lucrative*?

Că *sistemul nostru penal* și *penitențiar*, departe de a fi un mijloc de corecțiune moralisătoare, el ni se presintă sub formă de *Răsbunare*, sălbătecind caracterele, ucidând corpul și sufletul: așa că, *educațiunea poporului*, luată în derisiune, se traduce într'un cumplit *supliciu de torturi* și *mutilațiuni feroce*?

Am dori să fim în eróre; să ni se dea uă desmințire, fie într'o măsură cât de mică!

Din fatalitate însă, această dorință nu ni se pôte împlini, de ôre-ce dăm la fie-care pas, peste urmele vandalismului practicat fără sfială, la lumina țiiiei, în disprețul legilor și a resēmțimentului public, cu o siguranță revoltătoare de impunitate!

Pressa noastră, seriósă, patriotică, luminată, neadormită, înregistrând țilnic fapte de un *Cinism suprem*, ne lasă să întrevedem *atomele descompunerei noastre!*

Spiritul public alarmat fără încetare, caută în tôte direcțiunile *Scut și ocrotire*, dar întâmpină pretutindenî *Incuria Scepticismului* său *paliative platonice!*

Cu atât mai rău pentru sferele conducătoare, cari, absorbite de un *Individualism* pretențios, se cred dispensate a se ocupa de miseriile sociale, său a se incuieta de țipetele *Pressei*, pe a cărei *Aripî*, lumea alésă din țilele noastre, primește de alt-cum, cu uă *supremă condescendință*, să fie rădicată la *Onoruri!*

Pe cât de tristă ni se presintă situațiunea, pe atât d'spare ori-ce speranță de îndreptare, judecând după confusiunea de *Idei*, și după înăsprirea caracterelor.

Spre a fi mai bine întemeiați și apreciați cu mai multă dreptate, în tot ce avem de spus, ne permitem a lua în sprijinul nostru părerile d-lui *Th. Rosseti*, (actual prim ministru), expuse în memoriile s'ale asupra „*Mișcării sociale la noi*“.

Adâncit în reflexiuni meditative, D-sa bazându-se pe rezultatele paralelismului între *Actualitate* și *trecutul* de acum trei-deci ani, recunoște fără rezervă, că suntem departe de *Idealul* spre care se avântau *cugetările generațiunei* din acea *Epocă*.

Forma concisă și vigórea dialecticeii, denotă tăria de convingere și puterea de judecată.

În asemenea condițiuni, cugetările d-lui *Rosetti*, au pentru Noi uă particulară *Valóre*.

Cuvântul de introducere se resumă în următoarele : „Când noi — dice Autorul Memoriilor, — Ne reamintim starea lucrurilor pe care am apucat-o în copilăria noastră; când,
 „facem să revină înaintea Ochiului sufletesc, icôna celor ce
 „aû fost; când ne prindem a simţi încă o dată, cele ce am
 „simţit acum două-şeci sêu trei-şeci de ani, şi ne aducem aminte
 „de cele ce am voit atuncea, şi când apoi trezindu-ne ca din
 „Vis, privim în giurul nostru şi vedem ceia ce este, un fel de
 „măhnire ne cuprinde. Cântarea retrospectivă asupra drumului
 „percurş, ne lasă nesatisfăcuţi, cu tôte că multe şi mari propăşiri
 „s'aû făcut, la care noi tõi am conlucrat pe o cale sêu pe alta“.

Mai limpede, mai convins nu pôte vorbi bărbatul iubitor de adevăr. Impresiunile dureroşe ce le-a primit în domeniul faptele'or, sunt cu atât mai precioşe cu cât d-l Rosetti, ţinând seama de propăşirea realizată, îşi revendica partea de *respondere*.

Fie-care cuvânt în aceste conclusiuni, conţine uă *Ideă fundamentală*, care se răvarsă asupra întregului nostru *Organism social*, concentrând în sine *principiul culminant în Stat!*

Ceia ce îl şi face să afirme cu multă dreptate că: *Nu transmitem intact şi sporit generaţiunei ce urmează, patrimoniul primit de la Suitorii noştri!*

Să înţelege, fără contestaţiune posibilă, că acest sacru *patrimoniul* cuprinde în sine: *Idea Unităţii Naţionale, Credinţa religioasă, Sântenia familiei, conservarea pământului şi a limbei*: constituind tôte împreună; *Paladiul şi Emblemele personalităţii noastre!*

În adevăr, multe *Relicivuri scumpe* din *Viaţa Suitorilor*, sunt pierdute pentru Noi; Accentele de durere ale d-lui *Th. Rosetti*, găsesc prin urmare, un răsunset repercurşiv în inimile românesci.

Întrebarea este: făcutu's-aû — începând fie şi de la 1866 — cea mai mică încercare, spre a se abate curenţii răpitori, şi a se pre'ntîmpina tragicul desnodământ, atât de impetuos în avântul sêu?

Nimic absolut! *Paliativele* făgurnice, protestațiunile seducătoare: de *românism* și *liberalism*, serveau mai mult a *degisa* pornirile reacționare, seau a provoca *ne'ncrederea și diviziuni* între *democrații români*.

Onor d. *Rosetti* ne mai dice că: „pe tărâmul politic și social am fost mai abili într'u a distruge toate cele vechi, de cât „a le înlocui prin instituțiuni noi; și voind să ne asemilăm „popórelor cu o cultura înaintată și cu tradițiuni seculare, am „reusit să producem **caricatura unei Civilizațiuni, care va „avea de Efect inevitabil: disolvarea progresivă a tuturor legăturilor sociale, și ne va conduce fatalmente la cel mai periculos Individualism“ !!**

Ce'i drept acest specimen de *Abilitate* n'ar avea nimic de invidiat! Ceia ce însă ni se pare neadmisibil, este: că merusul nostru repede spre *declin*, urmează a fi trecut necondiționat, la pasivul *Pleadei* din acea *Epocă de redescoperire!*

Nu! In spiritul acelei generațiuni însuflețite de iubirea țerrei, n'a putut germina *Idea paricidului sacrilegiu!*

Autorul memoriilor pôte să aibă dreptate când susține că s'a lucrat cu multă *Ușurință* și lipsă de reflexiune, la transformarea Socială, fără a se avea în vedere disproporțiunea între *scop* și *mijloce*; dar însă rezultatul negativ, se datoresce—după Noi—principalmente, unor împregiurări de altă natură, cunoscute românilor bine simțitor.

Studiul d-lui *Th. Rosetti* ni le indică cu multă precauțiune când afirmă: că *Urziala* *desastrelor noastre s'a aședat și țesut de mâni străine!*

Pôte-se óre nega că: acei *nobili de ieri* de *al'altă-ieră, inteligenti, dar fără uă schînteie de mărînimie sufletescă, studiosi dar fără credinți, fără concepțiuni înalte*; acei *străini fără căpătēiă*,—desemnați cu colorii viuă, în vorbitele Memorii—*acea pulbere pe care fricțiunea socială a desprins'o de pe suprafața corpurilor stabile, și adunată de vântul întâmplărilor a fost aruncată în curțile privilegiaților vechi și noi*; acei *Cavaleri eșiți*,—după țisa d-lui *Rosetti*,—din condițiuni so-

cială întunecată, rădăciți prin intrigă și protecțiunii din tréptă în tréptă, la demnități înalte, — n'au avut cea mai inriuritoare Acțiune asupra mersului nostru *Evolutiv*?

Ceia ce fusese uă *plagă* pentru țările surori, în timpul *Regulamentari*, nu s'a putut prefăce de îndată în *geniuri tutelari*, schimbându-și *firea* din *născare*!

• Acei *Luceaferi* a'i *viciului*, dominați de patimi giose, nu aveau interes să contribuie la întărirea și rădicarea elementului românesc. *Idealul* lor n'a putut fi *Biserica și Școla* poporului; *Ei* nu se puteau devota unei *Cause streine de tradițiunele* în cari au trăit și s'au mișcat, ca să-și consume activitatea și influența spre binele *Plebei*, formând din sclavi urgisiți un *popor valoros*!

Nu este așa dar *neprevederea și lipsa de Reflexiune* la bărbății conducători, cari au dat naștere *Babiloniei* de astă zi, ci órba lor încredere în străinismul mistic, pe care l-a îmbrățișat cu căldură, încredințându-i destinele țerei cu uă ușurință culpabilă!

Uitat'am din păcate ceea ce firesc era să reținem în mințea și anima noastră: *Ultragele și păteniile* îndurate de la suitorii acelora, cari până astă-zi răspund la toate binefacerile primite, prin Acte pornite din *Ură înrădăcinată*!

Rămășiștele suferințelor din trecut, n'au nici măcar atâta putere asupra-ne, ca să ne facă a înțelege că nimic nu este schimbat în moravurile și vechile deprinderi; că tradiționalul *Scop* se urmărește fără încetare; cuvântul de ordine fiindu-i și astă-zi: *Stingerea cu ori-ce preț a elementului românesc, de pretutindenă*!

Perduțu-s'au fără urme, din *Mintea* noastră, avertismentele ce ni s'au dat din timpul cei mai îndepărtați și până în zilele noastre, îvederând pericolul amenințător despre care ne vorbește on. d. *Th. Rosetti*, precum altă-dată ne vorbeau *Ilustri prelați români, marii Cronicari și Patricieni* ai țerilor surori!

Peste aceleași tipuri sinistre, a căror Natură perversă,

preocupă astă-dî pe d-l *Th. Rosetti*, precum în trecut-preocupat'aŭ pe toți patrioții români aleși, dăm și în *filipica* regretatului patrician: *Scarlat Crețulescu*, la adresa puilor de năpărcă.

Despre aceleași suflete veninoase, ne vorbește cu uă instinctivă Oróre, reposatul *Filimon*, în al său studiu *psychologic* „*Ciocoi*,” asemănându'i cu Mucegaiul care sapă temelia Casei.

La acéstă Specie de *Luceaferi* ai *Viciului*, de Viță streină, vizează ilustrul bărbat de Stat d-l *Ioan Ghica*, în scrisorile s'ale către bardul Românilor: *V. Alexandri*!

Surprindătoare este asemenarea între acea speciă de libertini și cele două *tipuri* de pécătoși, personificați prin *Faust* al maestrului *Goethe*, și *Don Juan*, al genialului *Lord Byron*, ambele înfățișînd Anatomia perhorescentă a societăților omenești de pe acei timpî.

Goethe, *Lord Byron* ca și *Shakespeare* tins'aŭ prin creațiunea acelor *tipuri* modele de *ipocrisia*: *morală religioasă* și *politica*, personificând *Cinismul*, adică: *Negațiunea* absolută, să deștepte și să readucă *tumea amăgită* și *amăgitoare*, servilă și opresivă, la sentimente mai umanitare, pe calea adevărului și a reculegerii.

Scris fost'a în Cartea sorței ne'ndurate, să treacă și blândul, caritabilul *popor românesc* pe sub *furcile Caudine* ale Umiliațiunei, multumită streinismului nesățios, care usurpând tronurile glorioșilor noștri Domni, ni-a distrus moravurile, ne-a profanat *Căminul*, *legea* și *limba*, storcînd picătură cu picătură, nobilul sînge din trupul poporului, plin de viață și de un *eroism singular*, dar încredător afară din cale!

Acei Sybariți desfrînați și cruți, uă adevărată urgiă cerescă pe capul românului, dispărînd de pe scena prihănitului *Trianon* al *Sensualismului*, aŭ lăsat urme adânci în moravurile stratelor suprapuse, și trăesc astă-dî în progenitura lor (precum țice d. *Th. Rosetti*), formînd Secta neofitilor, care se bucură, sub spoiala românească, de favoruri

escepționale la toate guvernele țerei, dar păstrându-și firea genesei.

Nici uă regulă fără escepțiune; dar făcând escepțiunelor onorabile, partea Leului chiar, Regula tot rămâne în picioare, așa că nu ne mai poate prinde mirarea când vedem, că nu există la noi un *spirit comun public*, și ca consecință, nu există *comunitate de interese*.

* * *

Prin ce farmec reușit'a *streinul Neofit*, să subjuge până și spiritele cele mai înalte, animile cele mai românesci?

Să fie ore perfidia degisată, consiliile insiduoase ce ni le dau, *adulațiunea* insultătoare, sevă *servilismul* abject, *Ipocrisia calculată*, care ne-au scos din minți?

Fiă? — Dar atunci să nu ne mai *bocim*, să nu mai alarmăm lumea cu acel etern refren, devenit banal; că *familia 'i distrusă*; *Moralitatea publică e în scădere*; că *sentimentul religios s'a stins* etc. Să îndurăm cu aceiași surdă nepăsare consecințele Anarhieii, care face gloria Epocei noastre de *Renascerea!*

Ce vrea să dică *Ironia nepiosă*, de a cânta mereu virtuțile strebune, însușirile ginteii române, dacă nu ne trage anima să reflectăm la învățămintele ce ni le procură cunoștința mărețelor fapte istorice, și nu ne convine să consultăm oracolul istoriei; să îndeplinim legile testamentului ce ni s'a lăsat a ne fi nouă pavăză, și a ne conduce în mersul nostru către țelul destinațiunii naționale!

Ore nu cum-va *Cartea Vieței (magistra Vitae)*, *Învățămintele Istoriei* și-au perdut tot farmecul de altă-dată, fie asupra Domnitorilor, fie asupra Stratelor conducătoare? Sevă că anima omenescă numai este primitoare de preceptele Virtuței, în acest secol al desceptărei?

Se vede că nepricepuți fost'au geniurile neperitoare ca: *Homer, Thucidide, Aristotel, Herodot, Tacit, Titu Liviu, Va-*

ron, A. Marcelinu, Malby Diderot, Gibloc, Nestor, Dlugos, Karamzin, Ureche, Miron Costin, Niculcea D. Cantemir, Greceanu, Cantacuzinu, Petru Maior, Sinkai, Cantu, Momsen etc. când își perdeau timpul, deșifrând misteriiile anticității, spre a înzestra lumea cu cunoștințe folositoare despre legile, moravurile, datoriile, Instituțiunile politice și religioase, din vechimea cea mai adâncă, ca să le fie urmașilor *Icóna Vietei!*

* * *

Dacă s'ar putea admite ca uă firescă consecuență a traului nostru, că *Virtutea* nu este *principiul Monarhieii*, și că *Ea* (monarhia) se pôte susține fără iubirea de țără, fără aspirațiunii la gloriă; atunci am înțelege aversiunea pentru studiul istoric, dar n'am sci cum să ne esplicăm terórea Curtesanilor adulatori de *Virtuțile Domnitorilor!*

Dispensată *Monarhia* de practica *Virtuteii*, devine și mai neînțeleasă, aprópe un „*Non sens*,“ afirmațiunea: că acea calitate este înlocuită în statele monarhice, prin sentimentul *Onórei* și al *Ambițiunei*.

Uă confusiune de concepte!

Care pôte fi semnificațiunea cuvântului de *Onóre*, în adevărata acceptațiune?—N'are el acelaș *Ciag*, aceiași *urzire*? Nu face parte din una și aceiași familiă cu *Virtutea*?

Ca sinonime manifestate sub diverse forme: *Onórea*, *Devotamentul*, *Credința*, *Patriotismul*, constituând capitalul moralei sociale, ele nu pot fi luate de cât ca *Variantele Virtuteii*, coprinđend în cadrul ei complexul *seriațiunei* de *Variante*.

Strébunul Cicerone void să aducă un Omagiü *Sobrietăței* și *Simplicităței* de *Moravuri*, le imprimă sigiliul *Virtuteii*, dícend: „*Incensus sum Amore Virtutum tuarum*,“ ceia ce confirmă pe deplin afirmațiunea noastră de mai sus, și pune pe acelaș nivel: *Patriotismul*, *Civismul*, *Devotamentul*, *Credința*, *Charitatea-Virtutea*.

Onórea la strebuniî noștri era *Consacrațiunea Virtuteii*,

„*Honor est premium Virtutis, iudicio studioque Civico delatum*“ precum *Justia* este espresiunea sintetică, principiul suprem al tuturor virtuților sociale „*Justitia fundamentum Regnorum.*“

Acelaș străbun ilustru, ne mai spune că *Romanii* ridicău palate *Onórei*, ca și *Deilor*: „*Romani Honori aedem sacrarunt tamquam Deo*“ — prin urmare *Onórea* și *Virtutea* sunt două *Deități* nedespărțite.

Practica Virtuților Civice, considerată ca uă Hygien. morală, consistând în aplicațiunea Axiomei inerente Organismului omenesc, se concentrează în principiul de: *Conservațiune, Instrucțiune și Moderațiune.*

În interesul acestui suprem *Principiū de Conservare*, *Omul individ* și *omul Cetățean*, având dreptul să și asimileze toate elementele esterne spre a le utiliza, își impune voluntar toate îndatoririle correlative, de reciprocitate, față cu semenii săi, și obligă pe legiutori să țină seamă de toate atributele fizice, indispensabile *Vietei sociale și Organice.*

Acele Atribute fiind: *Egalitatea, libertatea și proprietatea*, ele nu i se pot disputa.

Supresiunea lor sevă și un *Atentat violent* la una din aceste atribute, ar constitui o *Crimă* în contra *existenței civile a Statelor*; ar răsturna din temelie toate principiile sociale, făcând ilusoria practică *Virtuților*, imposibilă *Concordia, Armonia, Solidaritatea* între elementele societății.

* * *

Doctrina Individualismului și a pozitivismului, restrins — de care cu drept cuvânt se teme d. *Th. Rosetti* — nu va reuși în veci să se ridice la *Idealul Omenirii*, dar va răsturna în definitiv, ordinea socială, desființând orice noțiune despre adevăratele *Virtuți civice*, despre *Unitatea și solidaritatea națională* mai pre sus de care, nu există uă altă morală, nici drepturi superioare, afară numai, pôte în combinațiunile unor anume genuri, de firea și specia lui *Schilok* cari, ne-

mulțumiți cu egala îndreptățire ce li s'a asigurat în senui societăților moderne, plănuesc de mult, distrugerea popórelor naționale din Europa creștină, lucrând pe tóte căile la desființarea temeliei sociale de astă-dî, în scop de a'și su-pune lumea noului testament, și pe tărémul politic, precum și-a servit'o pe tărémul economic!

Dacă noi am rămas cu *Biserica* și *Șcôla*; pe tărémul *naționalismului* și al *Vuței economice*, în unele staționări, în altele înapoiati, cauza este că ne-am abătut prea mult de la credințele, aspirațiunile și ideile românesce de altă-dată, care încălđiaŭ pe suitorii noștri.

Tóte acele *Virtuți legendare*, sunt reduse astă-dî din fatalitate, la un plagiat de simulacră imitațiune, înfățișând, mai mult parodia originalului, ca efect al amestecului pécă-tos, cu elemente eterogene și moravuri streine.

On. d-l *Th. Rosetti*, se întrebă: „*Ce s'a ales de Avéntul generos, de aspirațiunile superbe, ale premergătorilor noștri?*”

Am cules ceia ce am seménat, și am rămas cu Sluta în Vatră, adică: cu *Caricatura Civilizațiunei*; respunde-va sufletul amărit al urgisitului *popor românesc!*

Mișcați de acel măreț Avént, pripiți de nobila dorință de a introduce reforme civilisatóre, în totul și în tóte, am importat fără rost, pe neales, *legi noui, instituțiuni, moravuri și deprinderi noui*, incompatibile cu *Cultura, temperamentul și tradițiunile poporului*, cu *Clima solului nostru*, cu *caracterul și spiritul românesc*, cu tóte condițiunile s'ale de *Viață*.

La legi noui, streine nouă, am chemat firește, oameni noui, streini și ei de trebuințele, pászurile și aspirațiunile țerei.

Era în interesul acelor streini, scoși de noi la lumina di-lei, să și recucerescă pozițiunile de altă-dată, spre a vesteji tot ce'i românesc, și, înlăturând treptat, tóte rămășițele din moravurile și credințele bătránilor, ca tot atâtea piedici, să aibe mâna liberă a'și desvolta, nu însușiri *Naturale* și *nobile*, ci defectele de rasă și origină, introduse de acei ómeni

noul, trăiți și crescuți într'ua atmosferă străină de a poporului nostru.

Ajunși la ultimul Stadiu al Anarhiei în sentimente și credinți, de cari ne plătim cu cuvinte seci și protestațiuni falicioase, de patriotism incolor, nu ne prea suride perspectiva de îndreptare, stăruind mai ales pe calea rătăcirii de apoi.

Abisul deschis între elementul românesc și streinismul cuceritor; între poporul desmoștenit și asuprașii săi, nu se poate umplea de cât cu mari sacrificii din partea Statului, pe tărâmul cultural și economic, îndreptând din bun timp toate acele defectuosități în organismul social, cari ne-au înstreinat pe unii de alții, învrăjbindu ne cu poporul, și desfăcând orî ce legătură de solidaritate între diferitele clase.

Ruina Statelor—dicea *necomparabilul patriot german Fichte*.—*este strîns legată de lățirea elementului străin.*“

La 1879, cu ocaziunea revizuirii Constituțiunei din 1866, on. d-l *P. Carp*, inspirat de al său patriotism nemaculat, împărtaşind vederile ilustrațiunelor germane: *Mommsen* și *Fichte*, susținea cu căldura bărbatului convinsu: că „*Datorii suntem a ține sêmă de pozițiunea țerei și în prima lină de starea poporului român.*“

În acea luptă parlamentară, avînd și noi partea de răspundere, nu ne'am sfiit să afirmăm sus și tare—combătînd proiectul majorității,—că „*tot sistemul organizațiunei noastre, toate instituțiunile țerei, sunt îndreptate contra principiului de Stat Național; că prin reformele introduse, s'a nimicit numai ce era bun în interes românesc; că am sacrificat Cosmopolitismului chimeric, interesele comerțiului și ale industriei pămîntene, iar acum ni se cere să dăm țera, moșia străinilor!*“

Argumentînd cu cuvintele: ilustrațiilor istorice *Cantu* și *Mommsen*, diceam: „*ca condițiunea esențială de a trăi ca Națiune, este Unitatea poporului, Naționalitatea pămîntului, a Comerțiului și Industriei; că streinii neavînd interes să țină la bunul nume al țerei, fac comerțiului indigen și in-*

„dustriei naționale, uă concurență neloidală, pornită din lăco-
„mia câștigului, alătura cu care, munca dréptă și onestă nu
„se pôte rădica!!“

* * *

Particularismul egoist, împins une-orî până la ultimele consecuenții ale *Ostracismului* revoltătoriu și în aceiași măsură periculos pentru sferile conducătoare ca și pentru partidele politice, de parte de a cimenta *Unitatea Statului național* și a garanta libertățile publice, rădicând la potență acel măreț principiu : „*Ex Unitate libertas*“, sacrat ca *Dogmă politică* în memorabilul parlament frances de la 1790 ; departe de a întemeia *Dinasticismul* în ănima *Românilor*, va continua să nutrească animositățile, să înăsprească spiritele, să corupă moravurile, ținend în loc orî ce mișcare evolutivă.

Fățărnicia liberalismului eciivoc (in douî perî) ca și demagogia *Dinasticismului ostentativ* — afară din cale — conduc la rezultate cu totul opuse scopului urmărit, fac adesea, ca pe de o parte, puterea să și pérđă cumpétul, oscilând mereu între încrederea *poporului mistificat*, și preferințele *suveranului ademenit* ; iar pe de alta, ca *Domnitoriul subjugat de curtenia îmbulzătoare*, să se abată, pe nesimțite, de la principiile Monarhismului constituțional, terminând prin a-și perde farmecul și a-și înstréina inimele țereî.

Cu totul altele sunt — după noi — legile onórei politice, in țérile democraté ; altele sunt căile și mijlócele cari conduc cu mai bun succes, la cucerirea sentimentelor, la formarea convicțiunelor in interes *Dinastic* !

Arta de a *guverna*, farmecul *Domniei*, nu consistă in a subjuga, fie prin adulațiune, fie prin mistificațiune jesuitică, ci in sublimul administrațiunei, care pune in evidență ăilnică, nu *Voința absolută* ci *inaltele calități ale monarhului constituțional* ; respectul *gubernanților* pentru imunitățile cetățenesci ; solitudinea *puterei* și a *tronului* pentru *demnitatea*, *liniștea* și *bunul traiu* al *poporului* !

Morala aplicată la societatea politică, nu ține în sémă distincțiunile; Ea traduce la *bara justiției s'ale*, actele celor mai înalți *demnitari* în *Stat*, căci drepturile națiunei, neprescriptibile, mai *presus* de orî-ce alte *considerațiuni*, nu pot fi știrbite întru nimic, și cu atât mai puțin lăsate la bunul *plac* al *puterei*.

Dispozițiunea manifestă de a se conduce de principiile democratismului egalitar, a îndruma *poporul* pe căile *virtuților străbune*, făcendu'î traiul posibil și plăcut, este în sine uă forță respectabilă pentru orî ce guvern, bine intenționat și pătuns de datoriile înalte'î s'ale misiunii.

În cadrul acelor datorii intră *Moderatiunea*, renunțarea puterei la orî-ce credinți și predispozițiuni ostile libertăților publice.

Spiritele luminate, cu vederi pătundătoare, vor sci să se ferească de surprinderile vehemente; să se ferească a încerca *Marea cu degetul* și aî turbura *apele*; din contra, vor face tot posibilul să preîntîmpine calamitățile disperatiunei seú și inițiativele violente, greu de înlăturat, după *șisa* marelui filosof *Bacon*: *Qui nova remedia accipere nolit, nova mala asperctet.*"!

Fie bine înțeles: că precum transițiunea de la un *sistem* democratic la un *Regim* absolut, provocă *Comoțiuni* și nu pôte avea durată, tot asemenea și *paleativele* de *reforme* seú de *inovațiuni*, opuse spiritului public, *Ideilor* și *moravurilor* naționale, nu pot produce cel mai mic efect, dar slăbesc prestigiului puterei, și vor întâmpina nemulțumiri generale, făcend să cađă cu resunet tôte *ilusiuinele orgolióse*, ale *empirismului neputincios*.

Înțelepciunea bărbatului de *Stat*, va căuta să evita stâncile periculoóse de care se pot strivi până și cele mai nobile intențiuni; va recunósce că ceia ce face tária unui *stat*, este puterea morală, buna stare culturală și materială a *poporului*!

Ar fi uă crimă *Capitală*, de *les-națiune*, a se sacrifica e-

goismului personal, seŭ rivalităŭilor orgoliŭse, măreŭele Cuceriri realizate prin lupte titanice; a se renunŭia de bună voie, la sacrul patrimoniu a trei generaŭiuni, in folosul unor scopuri misterioŭse, umilitŭre pentru memoria generoŭilor martiri a'i patriotismului, primind cu supunerea sclavului, desfiinŭarea *Statului român*, prin desmembrarea *Unităŭei naŭionale*, ŭi injugarea *Democraŭiei române* la carul de *triumfal* *Reacŭiunei feudale*!

Nu pŭte fi nici vorbă măcar de un *Declinu ruŭinos*, până la uă *abdicaŭiune spontană*, *injositŭre*; nici vorbă de uă *hesitaŭiune* pecătŭsă, astăđi, când *poporul*, conscient de puterea s'a, de drepturile s'ale, este pus in fericita poziŭiune să 'ŭi dică cu uă mândriă legitimă :

Statul sum Eŭ!

* * *

Perdŭndu-se prin vina, ineptia seŭ nepăsarea noastră, moŭtenirea strĕmoŭească, nu vor fi ŭre in drept urmaŭii noŭtri să ne dică, pe mormĕntul nostru : „*Aŭi fost mai pe gios de „Sclavi Romei, căci de ŭi nu aveati ĩntre voi pe un Sparta-cus, a'ŭi declinat fără a lupta!*“

Recunŭscem că mari ŭi generale ne sunt suferinŭele de moment, că defectuosităŭile Instituŭiunelor aŭ contribuit in mare parte, să dispară de la căminurile noastre, *credinŭa religioŭsă*, *siguranŭa familiei*, *autoritatea paternă*; că luptăm necurmat cu *energia desperaŭiunei*, *contra inecuităŭilor ŭi a tot felul de asuprirĕ*, cari tŭte aŭ stins aprŭpe orĕ-ce *sentiment generos din ĩnima noastră*; dar ŭre nu inŭtelegem, nu simŭim Noi, că trecĕnd de la *Epoca Organică* la *Epoca critică a cristalizaŭiunei* (*Epoques critiques*), strecurāndu-ne printre *Ruine ŭi eŭind din chaosul Organizaŭiunei*, am inaintat mereŭ, pas cu pas, ŭi scăpaŭi din starea de *Servitute* ne apropiem din nou de *Epoca organică*, avĕnd de astă-dată calea mai neteđită, *temelii mai vĕrtŭse*, aŭsedate de mĕna generoŭilor noŭtri suitori, de mĕna *pleadei* din trecuta *Generaŭiune*!

Lucrările acestei Lumi se întocmesc cu încetul! numai acele popóre merg repede, cari nu sciü nici unde merg nici unde vor ajunge!

Fericirea pământescă este mai mult un *Vis*, seü și un scop cu totul *relativ*, de care *Omenirea* și orî-ce *Societate*, se trudesce a se apropia din ce în ce mai mult, încordându'si tóte puterile activității îndrumate spre acel *Tel!*

Unitatea națională, buna stare culturală și materială a poporului, Idealul Românismului, ca Scop, urmând a fi obiectivul preocupărilor noastre, rămâne în sarcina *Organisatorilor* să'si dea bine séma de natura defectuosităților și a lipselor Sociale.

Ei vor înțelege că nu ajunge a se dice, cum că suntem *Amicii libertăților poporului*, că voim *răspândirea culturii și a educațiunei politice* în țerră, dar că acel *Omagiü* urmédă a fi tradus în fapte, fără *șovăire*, fără *Cotituri* seü *reservațiune mentală*.

Oamenii binelui, de tóte treptele sociale, sunt datorii să se rădice cu energiă, contra *licenței*, contra *abusului de libertate*; bine sciind că ele corump în *măsură egală cu abuzul de putere*, principiile *monarhice*, moravurile poporului, conducënd inevitabil la *Anarhiä!*

Legiuitorii serioși, nu vor perde din vedere, că *legile cele mai bune*, de orî-ce resort, nu pot deveni folositóre țerei, de cât fiind întru tóte conforme și cu principiul *național* și cu *necesitățile simțite*, îmbrățișind *interesele generale!*

Sciut este, că atěrnă fórte mult de la întocmirea și aplicațiunea *aședămintelor evolutive și educative*, consolidarea și propășirea *Statelor*.

Ființele abjecte, ambițiunile gióse, caracterele imunde, mercenare, servile, incapabile de entusiasm civic, nu pot trăi în *atmosfera unuï organism sănătos*, unde să cultivă numai *Vir-tutea, Valórea și aptitudinea*.

Esemples din *Viața popóre'or rădicate la Apogeul culturii* și al *Egemoniei*, ne pot lumina în mersul nostru.

Cu *Biblia* și istoria Neamului în mână, ele au trecut nevătămate, prin toate încercările, cucerindu'și în cele din urmă pozițiunea învidiată de întreaga lume!

De ce nu au reușit și în alte părți, reformele ómenilor mari?

Noi urmat'am în spiritul *Generațiuneii premergétóre*? Urmat'am *Idealul* lor în cestiunea *Románismului* și a *Unitáței náționale*?

Lucrat'am în *directiunea* aceluí *Ideal*?

Sciutam cel puțin să respectăm principiile, sentimentele, memoria bătránilor luptători: *Apostoli* și *Pelérini* neamului nostru?

Invétat'am să prețuim *Valórea bărbaților noștri* de *Stat*; să prețuim ceia ce înșine am creat, prețuindu-ne pe noi!?

În *faptele nóstre dîlnice* se reflectă ca într'ua oglindă, *Réspunsul* cel mai *convingétor*!!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

VI.

Sire!

Pentru bunul trai al popórelor se recer două lucruri substanțiale: *Idei și Pâne!*

Ambele postulate ni se presint, ca două probleme de supremă importanță.

Soluțiunea celei d'atêi, este de domeniul *sciintelor socio-logice*.

Cea de a două își așteptă deslegarea de la sciințele *Economiei sociale*.

Fără *Pâne*, mintea rămâne sterilă.— „*Vacuis Venter non studet libenter*“ — *Stomac Sec, Minte stearpă*— dice un vechi proverb.

Fără *Idei*, nu pôte fi nici vorbă de *caractire, opiniune, convicțiuni, credinți și constanță*.

Ideile mari se nasc în sênul unei societăți, pusă în bune condițiuni: *Culturale, morale și Materiale*.

În stratele alese, mai desghețate, plângerile se opresc la lipsurile de *insușiri cetățenesci*; la cele de gios, obiectivul preocupățiunei este *Pânea și Cartea!*

Suferințele dintr'ună parte și alta, se întâlnesc asupra unui punct Cardinal cu totul *Neutru*: de a condamna guvernele și pe bărbații de *Stat*, cu totă vehemența amărăciunii, împingând invinuirile pasionate și în mare parte nedrepte, până la *injuria* delirantă, dar uitând în același timp să desemne la oprobriul țerei, să pună pe aceiași siletă, pe toți acei factori constituționali, ce 'și-au partea legitimă de răspundere.

Țărani plugari, mai pacienți, conduși de rusticul lor bun simț, strimtorați de nevoile dîlnice, decimați prin infirmități, resbiți de fâme, trăind însă cu memoria părinților, — acei *titani rustici*, cari sub conducerea domnului *Tudor* își puseseră în cap, să 'și facă singuri dreptate, nimicind a tot puternicia *Deilor pămîntești*, — privesc cu indiferența neîncrederei, la tot ce se petrece în giurul lor, ca și cum ar vedea în concetățeni de alte pături, numai remășițele *Deițăților* din acel *Olimp*, prin urmare numai asupritori ne'ndurați!

Să cercetăm însă până la ce punct s'ar putea admite supozițiunea că: *Idei înalte, însușiri superioare, putere de voință, lipséu Bărbaților conducători din generațiunea noastră?*

Mai nainte de toate, fie-ne permis a face cu anticipație, uă singură întrebare: *Actul de Unire a țerilor surori, Actul de Secularisarea bunurilor Monastiresci* (închinat); *Actul de Improprietărirea insurăteilor*, de *proclamarea Independenței*, de *Constituirea Regatalui*, etc., fost'au lipsite ore de uă *Idea conducătoare?*

Dacă Nu! atunci care ne este *recunoscința* pentru acei meritoși *bărbați*, câți au contribuit la *constituirea Statului român*, în condițiunile de *astă-dă?* Cum se manifestă *respectul* nostru pentru *dênșii?*

Dar, Uitat'am că obiectivul plângerilor și îngrijirilor noastre este lipsa de *Caractere*, de *Devotament* și *Civism*, cu un cuvânt: de *Virtuți Cetățenesci!*

Vinovați vor fi conducătorii noștri că au îmbrățișat *str.i-*

nismul, cu înlăturarea elementului *românesc*, servindu-se de uă lume fără credință, fără caractere încercate; dar însă, acea lume fusese pe rând apreciată de toți puternicii țilei după vremi, ca tot atâția factori influenți în *Statul român!*

Elementele nu se aleg în timpî de *mare secetă*, ci se culeg,—cu voie fără voie,—de pe unde se gădesc.

Și apoi, ceia ce n'au putut face tôte Instituțiunile publice, diferitele centruri sociale, nu sta în puterea unei individualități, orî care ar fi fost pozițiune și valôrea lor, să remedieze rēul, *creând Caractere!*

Păcatele regimului nostru își au gena lor în defectuositățile instituțiunelor nôstre, și mai ales în viciositatea sistemului de aplicațiune și de guvernământ centralisator, până la absorbțiune.

Când *meritul personal*, întemeiat pe cunoscinți solide, pe *virtuți civice*, pe corectitudine și probitate notoriă, departe de a fi căutat, este repudiat, înlăturat, umilit.

Când într'un *stat democratic, egalitar*, Carierele publice sunt deschise și rezervate numai pe sēma partizanilor politici, fără considerațiune la *Valôrea lor negativă*; se înțelege de sine că sentimentele rētăcesc, credințele scad, opiniunile rămân pradă la diferiți curenți; principiul egalei îndreptățirî nu și mai are un echilibru, *Comunitatea* de interese dispăre, lăsēnd loc traficului de Cumetriă, sēu Coalițiunelor insidiôse.

Dacă ispitiți de vanitate, am voi să ne amăgim pe noi înșine, și să admitem că un asemenea sistem condamnat de legile moralei, este uă consequență firească a regimului constituțional, atunci va trebui să recunôscem că numai un patriotism simulat, urmărind interese cu totul personale, a putut să primescă a se introduce otrava în Organismul social; să recunôscem prin urmare că Națiunea, la rindul ei, pusă în neplăcuta pozițiune de legitimă apărare, este în dreptă a răspunde la Violență prin Violență: „*Vim Vi repellere*”; să recunôscem în fine, că acēstă speciă de regim personal, turburător, represintă resbelul intestin „*Bellum om-*

nium contra omnes", legitimând *Venalitatea, corupțiunea moravurilor* și în ultima analiză: *Conspirațiunile!*

Monstruositatea acestei supozițiuni gratuite, este atât de respingătoare, în cât Ea n'ar putea să resbată nici măcar în inima și mintea celor ce ar fi având un interes vedit, a pescui în apă turbure, seú să 'și justifice relele *deprinderi*, de a se pune mai *presus de legi*.

Nu în natura Constituțiunei, ci mai mult în viciositatea aplicațiunei, în defectele culturii și educațiunei noastre, în abusul puterii și a libertăților falsificate, s'a incubat *Réul* ce ne consumă, și care ne poate *perde în flórea vieței!*

* * *

Urmând nepăsători în direcțiunea nepriinciosă, ni s'ar putea dice că egalitatea civilă și politică, garantate prin legi, sunt reduse la uă simplă ficțiune și sacrificate în măsură largă, intereselor de partide.

Disprețul pentru *legi și drepturi*, este egal cu călcarea legilor, prin urmare uă *Crimă* contra *Statului*; uă derisiune a principiului de *Educațiune* politică.

Numai cinismul insensibil, pentru care nu există *patriă* și *morală religioasă*; nu există *Idealul național* și *Civism*; nu există *Onórea familiei* și nici *conveninți sociale*, are curagiul demenței să înfrunte credinți și resimțiminte; să treacă cu temeritatea suficienței, peste *legi și instituțiuni*, peste *merit* și *Valóre*, silindu-se a reduce totul la un interes personal potențiat, măsurat cu compasul *egoismului speculativ!*

Premuniți (înarmați) ast-fel contra aspirațiunilor mărețe; dotați cu un caracter nervos de repulsiune, pentru tot ce represintă un Capital de moralitate și sciință; tari în arta simulațiunei jesuitice, avem nobila pretențiune să desinfecțăm aparatul administrativ, înecat în imunditățile corupțiunei, să inmormântăm bizantinismul duplicității; să îndrep-

tăm moravurile lumii spre a cuceri încrederea ei; să inaugurmă uă *Eră* de domnia *Ideilor*, rădicând *Altare Virtuților civice*; să captivăm ânima și mintea Națiunei, însuflețind poporul pentru *Dinasticism*, tămâiat cu Ostentațiune prea bătătoare la ochi, dar păstrând la îndemână, probabil în prevederea unor *eventualități posibile*, pe cei cu *Devisa: Pleacă, său te apleacă!*...

Așa timpuri, așa moravuri!

Marele *Pericle*, gloria *Athenei* clasice, adresându-se popoului *Athenian*, îi dicea: „*Noi ne iubim Patria pentru bunătatea legilor și instituțiunelor ei; pentru Securitatea ce acordă Cetățenilor; iubim Athena noastră, pentru că Ea a decretat Egalitatea înaintea legilor, a deschis căile la onoruri și demnitate pentru toți; ne asigură bunul traiu, proteje pe cel debil; ne dă festivități, în scop de a întări moravurile și a ne face educațiunea ânimei.*“

Ab Uno discent Omnes!

A se afișa cu timp și fără timp, *Dinasticismul*, nu este ôre a pune în discuțiune, fără cea mai mică necesitate, uă *Situațiune întrégă; Pactul nostru fundamental; Sancțiunea pragmatică?*

Ce interes ar avea *țera* să se espună la sorti necunoscute? Lumea incuietată se întrébă însă:

Nu cum-va ascunde acea *presată Ostentațiune*, în Cutele ei, vre-un *mister*, vre-uă *Combi-națiune temerariă*? Nu va fi stând Ea în legătură cu Urzirile Răscólelor de la *țera*, cu reclamele pretendenților pământeni?

Nesciind cum să și esplice *Incuria* și *Calmul stoic*, dar surprindetor la cei de sus, față cu sgomotósele agitațiuni, de natură a provoca în momentele supreme, măsuri eroice din partea puterei, în interesul *Ordinei* compromise; Lumea se perde într'un *Dedal* de suposițiuni escentrice, și se teme de surprinderi, de combinațiuni îndreptate contra imunităților Constituționale!

Jocul ar fi cu atât mai periculos cu cât reușita nu se

póte prevede cu tótă siguranța; dar uă încercare hasardată ar putea să dea loc la intervențiunii periculóse, și să conducă la rezultate opuse, în tot cazul funeste pentru țără.

Poporul cere dreptate și Ocrotire; cere a i se da ceia ce *Roma și Atena* clasică, dădea Cetățenilor sėi în analoge Constelațiunii; iar nici de cum sdruncineri și Lupte.

Din firea nóstră nu suntem *pesimiști*, nici *bănuitori*, dar avem puternice cuvinte să ne interesăm mai mult de cât ori când, de sórtea și existența *Statului român!*

Nu ne preocupă pentru moment, nici de cum în *Rėu, Dinasticismul*, de óre-ce nu 'l vedem spus la un pericol iminent, dar cu atât mai mult ne captivă situațiunea morală și materială a societăței, ne subjugă frământarea spiritelor, provocată de *scăderile aședemintelor* nóstre: *Culturale și economice*; ne preocupă serios *mizeriile poporului rural*, și *Invasiunea* crescândă a *streinismului*.

Dacă *Dinasticismul* n'a prins rădēcini în țără, după credința unora; dacă poporul nu pare a fi entusiasmat pentru principiul *Dinastic*, cauza este că el n'a fost pus în condițiunii să simtă bine-facerile constituțiunei; să se pėtrundă de salutarele principii, cuprinse în **Sanctiunea nóstra pragmatica!**

Đice-vom și la acest loc cu cuvintele istoricului *Thiery*: *Lucrările acestei Lumė merg încet; progresele Civilizațiunei sunt nesfărșite!*

Și apoi—vorbind adevėrul—până la ce punct aũ răspuns Instituțiunile țerei la necesitățile generale? Streine cu totul de adevėratele interese ale populațiunei rurale, bine înțelese, Ele în loc de a'ı înlesni Avėntul, 'ı-aũ mărit *suferințele și mizeriile!*

* * *

La 1870,—*anul restriștelor pentru popórele orfane, cum suntem noi Românii*,—Idealul dinasticismului se redusese la uă

simplă cestiune *Pathologică*, — precum ne spunea diarul *Informațiunelor*, de pe acel timp.

Zelul întrepid și pripit al proseliților improvizați, crezând că prin uă atitudine impunătoare, prin presiuni autoritare, se pôte întemeia în ănimă poporului, *cultul dinasticismului*, a în-tăritat până și spiritele cele mai mlădiöse, provocând ca din *Senin*, uă reacțiune sgomotösă în sënul societăței alarmate.

De unde până în acel moment nu era uă singură suflare romănescă, în diversitate cu faptele împlinite la 1866, prin urmare cu principiile monarchiei ereditare, s'a tređit țera legală, fără scierea ei, fără vre-un indemn justificabil din parte'i, divisață în Sectari ai *Abderismului* și *Fetisismului*, egal periculöse pentru *Idea dinastică*.

Ideile mari, principii politice, inovațiunile și reformele radicale, adănc tăietöre în Viața popörelor, aű trebuința, spre a'și primi uă formă de consistența, să treacă prin *procesul de cristalisațiune naturală*, iar nu *artificială*.

Noi am încercat să indicăm öre-cum, în scrisorile precedente, mijlöcele preconisate de experiența, și căile neteđite de alte popöre, care conduc cu mai multă siguranța, la ținta dorințelor. Dacă ne oprim și acum la cestiunea dinasticismului, deschisă pentru unii, tranșată după noi, în drept și în fapt, prin legi fundamentale; cuvintul determinant ni este, că dorim ca și pe tărömul moral, *Ea să-și primescă Sancțiunea*.

N'avem pretențiune să ne gerëm, fie în povățuitori, fie în apărători, dar nu ni se pôte contesta dreptul de a spune ceia ce cugetăm noi, în interesul stabilităței, asupra unei cestiuni de supremă importanța.

Diarul „*Informațiunelor*“ își încheiă polemica s'a cu demagogii proseliți de la 1870, đicënd: că *Adevërul* este singurul sprijin puternic al *Dinastiilor*.

Adevërul înfățișat ca un *Omagiu*, nu pôte supëra pe nimeni!

Așa fiind v'om căuta să prezentăm acel *Omagiu Tronului*,

punând ideile noastre sub scutul unor *Autorități* de neîndoișă reputațiune europeană.

Ilustrul *Montesquieu*, vorbind despre corupțiunea principilor monarhice, observă : că precum : *Democrațiile se corump prin despoierea Autorităților constituite, de atribuțiunile ce le sunt conferite prin legi, tot asemenea se perd și monarhiile, concentrând Suveranul în mâinile s'ale, parte seú totul din puterile publice.*

Absorbțiunea în primul cas, conduce la *despotismul mulțimei, în cel d'al doilea, la Autocratism.*

În adevăr, amestecul în Atribuțiuni de guvernământ, este periculos mai ales pentru *Domnitoriă Constituțională* — afirmă *Montesquieu* — căci espune prestigiul suveranității, asumând fatalmente *responsabilitatea actelor eșite din cadrul Domniei.*

În firea lucrurilor omenesci, pare a fi *Axioma politică* care ne spune, că *Aureola, iubirea poporului, securitatea monarhiei scade în măsură cu imensitatea puterilor, concentrate în persoana Suveranului!*

Sistemul *regimului personal*, ver cât de priincios, bine-făcător și expeditiv ar fi în certe casuri, în cercomstanțe grave, el, ca regulă generală, practicat în Statele constituționale, vatemă și deservă *Causa Dinastieș.*

Dispozițiunile bune, principiile sănătoșe, blândeța ănimei, fermitatea Caracterelor, formate prin educațiune seriósă, la *scóla desastrelor*, dau uă direcțiune salutară *tradițiunelor monarhice... Leagănul Dinastielor!*

Fericiți acei *Monarhi*, cari au fost feriți de sörte, să cadă pe mâinile unor crescători servili și adulatori ca un *Villeroy*, cel ce inspirase elevului seú regal *Ludovic XV*, funesta *Ideă*, cum că : *poporul este proprietatea Regilor, Parlamentul supus ministrilor, și ministrii Sclavi umili ai voinței Suveranului!*

Tradițiunile sinistre au ucis pe *Stuarti*; au închis lui *Enrich V* porțile Franciei; au condus la expulsiunea *Habsburgilor* din *Germania* și *Italia*; au ingenuchiat Spania și *Portugalia!*

Polonia își datorește trista sorțe, tradițiunelor detestabile.

Prin câte desastre n'a trecut sēmînța Arpadiană după catastrofa de la Mohaciū, grație înclinărilor tradiționale, de a subjuga și martirisa popórele autochtone, din Regatul poliglot!

Gloriósele tradițiuni, întemeiate de Marele *Friderich Guillaume* (Vilhelm), cel ce format'a din Ducatul Prusiei — care fusese desființat prin tratatul de la Thorn (1469), și vasal corónei Polone, cu o întindere de 1300 mile quadrate, și uă populațiune de 800,000 locuitori.—Un principat respectabil și independinte, lăsând urmașilor săi, un teritoriū de 1932 mile, cu uă populațiune de 1,500,000 locuitori.

Din Șóla acestei tradițiuni magnifice, au eșit mărețele tipuri: ca *Frideric II*, Imperatoarele *Guillaume* (Wilhelm) și Umanitarul său fiū *Frideric III*, a cărui mórte fără timp, este regretată de omenirea simțitoare, dar care era, ca și predecesorii săi, mândria *Germaniei*, *Gloria Hohenzolernilor*, precum fusese *Enric IV*, *Idolul Franciei*!

Ce mirare că un popor mare, ajuns la culmea puterei de concentrare și Expansiune, cum este cel *German*, are un *Cultū*, uă *Admirațiune* impinsă până la *Idolatriă*, pentru *Virtuțile Casei Hohenzolern*, când acele înalte însușiri ale ilustrei *Dinastie*, nu s'au desmințit în curs de secolī, dar *Dinastii Eī* au trăit pururea în *popor*, prin *popor* și pentru *popor*!

Istoricī: *Macoulay*, *Cantu*, *Held* și *Corvin*; biografiī: *Mirabeau*, *Laveaux*, *Kolb*, *Foerster*, *Klopp* și *Schroöder*, se întrec în admirațiunea faptelor impunătoare, ale marelui *Frideric II*.

Nu era óre acest glorios și genial *Monarch*, supranumit *Antonin* al Germanilor, care cucerea țerrī prin curagiul său personal, și pe cei învinși prin respect nemărginit; subjuga pe *bărbații literilor* prin *Munificență generóasă*; pe supușii săi prin *Dreptate*, *libertate* și *solicitudine părintescă*; pe cei căzuți în *Miserii*, prin *Dărnicie mărinimóasă*?

Nu era acest *Superb Dinast*, care condus și *ajutat* de ma-

rele său *Cancelar*, incomparabilul Jurisconsult : *Sam: Cocceus*, a unificat legiurile țărilor supuse sceptului său, introducându-le în *codicile friderician—Corpus Iuris Fridericiani*?

Nu este acest *Domnitor absolut*, Despot nețermurit, care apăsă libertatea *Conștiinței*, a *cugetărei*, a *Cuvântului* și a *Presei*, contra tuturor pornirelor reacționare, opunându-se la toate consiliile adolațiunii jöse?

Nu este familiaritatea, Condscendența acestui principe divinizat, care atregea iubirea poporului și apropierea lui de *Tron*?

Nu *El* a înființat *Banca Prusiei*, dotând'o din avutul său propriu, cu opt milioane talere?

Ce Usă făcea ilustrul *Suveran*, a *tot putinte*, *Suveran Model*, cu *Dotățiunea Coronei*?

Mărginând trebuințele Casei s'ale până la privațiune, păstrând pe seama s'a numai a șéseea parte din Emolumente, destină restu'l pentru fondarea de *Instituțiuni publice*, cum între altele era *Ateneul*.

În fine, *El*, *Autocratul*, incomparabil în sentimentele *Umanitare*, este cel care deschidea, în timpî de Calamitate publică, Magazinele s'ale, și împărțea lumea suferinde, propriul său avut, rezervele adunate de pe proprietățile Coronei!

Filosoful Rege, care împingea *Abnegațiunea de sine* până a'și critica cu asprime, în al său *Memoriu*, (*Histoire de mon temps 1789*), *propriile s'ale Acte*, și nu cunoscea (după cum ne încredințedă un diplomat contimporan cu nume *Suhm*, ministru reședinte al Saxoniei) altă ambițiune de cât a'și *ferici* popóarele, a împărți cu *Ele*, *Binele* și *Réul*!

Adânc mihnit că *Ideile liberale*, profesate de la înălțimea tronului nu pătrundeau la popor, precum dorea nemuritorul *Hohenzollern*; desperat de nereușita măsurilor s'ale în acea direcțiune, dicea în momente de tristeță: „*Mă simt fatigat a maș domni peste sclavi*“!

Înaltele s'ale vederi,—nu prea favorabile *nobilimei*—manifestate prin toate reformele și legi ocrotitoare, contra nesațiu-

lui celor din *clasa Elită*, ne dau măsura solitudinii ce avea *Augustul Dinast* pentru buna stare *morală, materială și culturală* a poporului, punându-ne în pozițiune a întrevădea și aprecia *puterea farmecului* care a subjugat animile și a entusiasmat popoarele din tot cuprinsul *Germaniei*, pentru ilustra *Dinastiă*!

Un *triumf strălucit pe tărîmul Moral*!

Urmașii săi trăind în aceleași tradițiuni, era prea natural, ca *Cultul Dinastic* să prindă rădăcini adânci; natural ca *Evoluțiunea* în totul și în toate să atingă *Culmea*!

Consultând istoria Domniei lui *Iosef II*, descoperim aceleași mărețe cugetări, aceleași principii liberale și sentimente umanitare, aceiași solitudine părintescă pentru soarta popoarelor din *imperul Habsburgilor*!

Sever cu sine ca și *Frideric II*; indulgent cu defectele supușilor săi, frământat și *El* de nobila *Ambițiune*, a se devota ca *Om* și *Monarch*, binelui general, dicea — într'una din zile — contemplând *statua* lui *Enric IV*, „supranumit: *Pater Patriae*”; „răvnesc la acest superb *predicat*; căci nu cunosc ceva mai măreț pe această lume de cât a fi *părintele poporului*, — „*Nach einem solchen Beinamen geize ich; es giebt keinen Schöneren als Vater des Volkes zu heisen.*”

În corespondența s'a cu *Maria Antoanet*, Regina Franței, Soția lui *Ludovic al XVI*, și sora lui *Iosef II*, se reflectă nobilul său suflet!

Prin consiliile date *Augustei Surorî*, coprinse în *Memoriul* intitulat „*Reflexions données à la Reine de France*,” prevenind-o — într'un *spirit aprôpe profetic* — de toate desastrelor survenite mai târziu, el dicea Reginei: *Faci rău scumpa mea*, „*soră că te amesteci în afacerile țării, pe care nu le poți*” „*pătrunde și nu te pot interesa, dar intervenirea Voastră ne-*” „*competintă, lasă mâna liberă intrigelor, și compromit în ochii*” „*poporului Tronul și Majestatea regelui! Nu perde din ve-*” „*dere scumpa mea Soră, că opiniunea lumii greu se poate abate*” „*din calea rătăcirii. Dotată cu însușiri înalte, nimic nu Vă*

„póte reține să vă îndepliniți nobila misiune, ajutând pe Augustul Vostru Soț să și cucerească iubirea și încrederea poporului“ !

* * *

Puși în fața geniurilor reformatóre: *Frideric II*, *Iosif II*, *Ecaterina II*, *Gustav III* (al Suediei), ne întrebăm : cum s'a făcut că Reformele introduse în *Prusia* și *Rusia*, au prins rădăcini, pe când încercările liberale ale imperatorului *Iosif*, și ale energicului *Rege Gustav*, au căzut, provocând nemulțumiri, disensiuni în sênul popórelor respective, de și reformele ambilor Suverani, erau îndreptate contra Aristocrației feudale, și aveau în vedere rădicarea, emanciparea popórelor, de sub tirania apăsătorilor ?

Se dice că caracterul distinctiv al Ómenilor mari, ar fi *Reușita*.

Eclecticul *Cousin*, afirmă că geniurile distinse sunt óre cum, expresiunea personificată a spiritului național, și că represint sistemul de viața al poporului, prin urmare pot fi considerate, așa dicând, ca uă *natură Viuă, în făptură omenescă*.— „*C'est un systeme fait homme*“.

Dacă așa ar fi, atunci cum se póte explica *Nereușita* lui *Iosef* și *Gustav III*; cum succesele filosofului rege *Frideric*, și ale *Țarinei* republicane : *Ecaterina*, séu ale distinsului cancelar portugez *Pombal*, în lupta s'a înverșunată cu *Iesuiții* și cu a tot puternica *Aristocrație* ? !

Era óre poporul *Rus*, *Prusian*, *Portugez*, pe același nivel de cultură cu inștrii lor potentai ?

Fost'aú *Iosef II* și *Gustav III* mai pe jos de *spiritul național* al supușilor ?

Ilustra autocrată *Ecaterina*, dicea că : prin *spiritul* ei, este republicană, dar faptele 'i sunt conduse de principii Aristocratice. *Republicană prin Credință și spirit, Aristocrată din Oficiu*, Ea trăia ca și augustul ei *Rival Frideric II*, în re-

giunile cele mai înalte de Cultură și educațiune, la care nu se pot avânta stratele celor mai înaintate *popóre!*

Aceleași raporturi de distanță existau certamente și la *Suveranii Austrii și Svediei.*

Misterul reușitei la unii, și a defectiunii la alții, consistă în *diferențierea Măsurilor și a Vederilor practice.*

Reformele împărăteselor *Maria Terezia, Ecaterina* și ale genialului Rege *Friederic II* erau la nivelul intelectual al populațiunilor, a căror dispozițiuni și elemente de Viață le serveau drept punct de plecare; pe când încercările lui *Iosef, Gustav* și *Pombal*, fuseseră măsurate după propria lor *taliă de giganți*, și evident, nu se potriveau pe corpul unor *pitică* (pigmei).

* * *

De atari principii, aprópe, fost'am conduși și noi, când susținem prin presă și în Adunarea legiuitoare, că Aședemintele și legile cele mai bune sunt numai acelea, cari primesc inspirațiuni și elemente din Viața popórelor, spre a fi conforme cu caracterul lor specific, de óre-ce știut este, că fie-care *popor își are individualitatea s'a propriă!*

Consiliați de învățemintele pășeniilor nóstre, de esperiențele altor națiuni, suntem în drept a spera, că pe viitor verice încercare de reforme, ar tinde să mărginască libertățile naționale, să compromită viața economică, țermurind'ui avântul, în spirit reacționar, séu în favórea streinilor, *Va séména vânt și va culege Furtună!*"

Deșértă ar fi orí ce trudă de a se ascunde pornirile reacționare, prin ajutorul fraselor măiestrite, prezentate sub *faliciósa* etichetă de *Conserve!*

Nu! jocul de cuvinte nu va mai putea să amăgescă lumea nóstră, cu amintiri adânc intipărite despre plagele sinistrelor din trecut.

Mintea cea mai vulgară scie să distingă între *Conservatism* și *Reacțiune*!

Nimic comun între elle; caracterul distinctiv al Reacțiunei, este *Risipa, Usurpațiunea, perfidia și trădarea*!

Marii noștri *Boiări* au fost *Conservatori democrați*.... Familiile românesce, *Elita noastră socială* din toate epocile, cum erau: *Basarabi, Urechii, Costinii, Boldurii, Niculcii, Brâncovenii, Cantacuzinii, Dudeștii, Văcăreștii, Ghicii, Cogălnicenii, Crețulescii, Negrii, Câmpinenii, Beldimanii, Rosettii, Golescii, Brătenii, Mălinescii, Cornescii, Voinescii, Bălenii, Bălăcenii, Filipescii, Bălceștii, Florescii, Bibeșcii, Stirbei, Carpui, Grecenii, Grădiștenii, Catargii* etc., nu pot fi confundați cu Reacționarii de tristă memorie, cari își închinău țera: când la *Nemți*, când la *Leși* când la *Ruși*; tirindu-se ca *vermele* înaintea unui *Galatzin, Potemkin, Munich, Trandafilov, Romantzov, Diuhamel; Lieders* etc., declarând prin suplicii înjositore, că dorința poporului este „*a se face țerile Române una cu Eparhiile stăpânite de a tot puternica împărăție rusească!*”

Acastă progenitură străină, își însușia prin abus, numele de *Boiări*. Nobilii de contrabandă, *Ei* formați în trecut clasa Reacționarilor mercenari, de specia *Boiărilor* despre cari scria cronicarul *I. Niculcea*, zicând că: „*Dumnezeii când va vrea să facă, să nu fie rugină pe fer și lupii să nu mănânce* „*Oile în lume, atunci pote nu vor fi nici fanarioși în Moldova și în țera Muntenescă, nici vor putea mânca aceste două țeri, așa cum le mănâncă.*”

Ei sunt Reacționarii de firea acelor *Boiări*,—*Islicari*—pe cari învățatul nostru coleg d-l *B. P. Hajdău*, îi desamnă în spirituala s'a: *Odă la Boiări*, zicându-le:

„*Ca lacoma Omidă, ce-și caută uă pradă
Pe fragede Mlădițe;
Ca negra lipitoare pe sinul de zăpadă
Al dulce-î copilițe;
Suge-î tu 'n frunză suc și sângele din vine
In Blânda Româniă!*”

Comparațiunea atât de concretisată, ni se presintă în colorii și mai viul, prin următoarea strofă :

„Nu s'a schimbat nimica ! Aceiași fuduliă
 „De Nasceri venetice
 „Din ómenți fără nume, gonitți de prin Grecia
 „Și pripășiți p'aice ;
 „Aceiași goliciune de inimă, de minte,
 „De cugete române ;
 „De jafuri, lăcomiă, despreț de cele sfinte
 „Și lipsă de rușine !”

Nu, neapărat, nu s'a schimbat nimica, de óre ce *rugina* tot mai e *pe fer*, și *Oile* tot mai sunt mâncate de *Lupi* !

Dacă un atentat la Instituțiunile țerei, încercat seú consumat, fie prin surprinderi orí mistificațiunea spiritelor; fie prin reforme subt aparențe amăgitoare, s'ar primi cu resemnațiune și servilă supunere, atunci cu-drept cuvânt va merita țera să i se dică ceia ce dicea englezul *Mandevill*, în a sa fabulă despre Albine : „*La ce vă mai bocitți voi muritorî neputincioși ; Nu înțelegeți óre, că mărirea unei Națiuni nu se impacă cu principiile de loialitate și probitate ; că Elementul de Viață al civilizațiunei moderne este Vanitatea și Inșelăciunea, căci numai ele represint astă-dí ade-vărata Ideă de Stat !... Voă vă rămâne ca compensațiune : Orgoliul sec și ambițiunea Sclavului strivit de călcăiul puternicilor dilei !*”

Noi avem cu mult mai înaltă opiniune despre bărbații noștri de Stat, de orí ce colóre politică, ca să admitem, fie și în ipotesă, posibilitatea unei asemenea rătăcirí.

Ce'í drept, mulți *Hanibalí* s'au furișit de un timp, în *Sanctuarul Cetăței* românescí, dar avem buna speranță că la momentul dat, nu ne va lipsi un *Fabiu*, ca să înfrângă *Orgoliul Cerbiceí*, și să resbune *Virtutea ultragiată*.

Majestatea Vóstră, prea lunate Dómne ! a'ți condus *Victorios Óstea vitează*, din triumf în triumf, pe înălțimele *Plev-*

nei, care și-a dat ultima răsufare, în brațele Oțelite ale titanilor noștri Rustici.

Credincioși tradițiunelor mărețe, prin care s'au ilustrat glorioșii Voștri Strébunzi, Ve'ți urma, *Majestate!* suntem bine incredințați, pe calea *Virtuților*, căutând a curăți Plevna noastră internă, de miasmele reacțiunei trufașe, și a face pentru *România*, ceia ce făcut'au pentru *Germania*, *Ilustrațiunile Augustei Voștre Casse: Regale și imperiale*, conduși fiind de aceeași Stea polară!

VII.

Majestate!

Marele istoric al Franciei, *A. Thierry*, exprimându'și profundele s'ale cugetări, despre patimile politice și lucrurile acestei lumi, dice :

„*Fie care generațiune lasă după sine o petrică, pentru rădicarea edificiului ce'l visă și spiritele ardinte. Acastă convicțiune, mai mult gravă de cât tristă, nu diminuează nici pentru popore, datoria de a și păstra demnitatea națională; căci dacă nu este de cât o nenorocire de a fi împilați prin puterea împrejurărilor, este rușine de a se arăta servil!*“

Ilustrul bărbat de stat, d-l *M Cogălniceanu*, reproducând conclusiunea de mai sus, în *Cronicele României*, le însoțește cu următoarele observațiuni, de necontestată competență, dicând :

„*Aceste cuvinte mai cu osebire se potrivesc cu situațiunea acti ală a României, când vedem atât de puțină inimă pentru apărarea demnității naționale, și atâta servilism din partea acelora ce au dreptul și datoria de a pune pe guvernanți, pe calea dréptă, pe calea Românescă.*“

Reflessiunile distinsului nostru istoric, aveaŭ în vedere neapărat, starea de lucruri din anul 1872, și se întemeiaŭ pe o convicțiune intimă : că în adevăr, calea urmată de guvernanții țerei de pe acel timp, nu era românească ; demnitatea națională nu fusese de loc apărată ; servilismul cucerise spiritele și inimile celor în drept de a opri mersul fatal, pornit pe căile rătăcite !

Luminați asupra unui punct cardinal, ne va fi permis a întreba :

Care putut'a să fie moștenirea trecută la guvernanții din 1876, spre a se lămuri țerra asupra *activului și pasivului* gestiunei, începută la acea Epocă și închisă la 1888 ?

Orba pasiune, își perde în regulă generală, ecuilibrul în aprecieri. Amărăciunea este pururea dispusă să uite suferințele de erî, preocupată fiind numai de *resimțimintele momentului*.

Critica nepărtuitoare, desbrăcată de animositățile infierbênțelei, are sacra datorie să cumpănescă cu dreptate, *activul și pasivul* unei *gestiuni*, neperdând din vedere *deficitul succesiunii*.

Se vede însă, că *calm*ul și *paciența*, nu este în temperamentul politicilor noștri ; pasiunile rivalității sunt mai puternice de cât simțul de dreptate, fără care nici un popor pe lume nu pôte trăi, nu se pôte feri de amăgirî, nu pôte înainta, lipsindu'î basa morală ; cu atât mai puțin va reuși să și asigure bunul traiu, să se rădice la *Idealul național* !

Numai drepti fiind, în egală măsură, cu *amicii și contrarii noștri*, v'om reuși să cucerim respectul celor puternici, să'î înbărbătăm la fapte naționale ; să păstrăm *fagul* pe seama *Albinelor*, alungând pe *trîntorii pădureți* de la *festinul Românismului*.

Nu ne pôte fi ertat să ne rostim asupra gestiunei din ultimii douî-spre-dece ani, de ore-ce la multe din faptele împlinite, am luat parte activă, în calitate de mandatar al țerei, dar suntem în drept a relevă ore-carî Acte de no-

torietate publică, având uă însemnătate particulară, ca unele ce au rădicat prestigiul țării în afară, și au ameliorat simțitor situațiunea din l'ēuntru.

Care era pozițiunea noastră economică, financiară și politică în țerră și în afară, la 1872 ?

Cum stăteam cu *Idea Romănistului* ?

Ingenuchiată, țerra politicește și economicește în afară, din cauza *legăturilor de vasalitate, mai mult închipuită*; umilită prin *știrbirea autonomiei*; infeudată prin *convențiuni comerciale, onerose și anihilitoare*; prin *aservirea Căilor ferate și a monopolului tutunurilor la străini* !

Cu *Creditul public* scăduț până la ultima expresiune a *deconfiturerii*; striviți în lēuntru de greutatea sarcinilor; având finanțele desecuilbrate, și trăind cu deficite bugetare mereu crescānde !

Cu *comerțul trecut în mâinile străinilor*. Cu uă *Școlă* vegetandă. Cu *biserica* lăsată în părăsire. Cu *industriile indigene desființate*; fără instituțiunii de credit, etc., abea își mai ținea sufletul !

In cât pentru *Idea Romănistului*, Ea, pusă la *indice*, nu mai da semne de *Viață*.

Armata noastră, în raport cu pozițiunea ei de astă-dzi, era un simulacru de organizațiune ostășească, în înțeles European.

Póte-se óre compară acel trecut, fie și arossimativ, cu starea actuală de lucruri ?

Numai orbiți de pasiunea urei, desprețuind *Țerră și Tron*, trecēnd cu nepăsare peste orice *simț omenesc*, s'ar putea contesta orī ignora ființa adevărului, lumina, realitatea faptelor impunătoare !

Independența, Afirmățiunea Țerei ca Valóre militară, Regalitatea, să fie óre un *Vis* ?

Apelul Guvernului actual către țerra alegătoare, recunósce în fața lumii, că generația ce 'i-a precedat și din care *trăiesc încă câți-va reprezentanți de frunte*, 'și-a îndeplinit *marele ei program național*; recunósce că premergătorii lui în guver-

nământ, aŭ fondat *Monarchia Constituțională în România!*
Numai atât?

Dar *Emanciparea economică și politică prin răscumpărarea Căilor ferate și a Monopolului tutunurilor? Dar întinderea rețelelor de căi ferate peste întreaga țerră? Dar rădicarea, desvoltarea Armatei, îndestrarea ei cu Armamente, Casărmă, Școli și diferite stabilimente Militare, cum nu le-a avut țara în timpul ce'i mai glorioși?*

Dar Comițiile Agricole, scólele industriale, Instituțiunile de Credite, Ambulanțele și spitaluri rurale, edificii publice, Intregirea Universităților, înmulțirea lyceelor, gymnasielor, scólelor primare, urbane și rurale, sunt *creațiuni fără importanță?*

Dar reprezentațiunea *diplomatică în afară, misiunile militare și industriale, cine le-a înflințat?*

Póte fi permis bărbaților politici a trece cu ușurință peste ele, uitând că și *Suveranul țerrăi își are partea s'a de legitimă mândrie și recunoscință pentru tot ce s'a creat în ultimii două-spre-dece ani!?*

Actualul guvern urmând simțului de dreptate, nu numai că nu le póte ignora, dar le-a cunoscut împlicitamente, de și cu óre-care hesitațiune, precum a recunoscut de la tribuna parlamentului, și corectitudinea *politicei bugetare ca satisfăcătoare!*

Să se pună intregul *Activ la bilanțul gestiunei, și atunci bucuros vom intra cu fruntea senină și cu totă rigórea ne-părtinirei, în essaminarea Pasivului.*

* * *

Cadrul acestei ultime scrisori fiind merit pentru un resumat succinte de tot ce se coprinde în cele șese epistole premergătoare, cât și pentru indicarea unor cestiuți neatinse, nu ne va permite spațiul restrins, să intrăm în amănunte analitice asupra unor fapte *sacrate prin legi*, chiar de

ar fi ele abătute—după noi—de la principiile democrației!

Nici uă considerațiune, însă nu ne pôte reține să relevăm la acest loc, că: Retragerea *Convențiunei consulare cu Germania*, pe care noi am combătut'o prin *Gravii* și prin *scrierea noastră* (din 1886), a fost din partea d-lui *I Brătianu*, un *Omagiū* adus *Corónei* și *țerei*; un *Act de înțelepciune* și curagiū *civic*; un *Act* de cel mai *luminat patriotism*!

În primele șese scrisori ne-am trudit să punem în evidență, întréga situațiune; mersul desvoltărei noastre de la 1866 până în present, pe tărémul politic, social, economic și cultural, paralel cu scăderile *sociale* și *viciositățile instituțiunelor*.

Prima scrisóre: resumând preceptele de guvernământ și legile domniei constituționale, espune temerile și speranțele țerei; suferințele și mizeriile populațiunei, rezultate din natura luptelor și rivalităților de partite; indică desastrelor provenite din invasiunea străinismului revărsat ca un diluviū peste țeră.

În a *doua scrisóre*, obiectivul preocupățiunelor ne-a fost: Pauperismul lățit peste clasele muncitóre, și cauzele lui; cuceririle economice; Organizațiunea apărării naționale; rezultatele negative, datorite sistemului de *Viață* al *provisoriatului european*; Principiul național, ca principiū de pace și de consolidarea *Unităței Naționale*!

Cea de a *treia scrisóre* relevă defectuositatea sistemului nostru legislativ, abătut de la cele mai elementare doctrini în materie de legiferare, arătând ce scop se urmărește în alte țeri la confecțiuni de legi și instituțiuni organice de orice resort; resumă *viciositățile* legilor civile și pena'e; neajunsurile sistemului penitenciar, administrativ și judecătoresc.

Asupra Instrucțiunei publice, espune vederile cele mai autorizate; relele provenite din amestecul politiceii în ale scólei, preconisând principiul național în *materiă* de *Invățământ*, spre a se descepta *consciința națională*, spre a se forma *caractere*, ferme și *organisme sănătóse*.

Prin a *patra scrisóre* am căutat să punem în evidență mo-

dul vicios urmat în aplicarea legilor ; să facem a se întrevedea cum Autoritățile județene, represintanții puterii centrale, abătându-se de la misiunea lor și făcând politică militantă în loc de Administrațiune, corump caracterele, distrug moravurile, compromit cele mai bune instituțiuni, învrăjbesc spiritele, în detrimentul moralei publice și al solidarității naționale.

În a *cincea scrisoare*, ne-am concentrat atențiunea asupra unor meditațiuni de domeniul istoric și moral, făcând un paralelism între trecut și Actualitate.

Am căutat să urmărim genesa Relelor de care suferă țera, stavilită în avântul ei, și ne-am oprit la conclusiunile on. d. *T. Rosetti*, pe deplin convinși că, ca și *Domn'ia sa*, suntem abătuți de la *Idealul generațiunelor premergătoare*, multumită pripirei ce s'a pus la introducerea *Reformelor* împrumutate de la străini ; multumită de asemenea streinismului detestat, care s'a introdus pe furiș în Cetatea românească, și a distrus ori-ce sentiment nobil în inimele Românilor, otrăvind Atmosfera Societății.

A *șasea scrisoare* a fost cu preferință,—în semn de Omagiū adus Corónei—consacrată principiului *Dinastic*.... Spre a fi la adăpost de rătăcirii posibile, am consultat istoria *tradițiunelor Mărețe*, paralel cu cele sinistre, și urmărind pas cu pas faptele *Dinastiilor* din țeri puternice, ne-am încredințat că acel salutar principiu urmează, ca ori-ce *Ideă mare*,—să își facă *procesul de asimilare* pentru a se înrădăcina pe calea *naturala* a evoluțiunei, în *Viața popórelor*.

După ce am analizat defectuositățile organismului social; după ce am învederat cât de funeste în rezultate, sunt pentru *Tron*, *țară și moravurile sociale*, *preferințele de partid*, escesele Ostracismului; Amestecul puterii centrale în *atribuțiuni eșite* din cadrul de guvernământ; cât de demoralizătoare sunt presiunile esecutivei în materie electorală, în favorul *candidaturelor oficiale*; am încheiat ciclul scrisorilor noastre prin conclusiunile trase din istoria némurilor, demonstrând : că *Reformele radicale* pot avea *trăinicie și bune*

resultate numai intru cât ele vor fi conforme cu *Natura*, caracterul, tradițiunile individualității naționale, și vor răspunde la necesitățile generale.

In fine ne-am permis să facem uă distincțiune între *Conservatism* propriu și *Reacțiunea rîvnitoare după prerogative feudale*; între familiile patriciene naționale, și *Boiărimea de nasceri Venetice*.

* * *

Consecuenți programului tras, ne mai rămâne să cercetăm cum am înțeles noi a lucra în *Idea Românismlui*? Care fost'aū vederile generațiunei trecute, asupra unui *Ideal Culminant*? Pătruns'a el la popor? In ce onóre este ținut la societatea alésă și cea mijlociă din ȕilele nóstre?

Să esaminăm cum se forméđă la noi Curenții Opiniunei publice; care sunt bazele și elementele ei?

Cum se respectă astăđi *Valórea cetățenésă*, *devotamentul pentru interesele țerei*!

Maí nainte de tóte să ne întrebăm: *Idea Românismlui*, este ea un *Neologism*, uă *importațiune străină*, uă *Chimeră* eșită din creierii cărturarilor *Ardeleni* și *Bănețeu*, despre cari d. *Th. Rosetti* ȕice (in memoriile s'ale); că erau preocupați numai de *Idea unităței naționale*; de *Idealul organizațiunei sociale și politice a Romei*, pe care il puneau pururea in ve derea elevilor, spre a le intipări descendința lor de la *falnicii cuceritori ai lumii*?!
Central University Library Cluj

Eróre pprofundă in premise și conclusiuni!

ȕăranul nostru din ori-ce parte, intreat de ce religiune este? va răspunde că: *Religiunea lui, e Legea românésă!*

Acéstă consciința inrădăcinată la dăsul, vrea să ȕică, că el trăesce până astă-đi cu vechile reminiscinți, de pe timpii când *Biserica creștinismului*, era pusă sub scutul legilor *Romane*, și se ȕicea: „*Ecclesia jure Romano vivit.*“

Pantheonul Romei etnice, Terminologia și Legendele etnicismului Roman, constituă astă-đi ca și in decursul secolilor, fondul *Religiunei s'ale*.

Intrebat : până unde se întinde *lumea românească* ? el ne va spune că peste tot pământul !

Răspunsul — naiv in sine — s'ar părea la primul moment uă *aberațiune a minței* ; cu toate acestea, nimic mai firesc la poporul nostru, de cât tradițiunea istorică din timpii, pe când *Roma* fuse-se *Domnitórea Lumei* !

Trăind in această credință tradițională, el își amintește *domnia Romană peste intréga lume*, și nu se preocupă de transformările survenite ; pentru densus, *Lumea* fiind a *Românilor* este firesc lucru, ca *Românii* să fie răspândiți peste tot pământul.

Și apoi n'are el óre dreptate să țină cu tăria la uă asemenea credință, când știut este că până aproape in suta XVI, *Papalitatea* (*Curia Romană*) revendica in numele *Romei*, *domnia Universală* (temporală și spirituală) ? !

Nu domnea *Byzantul* in numele *Romei* ?

De la căderea ultimului *Cesare* : „*Romulus Augustulus*“ până in suta XIV și mai bine, *Imperatorii apusului*, de viță *străină*, domni-au peste totă *lumea Romană*, cu drepturile *Romei*.

Lăsăm fără replică de o cam dată, aprecierile d-lui *Th. Rosetti*, intru cât se atinge de instrucțiunea dascălilor *Ardeleni* ; cu altă ocasiune v'om căuta să ne încredințăm până la ce punct este dreptatea cu *D-nia s'a*, când — in semu de recunoscință pentru *apostolatul ardelenilor* — susține că dascălii români de peste *Munți* și *Cerna*, ca : *Lazăr*, *Bojincă*, *Murgu*, *Laurian*, *Bărnuf Maiorescu*, *Aron Florian*, *Pappiu* etc. aveau *Idei* strimte, vederi unilaterale ; un capital minim de știință, mărginită și ea intr'uă *cultură clasică* imperfectă ?

Atunci se va vedea, dacă v'om fi in stare să'i răspundem cu cuvintele marelui reformator *Luther* : „*A Pontifice male informato ad Pontificem melius informandum !*„

Pentru aici țineam să constatăm in fapt, că *Idea Romanismului* trăia și trăiește la *popor*, de la care s'au inspirat și acei mărginiți (?) dascăli ; prin urmare, acel *Spirit* dătător

de viață, nu este nici *Neologism*, nici *Importațiune* și cu atât mai puțin uă *Chimeră*; dar că *el* își are *genesă* în unitatea *Limbei*, în *tradițiunile*, *datinele*, *moravurile* *poporului român*, în *modul traiului său*, începând de la *născere* până la *usurile* *funerării*; de la *sistemul plugăriei*, până la *aptitudinile s'ale ostășesci*!

Datinii sacre conservate cu pietate, în care se reflectă întréga istoriă a *poporului* *domnitor* *odinióră* și peste această parte a continentului *Roman*.

De acest spirit fost'a condus d-l *M. Cogălnicénu*, când ȳcea în ale sale *Cronicc*, că *gubernanții* de la 1872, nu mergeau pe *Cale românescă*!

De acelașu *Ideal* erau însuflețiți și *Boiării români* — de sempiterna memorie — ca *Preda Brăncoveanu*, *Scarlat Cămpineanu*, *D. Sturdza*, *Ghica*, *Catargiu*, *Beldiman*, *Cantacuzin*, cari la 1792, au solicitat protecțiunea marelui împărat *Napoleon I*, pentru unirea țérilor surori într'ua *Republică*, supunând suveranei s'ale *aprecieri*, un proiect de *Constituțiune*!

De aceleași tradițiuni trăitoare la *poporul nostru*, erau pętrunși, bętrânii *Apostoli* ai *Românismului*: *Urechistii*, *Costiniș*, *Niculciș*, *Cogălniceniș*, *Cantemiriiș*, *Văcăresciiș*, *Golesciiș*, *Dudesciiș*, *Stefănestiiș*, *Vârnaviiș*, *Băleniiș*, *Alessandriș*, *Crețulesciiș*, *Bălcesciș*, *Asachiiș*, *Negruțiiș*, *Bolintinénuș*, *Alessandrescu* (poetul), *Ghiciș*, *Potecaș*, *Rosetiș*, *Brăteniș*, *Eliadiș*, cari și-au făcut *Apostolatul* în epocile de la 1821—26; 1841—1848!

Prin faptele, scrierile, devotamentul și *Abnegațiunea* lor își manifestașu Ei ca și *Martirii* de peste *Munțiș* și *Cernaș*: *Dragoșș*, *Vulcanș*, *Bobbș*, *Șulutuș*, *Çichindealș*, *Iorgoviciș*, *Șincaiș*, *Maiorș*, *Micuș*, *Țiparuș*, *Murășeniș*, *Bariiș*, etc. *Cultul* lor pentru *Românism*, *inspirați* fiind *de la poporș* și *trăind în poporș*!

Numai *românismuluiș* unor asemenea *Apostoliș* să datorește deșteptarea *Apusuluiș*, asupra esistenței unui *popor românesc* la *Carpațiș* și *Dunărea de gios*.

Lumea Românescă era uitată aproape ca uă *Lume des-*

ființată, peste care timpul dormea nemișcat — după ȕisa lui Gilbert „*Sur le mondes detruits le temps dort immobil*“!

Căldura cuvântului lor, care pătrundea până la inimă - precum ȕice Petrarca: „*Il parlar che nell anima si sent*“ — fu-se-se atât de puternică în cât a mișcat și pe cel mai rece diplomat al Franciei: *Talleyrand*, făcându-l să declare: Că „*dacă țările romănesci n'ar esista la răsăritul Europei, ar trebui inventate în interesul mai ales al Europei centrale, și că stăvilirea desvoltărei etnice a Românilor din Dacia Traiană, ar fi uă Crimă!*“

Cum a cugetat, cum a lucrat generațiunea de la 1848?

Actualul guvern afirmă în al său *Apel* către țără, că *Ea și-a îndeplinit mărețul program Național!*

Resultatele obținute ar fi în sine răspunsul cel mai energetic și convingător, la întrebarea pusă!

Correspondința urmată pe timpul Exiliului, între frații *Golesci*, *C. A. Rosetti*, *Negrii* etc., și d-l *Ioan Ghica*, face deplină lumină asupra înaltelor sentimente patriotice, de care fost'aū pătrunși acei *Apostoli Pelerini*, incredințându-ne că *Cultul* lor pentru *Idealul românesc*, era la nivelul patriotismului potențiat, moștenit ca tradițiune sacră, de la ilustrațiunile istoriei noastre naționale, din timpii cei mai îndepărtați!

Amintirile din *Pribegia* după 1848, date la lumină de veneratul bărbat de stat *I. Ghica*, pune în evidență puterea de credință, energia activității, farmecul limbajului. prin care sciaū *Ei* să cucerescă inimile, *increderea diplomaților apusenii și bunele lor dispozițiuni* pentru țările romănesci, luminând pe învățații republicei latine, asupra originii și limbii noastre, a trecutului nostru istoric; asupra Vitalității și a *Virtuților* poporului român din *Dacia Traiană*.

În una din scrisori—adresată d-lui *I. Ghica* la Constantinopole—frații *Golesci* își destăinuiesc intimele cugetări și credinți, asupra însuflețitorului *Ideal tradițional*, ȕicând: „*Până nu vom abate tirania ce apasă Romănimul, dreptatea și frăția, tot în doliu s'o purtăm!*...“

Din care parte venea apăsarea?

Vădutăm mai sus câtă religiositate aveau *fruntașii Națiunii din toți timpii*, pentru *Cultul sacru al Românismlui!*

Nu dar din sinul unor *Urmași, crescuți și trăiți în tainele acelor credinți*, putut'a să răsară nelegiuiri ca să sugrume *simțul românesc!*

Devotamentul, abnegațiunea acelor *Urmași*, simbolisând *Idealul național*, ar fi uă viuă protestațiune contra impietăței, care s'ar încerca să vestejască *memoria lor*, prin cel mai mic semn de *îndoială*.

Credința generațiunei de la 1848 era că: *Românismlul în temeiat în țările românilor din imperiul Austriei, va face cu neputință peirea naționalității române în principate!*

Revelațiunile veneratului bărbat de Stat, d. *Ioan Ghica*, cuprinse în scrisorile s'ale către bardul național *V. Alexandri*, desvălesc sentimente și *cugetări înalte*, precum numai uă *ilustrațiune ca incomparabilul bărbat al sciințelor*, pôte fi în stare să le concépă și să le dea ființă.

După ce ne spune într'ua limbă alésă, dar nemăiestrită, că „*Omul la tinerete trăește cu speranțe și la bētrēnete cu suve-niri*“ — își resumă amintirile luptelor din epoca *Pribegiei* după „1848, dīcēnd: „*frumōsă a fost tineretea ōmenilor generațiunei din care am făcut parte; generație care a trăit cu mintea ațintită la fapte mari și patriotice, pline de speranțe, de cre-dință în Dumnezeu și în Viitorul României, hrănită cu as-pirațiuni înalte din care multe, grație împrejurărilor și stă-ruiței ōmenilor de bine, le-am putut vede realizate; isbānde care au lăsat bētrānețelor nōstre suveniri plăcute, și au des-chis generațiilor tinere un câmp întins și luminos de speranțe*“ — și mai gloriōse *Generația care a urmat de aprōpe după desceptarea Românismlui din letargia în care îl afundasă grecismul fanariot.*“

Din acest studiū reese în mod patent, ca *Idealul și Cul-tul românismlui*, trăește în stare latentă la poporul nostru; că el s'a mântinut și se mântine prin *Limba, tradițiunē, da-*

tini, în totă întregimea lui ; că acel *Ideal* a condus pe marii noștri *Suitorî* din *secolî îndepărtati*, și a trecut la *Urmași*, din genunche în genunche, ca uă *legendă sacră* ; că *generațiunea* de la 1821—1847—1866, din care făceau parte fruntașii ca : *Negri, M. Cogălniceanu, I. Ghica, frații Golești, Mălinescu, Epureanu M. C., frații Brătieni, A. Cuza, Rosetti C, A., Tell, Alexandri, Eliad Rădulescu, Bălcescu, Voinescu, N. Crețulescu, Cămpineanu, Magheru, Gr. Grădișteanu, I. Maiorescu* etc. a urmărit pe acel *Cămp* deschis, luminos dar și spinos, lucrând cu aceiași activitate viguroasă, pe întrecute !

La mari și grele sarcini fost'a chemată acea energică și *luminată generațiune* ! —

A învinge trecând peste pedici uriașe, dejucând toate proiectele și intrigile secularilor dușmani din lăuntru și din afară, era *Operă de titani*.

Cele două *Vase* : *Moldova* și *Muntenia* lui *Del Chiaro*, *pururea plutinde* pe un *Ocean agitat*, espuse *Valurilor înfuriate*. — „*Debbiamo considerare queste due provincie Valachie e Moldavia aquisa de due Navi in un Mar tempestose dove rare volte „si godde là tranquillita et la Calma,*“ — au fost în fine, grația luptelor titanice, nu numai salvate de un *Naufragiū* inevitabil, dar și contopită într'un *Stat Unitar* !

Nu cu același rezultat falnic, cu acelaș *entusiasm sacru*, lucratu-s'a însă în *ultimii timpî*, pentru *Cultul Românismului*, spre a fi scos din starea *latentă, instinctivă*, la *suprafață*, ca să 'și primescă uă *formă plastică*, și să se rădăce prin *cultură și educațiune românească* la *potența mândriei și conștiinței naționale* !

Incercările pe această cale par a fi fost mai timide, atingând une-orî estremul *Resemnațiunei*, ca și cum *umbrele amenințătoare* din *vremuri de restriște*, ne-ar fi paralisat energia și *Vigorea eroismului* de *altă-dată* !

Facă Cerul să nu plătim prea scump, într'un moment dat, *declinul* în această *direcțiune* !

Fapt este, că *mulțumită esitațiunelor lincesitoare*, și *póte*

unor pedici puse în calea bărbaților conducători, *numele de român*, cu aplicațiune mai ales la poporul *Rustic*, să bucură astă-zi că și în nefastul trecut, de aceeași înjositoare desconsiderațiune, la treptele mai de sus ale hierarhiei *sociale*, din lumea *neofiților*, luat fiind drept *sinonimul servituței*.

Cu totul alt prestigiu, alt farmec vre avea el, dacă *Idealul românismului* ar fi putut strebate peste tot!

Supremul postulat al *Conservatismului democratic*, este fără indoială *Cultul Național*.

Acest *Cult* — făcător de minuni — nu se poate înrădăcina acolo, unde *limba Căminului* este alta de cât a *Națiunii*! Prin *Ea* numai se poate forma la noi, *familia românească*; prin *Ea* se introduc *tradițiunile, dătinile, Credința, Geniul națiunii*, în *Sanctuarul* (vatra) *familiei*!

Puterea *Franciei, Germaniei, Italiei, Angliei*, reșede în *Idealul Național*, a cărui *Vehicol* este *Limba* care rădică *Cultul patriotismului* până la *Deliriu*.

Profetul Indian: Ram Mohun Roy, aflându-se la 1870 în Londra dicea lui *Stanley*: „Mă întorc la ai mei, mai *Indian* de cum fusesem până acum, căci *Patriotismul Englezilor* a însuflețit *Patriotismul meu*!

* * *

Gradul de *Cultura minții* și a *inimei*, de educațiune politică, de fermitatea caracterelor și puritatea moravurilor cetățenesci, cristalisate în *Idealul românismului*, ne dau măsura după care se poate aprecia intensitatea și puterea *Opiniunii publice*.

Eșit afară din adevăratul ei element, *Ea* oscilează pururea, purtată de curenții *intemperielor*, și se conduce de vederi și credinți mărginite la interese individualizate, iar nu de *convicțiunile discernământului luminat*.

Autoritatea și puterea ei de influință asupra mersului ge-

neral, *crește și descrește* în raport cu răspândirea *Culturei*, cu vulgarizarea principiului *național*.

Numai adăpată fiind în apele cristaline ale patriotismului *Stoic*; mărită prin *Abnegațiune generoasă*, fortificată prin *Cultul românismului*, își poate primi *Opiniunea publică* tăria recerută pentru *superba'i venire*.

Resumând în sine credințele generale, bine întemeiate, *Ea* se rădică la înălțimea unei *puteri* în *Stat*!

Interesele *Bisericeii* și *Școlii naționale*; ale *educațiunei politice*; ale *libertăților*, *garanțiilor* și *imunităților* publice; interesele *Comerciului național* și ale *Industriei indigene*, formând elementele constitutive pentru *Unitatea de Credinți* și *Comunitatea de sentimente*, dau ființă adevăratei *opiniuni publice*!

Acolo unde acea *Unitate de sentimente* și *Comunitate de credinți* în interes general nu există, nu poate fi nici vorbă despre *Opiniune* autorisată.

Vederile individualizate, nu pot exercita asupra *Vieței publice* nici *Autoritatea* nici *influența* *Opiniunei* constituită în adevărată *putere de Stat*.

Restrânse la interese personale, în afară de cadrul *unității de credinți* și *Aspirațiunii naționale*, *Elle* nu pot fi îndreptățite a se rădica mai pre sus de *nivelul sorginței* din care se *adap*!

La uă asemenea *Opiniune* se raportă și marele împărat *Napoleon I* când dicea: că n'o poate ajunge nici cu *ghiulele Tunurilor*!

La aceiași suverană *Opiniune*, făcea și celebrul *Talleyrand* alusiune, dicând în parlamentul *Franciei* că: mai pre sus de *omnipotența și înțelepciunea gigantului Impărat Napoleon I*, există uă *altă putere*, care se numește: *Opiniunea publică*!

Judecând după elucrațiunile *Spiritelor inferbentate* prin ardorea și *Vehemența* luptei, s'ar părea că *Anarhia* în *Idei* și *simțiminte*, în *credinți politice*, ar fi un *atribut fatal* al *vieței constituționale*.

Acastă *supozițiune*, mărginită ca *ipotesă* la certe *casuri*

cu totul excepționale, nu p $\acute{o$ te fi intru nimic prejudiciabilă principiului de *Constituționalism*.

Cu atât mai funeste, mai *deprimătore* sunt însă falsificările în domeniul moral și politic; Averațiunile pretențioase, disprețul pentru legile *decente*i și ale *Civismului*, mai ales față cu meritul bărbaților încărunțiți în conducerea destinelor țerei.

Nimic mai firesc în viața constituțională de cât *luptele*, *disensiunile* și chiar *coalițiunile* pe t \acute{e} r \acute{e} mul principiilor, cu condițiune de a se păstra neatins, decorul *Urbanității* și al *demnității politice*.

Atheismul politic, *schimbarea la față după timp* și *împregiurări*, *transgresiunile*, *deserțiunea*, făc \acute{e} nd parte din *dogmele* de *credință* ale *cinismului jesuitic*, sintetisate în cunoscuta maximă: — „*Religio est Vestis quam induis, exuis ut Vis*“ — sunt mai pre jos de *virtuțile Camelionilor-gliatori politici*!

Ce drepturi, ce pretențiuni p $\acute{o$ te avea la încrederea și stimă lumei, *Opiniunea* care desd \acute{i} ce astă *d \acute{i}* , cea ce afirmă ieri cu acelaș zel și tăria de convingere; defaimă fapte și persoane pe care le *apoteoșă* ieri!

Cu câtă fervescință de expansiune, fusese combătută *Gestiunea* guvernului de la 1871 — 1875 de cătră *persoane aliante* astă-*d \acute{i}* cu *represintanții* aceluși *guvern*, numit atunci *vitregu sacrilegiu*, care, după *disele* și *credințele* lor, a \acute{u} fost pus *țera* pe *țermul peirei*!

Diarul: Alegătorul liber, organul *pleadei june* din *coalițiunea de la 1875*, d \acute{i} cea la *Adresa Guvernului de atunci*: „*formați* „*la sc \acute{o} la adversității*, *loviți de acelaș cuțit*, *scoși toți afară din* „*lege*, *în fața ranelor sângerânde ale mumei noastre comune*: „*România*, *și a unui guvern vitreg care nu mai are nimic sa-* „*cru*, *Noi ne-am uitat animositățile*, *am v \acute{e} đut că discordia n \acute{o} s-* „*tră*, *face forța V \acute{o} stră*, *ne-am deșteptat încă la timp și ni-am* „*dat mâna ca să salvăm ce mai este de salvat*.“

Care fost'—a \acute{u} vederile tinerilor *financieri* economiști și aprigi luptători de la *Alegătorul liber*, asupra *finanțelor țerei* din acea *Epocă*?

În numărul dela 25 Decembre 1875, al citatului diar, citim următoarele aprecieri zdrobitoare !

„*Toți Români știi că desordinea cea mai periculoasă dom-
„n ște acolo, unde ar trebui să nu înceteze nici o dată ordinea
„cea mai scrupuloasă. Forma esterióră a bugetului se presintă
„plină de incurcături. Clasificării oficiale, fie a Veniturilor fie
„a Cheltuielilor, îi lipsesce ori-ce cugetare logică... Imprumutu-
„turile contractate nu erau suficiente nici pentru acoperirea
„deficitului însemnat al fie căruși an bugetar... Cu toate acestea
„golul trebuia umplut cel puțin cu cuvinte!“*

Ne abținem de la ori-ce comentarii ; suntem chiar dispuși a recunoște *Utilitatea Conversiunelor* : „*Sapientis est mutare consilium*“, nu însă cu prețul înjosirii, în interes pur egoist !

Datoria indiviđilor este de a merge drept înainte prîntre ispitele interesului și ale deșertăciunei, — ȕice citatul istoric : *Thiery* !

Nu ne vom incerca să facem aici *Teoria Atheismului politic* sêu și a *Conversiunelor transparente*, dar am fi dorit, pentru edificarea lumii, să ni se indice cauzele născătoare ale *Metamorfosei* de astă-ȕi, și în acelaș timp elementele pe care se întemeiază credința *Neofiților* de acum, cum că bărbații *guvernului de la 1875*, înfierați altă dată de dênșii cu tótă *Vehemența pasiunei giuvenile*, ne dau garanții ne'n-îndoióse, că pe *Vîitor* vor adopta un alt sistem *financiar*, mai spornic, mai corêspundător cu *Vederile Catonilor-Censori* de atunci !

Cum era judecată tot pe acel timp *juna dréptă*, (astă-ȕi junimistă), în *citatul diar* ?

Intr'un articol consacrat „*junei drepte*“, se ȕicea despre fruntașii junimei : d-l *A. Lahovari* și *P. Carp*, că „*Ajunși
„la putere ei s'au pus... să-încurce lucrurile, au propus o mul-
„țime de mici legi perfide... Ei au grăbit sfîrșitul României
„murinde... Ei au adus pe Bleichröder în locul lui Strusberg .
„Ei au votat junctiunile în momente când popórele mîti erau
„îngrijate de sórtea lor.... Ei au pus la dispozițiunea Austriei
„punctele strategice ale Carpaților!... Și acești ómeni au putut*

„să fie considerați ca politici?... Ca diplomați?... Ca patrioți?...
 „Țara avea altă-dată încă iluziuni asupra lor.... Acum nu
 „mai are nici Una. Ea a vădut pe membrii junei drepte la
 „lucru și scie ce să cugete despre dênșii... Nesocotințele lor
 „i-au discreditat pentru tot-d'a-una... Tot ce în partitul con-
 „servator este liberal, cu intențiuni drepte, s'a despărțit de
 „dênșii... Perfidia lor reacționară să fie bine-cuvântată; Ei îi
 „vom datora Victoria! etc.“

Aceste să fie óre elementele din care se va compune
Stratul societăței alese, cu perspectiva la privilegiu feudale?

Din asemenea elemente se va forma și pe viitor capitalul
 opiniunelor și credințelor politice?

Nici măcar în acest punct n'am putut fi scutiți de impor-
 tațiunii din alte țeri constituționale?

Ce să dicem: Țerra ca *Mamă bună* și duiósă, 'și-a împăr-
 țit bunurile între *fi* sêi, *buni* și *rêi*, *legitim* și *înfiat*; Ne-a
 dat la toți *Aeru*, *pământ*, *limbă*, *isvóre cristaline*; ne-a resfă-
 țat în *libertăți* pe care nu le scim pretui de cât numai după
 ce le vom perde!

* * *

În tóte epocele, din lumea întrégă, *extremele se întêlnesc*, mai
 ales pe tărêmul *luptelor militante* și a *conversiunelor politice*.

Ceia ce s'a petrecut și se petrece la Noi, în Viața consti-
 tuțională, s'a petrecut la apus sub imperiul absolutismului,
 și se petrece actualmente în plin regim al Constituționalis-
 mului democratic.

După încetarea din viață a puternicului Cardinal *Richelieu*,
 numit de *Schlegel*, — pentru moteve prea bine cunoscute, —
Atheul Politic și *incarnațiunea lui Satan*, lumea emoționată,
 în diverse sensuri, se întrecea, parte în *Admirațiune*, parte
 în *Blasfemie* și *imprecațiuni*.

Animositățile împinse până la estremul *Ultragiului*, sburaă
 peste *Mormântul celui mai mare bărbat de Stat al timpului*
 său, ca să'și răsbune de *servilismul* în care fuseseră volun-

tar confundate, pe timpul cât a trăit *superbul continuator* al tradițiunelor întemeiate de marele Rege *Enric IV-a!*

Nici somitățile cele mai bine reputeate în republica științelor, ca *Levasor* și *Montesquieu* n'a fost feriți de influința reacțiunei, în aprecierile lor asupra unei ilustrațiuni de mărirea lui *Richelieu!*

Semne caracteristice ale timpilor!

Mulțime de *Casuri Analoge* din istoria țerei noastre, ne-ar putea pune în pozițiune să aprofundăm misterile firei omenestii și să ne convingem în definitiv, că *Egoismul calculat* și *patimile politice* au oă puternică inriurare asupra *Spiritelor speculative*; că prin urmare, nu *totul ce lucește are valoarea aurului curat.*

Caracterul pronunțat al pozitivismului egoistic, cu a sa maximă speculativă: „*Ce'i în mâna nu'i minciună*“, este *Ușurința Conversiunei*, și *Devotamentul fățarnic*, redus la oă simplă expresiune a banalității, cu care nu se pôte compta!

Aceste tipuri de *tartuși* se impac fôrte ușor cu tôte situațiunile.

Pentru atari specimene de politicieni *Athei*, pare a fi fost anume inventată cunoscuta formulă:

„*Le Roy est Mort*;

„*Vive le Roy!*“

Un espedicent fôrte comod de Consolațiune ipocrită, care se topește la primele *Rade* ale noului *Sore* apărut pe *Ceriu!*

* * *

Majestate!

Roma detronată, devenise — dice *Alfieri*, — *Asilul proscrisilor!*

Tristă consolațiune pentru *Mărirea* apusă! Cu ale s'ale tristețe se consolaă însă *Măririle* Lumei, căđute ca și dânsa, ceia ce n'a impedit pe acele *Măriră* a'i amări *Viata*, drept

recunoștință pentru generosul adăpost, unindu-se pururea cu sugrumătorii *Ei*!

România fiica *Romei*, a împărțit sôrtea *Mumei* întru tôte!

Văduvită ca și *Regina Lumei*, de Marii săi *Domni*, înjunghiată ca și *Cetatea Eternă* de cuțitul fiilor desnaturați; trădată apoi, în tot timpul *Doliului* ca și *Regina Mumă* de *Refugiații* adăpostiți, consolați, încălziți la sênul său *sfișiat*, drept resplată pentru mărinimósă *Ospitalitate*!

Providența, mai caritabilă de cât fi ingrați ai pământului, 'i-a rêsplătit cu generositate, înaltele *Virtuți*, față cu suferințele omenirei.

Grația *Decretelor* prevedinței divine, *Ea* a reînviat ca și *Italia Soră*, din propria'i cenușă.

Dar, uă nouă *fatalitate*!

Farmecul frumuseței s'ale, 'Ii-atrăse-se uă mulțime de *petitori încoronați*!

Ținuți pururea la *Distanță*, trufașii rivali, desperând de Reușită, 'I-au jurat *Môrte*; *fascinați* însă de acel *farmec al frumuseței* răpitoare, *Ei* nu aveaū puterea să se apropie de nobila *Martiră*, spre a'i da lovitura de *Grație*!

Salvată ca prin minune, ferită de cursele ce i se întindeaū cu multă abilitate, *Ea* 'și aruncă, în momente de grele încercări, dulcea'i privire asupra *Augustei Vóstre Persóne*, și, ca și cum ar fi fost inspirată de bnnul ei *Geniū*, *V'a* încredințat *Coróna*, rivnită de *potențați petitori*, și înconjurată de *Splendórea Măririi* din trecut!

Depunând în *mănilor Vóstre* destinele *Țerrei*, *V'a* dat: *Majestate*! inimile unui *popor nobil*, sdruncinat óre-cum de secularele suferințe, dar plin de *Viață*, înzestrat cu *însușiri superióre*!

Urcarea *Majestăței Vóstre*, pe tronul glorioșilor *Domni Români*: *Mircea*, *Ștefan*, *Mihai Vitézul*, întrunea *tradițiunile* și *Ideile* mari naționale, ale *Augustei Vóstre Casse*, cu ale ilustrațiilor noștri *Domni*, avënd *Unii și Alții* drept *Devisă*: *Unitatea și Măriria Națiunei*!

Era deci foarte natural ca Speranțele legitime, nutrite vécuri întregi, în disprețul tuturor *profetiilor cobitoare* și a *Urzirelor* nelegiuite, să și primescă *Consistență* solidă, și un *Avânt* mai puternic.

Era firesc, ca din *Contopirea Ideilor și Intereselor Coronei* — purtată de un *fabnic Hohenzollern*, — cu ale *poporului*, să nască *Cnmunitatea* de *Vederi* și *Aspirațiunii*, formând bazele unor legături indisolubile, cimentate prin *Mutuală afecțiune* și *încredere*!

Poporul Român n'a păcătuit inchipuindu și pe *Augustul Ales* al *Speranțelor S'ale*, după chipul și propria s'a Asemănare, atribuindu'i cele mai sublime *Virtuți*: de *bunătate*, *blândete*, *tăria* de *Credință* și *Caritate*!

Nu tot ast-fel își inchipuiește el și *făptura* lui *Dumnezeu*, după *propria* s'a *ființă* ?!

Cu drept cuvânt prin urmare, El și-a concentrat toate speranțele, nemărginita s'a încredere, în *Augusta* persoană a *Majestății Vóstre*!

Asigurat din această parte, așteptă cu *paciența* calmului ce îl caracteriză, și din care și-a făcut uă *virtute*; să vadă în ce mod se va traduce prin fapte, acea *comunitate de credință și aspirațiunii*!

Defința, *șovăririle*, *duplicitatea* său *îngânările* din partea celor ce dispun de *sortile țerei*, ar mări *capitalul* *decepțiunilor*, risipindu'i *ultimile rămășițe de iluziuni*.

* * *

Ca *fideli* și *conștiințioși* *interpreți* ai *sinistrelor* *situațiunei*, am căutat să *destăinuim* *Coronei*, *intimele* *nostre* *aprecieri* și *credinți* *asupra* *plagelor* de care *suferă* *organismul* *nostru* *social* și a *imperfecțiunilor* *patente*, de cari sunt atinse *instituțianile țerei*!

La începutul *scrisorei* de față, cu care se încheie *modestul* *nostru* *studiū*, am resumat în *esență*, *părțile* *cardinale*,

cuprinzând întreaga noastră viață publică, cu toate ramificațiile activității sociale.

Concluziunile la care am ajuns, convingerea ce ni-am format despre situațiune și mersul nostru, ne permitea să întrevădem posibilitatea unei repede îndreptări, cu mici sacrificii, dacă am avea curajul civic, să punem și de pe banca ministerială, mai pre sus de orî-ce amor propriu, de veleități insipide, datorită către țară, adoperînd din răspunerii, a remedia răul culminant, pe care *Luciaferul Actualității* l'a denunciat, condamnat și spulberat, ca mandatar, de la Tribuna Camerii, cu vehemența unui spirit revoltat; cu puterea elocuenței pe care 'li-o inspira *Retorica* patriotismului *desinteresat*!

Nu intră în căderile noastre, și nici că ne permite profundul respect datorit *Suveranului țerei*, să facem paralelisme între gestiunea guvernelor trecute, și a celui actual.

Tot ce ar fi de spus asupra situațiunii de moment, se resumă în fatalul răsănet al țipetelor din tot cuprinsul țerei, care ne spune că :

„*Mergem din rău în mai rău!*“

În adevăr, mergem spre un desastru necunoscut, dar simțit, cu repedițiunea fulgerului.

Durere că *doctrinile înalte morale politice și sociale*, profesate ieri cu religiozitate, se traduc astăzi în *Ostracim* și *nepotism*, ridicată ămbele la potență.

Terorismul cel mai odios, este la ordinea zilei prin *cele mai multe județe*.

Restricțiuni, ingerinți fără esemplu în trecutul vieții noastre constituționale; Impunerii de candidaturi oficiale, pe față, în disprețul moralei și a legilor, sunt *virtuțile Administrațiunii truface*, aplicate peste tot, în *derisiunea imunităților constituționale*!

Energia febrilă, desfășurată mai în întreaga țară, din partea autorităților provinciale, ne face trista impresiune, ca și cum ne-am afla în preajma unei cumplite *Catastrofe*!

S'ar putea dice, că *Nepriceperea*, *insuficiența*, i'și iaū refugiū la *esc. sele t ror. i*, spre a-și ascunde *inepția*, *neîndemânarea* și *sărăcia de spirit!*

Nu scim dacă, și in ce măsură, vor fi fost concertate, seū aprobate la *Centru*, *activitatea delirantă*, *însanitățile Organelor puterei publice de prin țără!* Ceia ce se afirmă in se, cu tătă positivitatea, este că *Constituțiunea* a devenit uă tristă *parodiă*; că acele *Organe* și au pierdut cumpătul și or-ice sfială in mersul lor nelegiuit, vestejind *prestigiul Esecutivei* și al *Coronei!*

* * *

Cu greū s'ar putea prevede cam ce are să *n. aducă* *di. o. a de mâne!*

Timpii augurilor s'au perdut din preună cu *Oracolul D. l. phic*, in intunerecul *Veacurilor*; *Dinele ursite* (Parcele) depunënd cu resemnațiune. puterea lor in mânilor *fatalismului*, idealisat prin *Rota Sortei*, suntem ținuti. *Mari* și *mic*; *avuti* și *séraci* a ne supune bunelor ei grații, amintindu-ne mereū — *Opresori* și *Asupriți* — ceia ce ni se spune din adanca vechime, că nu este *suisū fără Coborișū!*

De când Dumnezeirea creștinilor nu mai colindă prin lumea Omenirei, *Minunile* s'au rărit apröpe până la desființare, lăsând *popörele la voia întâmplă. ei*, *dacă nu vor fi sciind*, seū *nu vor fi avënd putere să se ajute singure.*

Cam de ce *Natură* este acea *Voiă suverană a întâmplă. ei*, numai istoria lumei ar fi in stare să ne spună!

Ceia ce ni se pare mai espeditiv și mai consult, este, să ne călcăm pe inimă, să infrânăm poftele *Ambițiun i de gran. do-maniă*. și să medităm cu tătă seriozitatea asupra situațiunei, avënd in vedere *Starea incurcată din Europa!*

Fi-va bine, că un *Eveniment* neasteptat dar posibil, de la care pöte depinde chiar esistența *Statului român*, să ne surprindă divisați in *asupriți* și *Asupritori*, *persecutați* și *persecutori*, in *Sclavi* și *Stăpâni?*

Ce ȳic?... *Sclavi*?... *Cum*?... Prin renvierea *protipendadei* reacȳionare, botezată cu *modernul* nume de *Elită Socială*?!

Dar, ce se va alege de *stăpâni*, când *Sclavi* se vor *infuria*?!

Ce va face poporul român când se va incredinȳa că *Hydra* *Reacȳiunei* își rădică din nou *Capul*, strivit în atâtea rinduri! Că i se făuresc *lanțurile sclaviei*? Când va pierde ori ce speranȳă de *îndreptare*; când se va convinge că *fiinȳa și Sorte* s'a este pusă în *joc*? Că *Dreptat-a*, *morala publică*, *Meritul* și *Valórea*, *legalitatea* și *egalitatea*, *libertăȳile țerei*, sunt sacrificate în *folosul Reacȳiunei*, seú și *intereselor de partită*?!

Opresiunea, *Urgia* și *răsbunarea* transformă pe *Martiri* în *Apostaȳi periculoși*!

* * *

Dacă n'am avea deplina încredere în *geniul Románismului*; în virtuȳile *Augustului* nostru *Suveran*; în *patriotismul încercat* al *bătrânilor* noștri *bărbaȳi de Stat*, și chiar în *bunul simȳ potitic* al *sfetnicilor Corónei*, am fi tentaȳi să *blăstēmăm Ursita* nendurată, care ne-a *consiliat odianióră* așa de răú; să augurăm tot ce póte fi mai *nepriíncios* pentru această *greú încercată țéră*, *ȳisă románescă*.

Impăcaȳi cu *consciinȳa datoriei implinite*, incheiăm acéstă ultimă scrisóre, *urând* din *tótă curăȳenia sufletului*, *Scumpei nóstre ȳeri*, și *Majestăȳei Vóstre*, *prea Graȳiose*, *Viéȳă îndelungată*, *prosperă*, *trancuilă bogată* în *fapte măreȳe*!

În cât *pentru cei* ce vor să *pună din nou* la *încercare* *răbdarea* și *puterea Leului* *adormit*; le vom aminti, că *triumful definitiv* este și va fi *al popórelor*!

Legionarii divului Cesare Nerva Traian, cari aú repus pe *măreȳul Decebal*, îi ȳiceaú:

Nonne dixi Tibi

Decebale

Funestum lacescere

Herculem est

Poporul Român a dovedit *Lumei*, că este un *puiú de Hercule*!

F I N E.

E R A T A

<i>Pag.</i>	<i>Linia</i>	<i>EROAREA</i>	<i>INDREPTAREA</i>
26	30	să între	și intră
11	15	aceste instituțiuni	acele instituțiuni
"	33	geniului său ?	... seu !
36	25	protocitine	protecțiune
39	20	téte	tôte
43	11	Maetr	Mater
44	2	cesti	certi
47	11	templul	tripodul
"	17	lumei	popórelor
48	6	resfăteri	R delicate de retorică
"	31	și condiționale	și esențiale
49	10	Pedagia	Pedagogia
52	4	a sistemului	ale sistemului
53	2	ultimacx	ultima espresiune
"	3	sort'a	sortea
66	19	Renascerea	Renascere
67	1	Gibloc	Gibbon
68	5	palate	altare
"	8	hygien	hygiena
77	5	soluțiune	soluțiune
"	"	d'ătei	d'ăntiă.

